Sebesi

Szegény emberek

310.755
97K

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

310.755
OSZK

SZEGÉNY EMBEREK

(ELBESZÉLÉSEK.)

A NEMZETI MÚZEUM KÖNYVTÁRA
NEM ADHATÓ EL.

IRTA:
SEBESI SAMU.

KIADJA:
AZ ERDÉLYI IRODALMI TÁRSASÁG.

KOLOZSVÁR
MARTINOVITS A. KÖNYVNYOMDAI MŰINTÉZETE
1914.

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

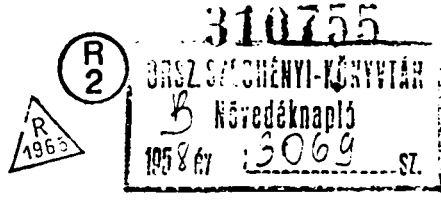

RICA

I.

A KARAVÁN.

A nagy székely havas a tavasz víruló pompájában ragyogott. A friss pázsit, a bontakozó rügy, a kankalinok és ibolyák édes, kábító illata szállott a levegőben. A keskeny völgyben a havasi patak kanyargott végig és utjában mindenütt a kristály víz tiszta párázata vékony ködsávot vont a meder fölé, mintha a levegőben hosszu, fehér kigyó kavarogna. A völgyből a havas felé vezető sziklás uton cigánykaraván haladt. A férfiak gyalog mentek a szekerek mellett; az asszonyok egyrésze kagylót és tavaszi virágot szedett az út szélén, — a gyermekek pedig a kóberes szekér gyékénye alúl pislogtak ki eleven, kacagó szemekkel.

A karaván az utolsó faluhoz érkezett. Ezentul már egy messze terülő bokros legelő következik, melyet a távolban a nagy bükkerdő szegélyez. Itt kopácsol nap-

estig a harkály, itt rikácsol a kék szajkó és az alkonyat mélységes csendjében itt fuvoláz melancholikus hangján a havasi pinty. Ha vége szakad a bükkösnek: kopár, meredek sziklacsúcsok, mint óriás gúlák nyulnak fel a lankásra hajló oldalon, melyen a fehér kérgű nyírfák és fenyő-bokrok, nyurga, sovány fűszálak társaságában tenyésznek. Innen látszik már a nagy, a sötét, a misztikus rengeteg. Ez a fenyves, a nagy őserdő, melynek mélyében a félelmes csendesség és tetején a mennydörgés születik. Hatalmas fenyőszálain pihen meg a fellegekben úszó királysas és sziklabarlangjaiban lakik a rengeteg szörnyetege: a havasi medve. A menyboltozat felé törő hegyóriás itt se ér véget. Egy merész ugrással még fennebb emelkedik sziklás csúcsa. De ebben a szédületes utjában már nem követi a tenyészet. Sok század vihara szürkére, fakóra paskolta a sziklák oldalát, melyeknek kivájt gödreiben csak moha és zuzmó kapaszkodik, hogy az élet nyomát mutassa ebben a dermedt világban, hol az örök tél láncra verte a magasabb tenyészetet.

A nagy havas lábánál terül el a falu, melynek végén sátort ütött a karaván. Gálfi szolgabíró úr épen a faluban időzött. A falu birája nem késett hát tudtára adni az eseményt:

— Tekintetes úr, itt tanyáznak kéröm a sátoros cigányok!

— Jó, jó Márton, — mondotta a szolgabíró, — csak kell valahol tanyázniok.

Márton vakarta a füle tövét, meg a tarkóját. Hátha valami okos szót vakarhatna ki onnan. Végre megszólalt:

— Hiszen épen az a baj, hogy itt vannak és nem valahol.

— Csak nem eszik meg kendteket, — nyugtatta meg a szolgabíró a falu aggodalmaskodó eszét.

— Enni nem esznek meg, — de a tehénből is kilopják a borjut, hogy vesse fel őket a tűz lángja.

— Estére majd tovább mennek, — vigasztalta a tekintetes szolgabíró úr.

— Úgy csöppenhet, hogy igen s úgy csöppenhet, hogy nem.

— Akár hogy csöppenjen, nem kell félni tőlük.

— Hiszen ha látja az ember, kivel van dolga, nem is ijed meg, de . . .

— De nyissák ki a szemüket . . .

A falu esze csalódva nézett a szolgabíróra és azt gondolta magában: nagy úrnak nagy úr, de nem érti a csíziót. Majd illedelmes köhécselés után folytatta:

— Mi csak kinyitjuk a szemünket, de ki tudja meglátjuk-e a tolvajt, mert huncfut az ilyen kóborló cigány. Kigyózsírral keni meg a talpát s akkor olyan nesztelenül lép, hogy a kutya se veszi észre. Már pedig a kutya ha nem lát, akkor is tudja, hogy ki közelít feléje. Ha teszem azt, szárított békát dug az inge alá: ellopja a malacot a koca alól, mert sem a koca nem harap, sem a malac nem visít. Akire pedig

ráolvas, az úgy elalszik, hogy a párnát is elviheti a feje alól . . . . Hát istálom, nem is a cigánytól félünk mi, hanem a mesterségitől, — enné meg a fene . . . .

E pillanatban az asszonyok és gyermekek nagy csapatokban szaladtak az utcán a falu vége felé.

— Ne te ne! — jegyezte meg a falu birája közbevetőleg, — csuda látni megy a nép.

A szolgabiró úr mégis jónak látta megnyugtatni Mártont és kijelentette, hogy a karaván nem engedi be a falúba.

Ezalatt a falu népe nagy kíváncsisággal sietett a cigánykaraván megtekintésére. Annál is inkább, mert híre szaladt, hogy Dandó, a híres medvetáncoltató cigány, ki a távolabbi bükkös szélén lakik, két társával és medvéivel tisztelegni fog a most érkezett karaván vajdájánál. Ritkán akad ilyen látványos mulatság. Csak természetes hát, ha a nép kapott rajta.

A szolgabirót is érdekelni kezdette a dolog.

— Menjünk Márton, nézzük meg mi is.

— És parancsoljunk annak rendje szerint . . . .

A falu végén felvert sátrakat körülállta a nép és bámulta a karaván festői, tarka csoportozatát. Mikor a rajkók észrevették az úri ember közeledését, csapatosan rohantak eléje. Hosszu kúszált hajuk lengett a szélben, öltözetük hiányossága pedig élénken emlékeztetett a paradicsomi állapotokra. Sovány, vézna kezecskéiket előre nyújtva, keleti szivósággal rímán-

kodtak a baksisért. A szolgabíró úr azonban a pálcáját suhogtatta feléjük:

— Takarodjatok!

A falusiak utat nyitottak a tekintetes úrnak, aki érdeklődve szemlélte a sátrak körül foglalatoskodó karaván t. Minden sátor előtt lobogott a tűz, mely felett kétágu cövekekre fektetett rúdon lógott az üst, párolgó vízzel. A hiányosan tisztogatott fa-lapitókra apró vászonzsákokból málélisztet ürítettek. Ebből készül a pulíszka. Majd a szekerekről is előkerült nehány tyúk, líba és valami malacka, melyek mind felvették már a néhai nevet.

A vajda, ki eddig nem törődött a bámész néppel, alázatosan lépett a szolgabíró elé és a sütni való állatokra mutatva jegyezte meg:

— Mind *deglettek*, instálom!

— De élve loptátok, — bökte ki a szót a falusi elöljáróság érdemes feje.

— *Éltünk* instálom, — felelte a vajda furfangosan.

— Úgy érti — magyarázta a szolgabíró — hogy *akkor éltek*, a mikor megkaparintottátok.

— Vakon menjek a másvilágra, ha loptuk, — erősítette a vajda.

Ezalatt az asszonyok hozzáláttak a szárnyasok koppasztásához. Nehány öregebb cigány a lovakat legeltette az útszéli gyepen. A sátrak közt a fiatal nemzedék csoportba verődött. Egyik legény repedt hegedüjén monoton cigánynótát pengetett és a körülötte állók

zümmögve kisérték. Nehányan táncra perdültek, mialatt a purdésereg hányta a cigánykereket.

A szolgabíró úr egyideig némán nézte a karaván sürgölődését, végre megparancsolta a vajdának, hogy a faluban mindennek békesség adassék.

A vajda a mentegombjait morzsolgatta.

— Inkább szakadjon le mind a tíz.

Az ujjaira nézett, de a gombjait értette.

A szolgabíró úr még valami ujabb rendelet kiadására nyitotta fel a száját, amit valósággal nyitva felejtett, amint a vajda sátra elé pillantott, honnan e percben lépett ki, egy nyúlánk, karcsú leány. Félénken és mégis kiváncsian tekintett az idegenekre. Sötét, hosszú haja szabadon omlott a vállaira. Csak a homlokán volt két fonott hajkoszorú, amelyről átfúrt ezüstpénzek és szines kagylók lógtak alá. Barna homlokával is éles ellentétet alkotott koromfekete, sugár szemöldöke, amelyek alatt sötét szemei villogtak.

A szolgabíró úr önkéntelenül is közelebb lépett, mire a leány olyan mozdulatot tett, mintha vissza akarna vonulni a sátrába.

De mikor látta, hogy a vajda is közelében áll, a a helyén maradt, csak a szemeit sütötte le a szolgabíró úr hamiskás pislogása miatt. A tekintetes úr azonban szóba akart állni vele mindenáron. Elöször hivatalos stilusban akarta kezdeni a dolgot, de valami gyöngédebb érzelem kerekedett felül és igy szólt halkan:

— Milyen szép vagy?!

A leány egy pillanatra ráemelte sötét szemeit. Bámult, mintha semmit se értett volna és kicsattanó ajkait félig nyitva tartva nézett az idegen uraságra. A szolgabiró úr szinte vallató tekintettel méregette végig és egymásután fedezte fel, hogy a pirosló ajkak mögött milyen fehér gyöngysor csillan meg és a karcsú bokák felett a rövid szoknya milyen ingerlő, szép idomokat hagyott szabadon. Kezdett nekimelegedni.

— Hogy hívnak?

A leánynak nem volt kedvére a faggatás, melyet a szolgabiró e kérdéssel akart bevezetni. Megrázta csinos fejét, megpördült a sarka körül s aztán a táncoló, daloló fiatalság felé szaladva, visszakiáltott:

— Rica!

A szolgabiró úr feszengeni kezdett. Nagyot fújt és úgy érezte, hogy keble romantikus érzelmektől dagad. Egy pillanat alatt valami költői hangulat szálhatta meg, mert a vajda felé fordulva, lirikus rezgéssel kérdezte:

— Hol szakítottad ezt a szép virágszálat?

— Búzaföldekről, patakok vize mellől, berkek árnyékából s erdők ága-bogáról, — felelt a vajda balladai homályossággal.

— A szemed világából, — bökte közbe prózai fordulattal a falu bírája.

— No, no Márton! nem ért kend ehhez, — dörmögte a felsőbbség hangján a szolgabiró, aki nyomban

megérezte, hogy a vajda nem nagyon örvend a magasabb körök érdeklödésének. Még egy ideig tekintetével Rica alakját kereste, aztán röviden szólott: — Hallod vajda? Ha baj lesz a faluban, Ricát fogatom el!

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

II.

RICA ÉS PIKKÓ.

A sátrak előtt bámuló falusi nép lassankint oszladozni kezdett. Rica várta, hogy megszabaduljon az idegenek vizsgatekintetétől. Mikor már senkit se látott a falusiak közül, ő maga is vidám, szilaj táncra perdült. De nem sokáig járta. Megállt és körül nézett, mintha keresne valakit. Egyszerre a közeli bokor árnyas sűrűje alól éles fütty sűvöltött ki. Rica ismerte ezt a hangot. Néhány ugrással a bokor mellett termett és nevetve szólott:

— Hahó Pikkó! Mit csinálsz itt Pikkó?

Pikkó a gyepen hevert. Rendetlen haja kúszáltan omlott a homlokára. Szemeit behunyta, miközben pödörgette a pelyhedző bajuszát. Csak késöre felelt Rica kérdésére:

— Álmodom!

— Miről álmodol?

— Rólad, Rica!

— Mit látsz álmodban Pikkó?!

— Látom, amint kiszaladsz a virágos mezőre, ahol a magasságban a pacsirta madár, a földön a pitypalatty

énekel. Virágokat szakitasz. Fehéret, pirosat, kéket. Koszoruba kötöd és a koszorút a fejedre tűzöd, mintha menyasszony volnál. Valjon kinek leszel a menyasszonya? Melyik fészekbe repülsz, Rica. Nekem nincs fészkem. Én csak álmodom . . . Azt álmodom, hogy van. Te meg oda szállasz . . . Olyan közel hozzám, hogy megérzem a lehelletedet; megérzem az arcod puhaságát, melegségét és érzem, Rica, érzem a csókod édességét . . . Édesebb százszor a méznél, amit a vadméhek hordanak . . .

Rica kacag. Szemei a legény arcára tapadnak. Pikkó azon helyen marad, mintha tovább akarna álmodni.

— Bolond vagy! Kelj fel! Menjünk táncolni, — mondja a leány és oldalba rugja Pikkót, aki nyomban talpra ugrik. Aztán Rica kezei után kap, de hirtelen visszahökken, amint megpillantja a feléjük lépkedő vajdát, aki ünnepélyesen intézi szavait a leányhoz:

— Hallod Rica! Kirepül a fészkéből a madár, ha már anyányi lesz. Te is elrepülsz szép dali madaram. Oh jaj, jaj, te is elrepülsz! Nagy lettél, szépséges lettél. Eljő érted Dandó. Neki ígértelek. Eljő selyemkeszkenővel, aranygyűrűvel, gyémántos fülbevalókkal, Túl a nagy erdőn, túl a nagy vizen nincs olyan gazdag cigány, mint Dandó, a medve-király.

Rica kérdőleg függeszti szemeit a vén cigányra, aki tovább magyarázta a helyzetet:

— Kétszer volt karácsony, kétszer húsvét, kétszer pünkösd azóta, hogy feleségül akart venni . . . Akkor

még kicsiny voltál. Arattak a mezőn, amikor születtél. Tizennyolcszor arattak már... Annyi van a rováson!

Rica mozdulatlanul állott. Egy pillanatra szilaj, dacos tűz villant meg a szemeiben, de hirtelen a földre sütötte tekintetét, összerázkódott, ajkai hangtalanul mozogtak s finom orrcimpái remegtek, mint a vadnak, ha veszélyt sejt.

A vajda nem vette észre, nem érezte meg Rica lelkének háborgó gondolatait. Kezén fogta leányát és a sátorba vezette. Pikkó utánuk bámult, nem bírt mozdulni, mintha mázsányi terhet dobtak volna lelkére. Egyszerre a földre vetette magát. A hajába markolt. Tépte, cibálta és rugdosta a gyepet. Bedugta fülét, hogy ne hallja a cincogó hegedűt. Behunyta a szemét, hogy ne lásson senkit, csak a nagy, sötét, fekete árnyékot: a lelke bánatát.

És amint a földön vonaglott, egyszerre érezte, hogy egy kéz a fejét, aztán a nyakát simogatja. Majd átöleli valaki s annyira közel hajol, hogy Pikkó arcára csapódik forró lehellete. A legény szíve hevesen ver. Tudja, hogy Rica van mellette s könnyes szemeivel néz a leány bánatos arcára.

— Megvert, megvert a Devla, — sziszegi Pikkó, — és nagyokat üt a mellére.

Rica tenyerével tapasztja be a legény száját:

— Olyan csendes légy, mint a nyúl, ravasz, mint a róka, és bátor, mint a farkas.

Pikkó zavartan néz reá. Nem érti. Rica ismét átöleli a nyakát, egészen a füléhez hajol és súgja:

— Ne beszélj a fűnek, ne beszélj a fának. Ne hallja meg senki, ne tudja meg senki . . . Dandó, az erős, a tolvaj, a véreskezű Dandó utadba állott. Vigyázz, Pikkó, vigyázz! Ne árulj el semmit . . . ! Most hallgass, mint a nyúl. Ha majd a hold elfogy és ismét megtelik: akkor légy erős, bátor és vérengző, mint a farkas. Addig hallgass.

Még egyszer átölelte a Pikkó nyakát és könnyű, nesztelen léptekkel surrant vissza a vajda sátorába.

A karcsú legény felpattant a földről. Még mind a fülébe zsongtak a Rica szavai. Kúszált haját hátrasimította a homlokáról és gondolkozott. Hosszú merengéséből távoli lárma zaja verte fel. Dandó társaival és három medvéjével, a falusiak zsivajától kísérve, most fordult be az országútról a felütött sátrak felé.

III.

A MEDVE-KIRÁLY.

A rajkósereg sivalkodva, bukfencezve rohan a medvék felé, amelyeket láncon tartva vezetnek a Dandó emberei. Maga Dandó, a medve-király büszkén, kényesen lépked elöl. Magas, csontos nagy erejü oláhcigány. Széles válláról hanyagul lóg le hosszú ködmöne. Otromba csizmái frissen vannak patkolva s a vastag, szeges patkók szikrát ütnek az út kavicsán, ha Dandó fitymálva rugja el lába elöl a követ. Erös bunkós botját magasra emelve fordul vissza kiséretéhez, mikor azt hallja, hogy valamelyik medvéje haragosan bödül a környezö zsivajba. Ilyenkor vadul forgó szúrós szemeit a bömbölö mackóra szegezi, feje fölött megforgatja a bunkót, a durva királyi pálcát, melynek láttára reszketve lapul meg a havasok fenevadja.

Ilyen kisérettel barangolta keresztül Dandó gyakran az országot. De megfordult Bukovinában, Galiciában és fökép Romániában is, ahol végigtáncoltatta medvéit a város utcáin. Medvéit az erdélyi havasok termelték. Innen liferálta az állatkerteknek és menázseriák-

nak a medve-bocsokat. A havasok rengetegeiben ismert minden utat. Azokat is, amelyeket az emberek csináltak, azokat is, melyeket a vadak tapostak, vagy a víz mosott, vagy a mélységbe gördülő sziklaóriás tört a fenyő-szálason keresztül. Finom hallása van, mint a vadkannak, éles látása, mint a sasnak és szimatja, mint a kutyának. A hol a sziklás havasi talajból kibuggyant a kristály tiszta víz és puhára áztatta a földet: ott figyelte meg a medve nyomait. Ezek a nyomok árulták el, hogy honnan jött és merre ment a rengeteg fejedelme. Dandó ezeken a nyomokon indult el. Ahol eltünt a nyom, ott vezette az ösztöne. Olykor szikláról-sziklára ugrott, mint a zerge; olykor a rengeteg kidőlt fái alatt hason csúszott, mint a hiúz. És addig ment, addig ólálkodott, míg rábukkant a mackóra, amely a havasi málnák és vadszederindák érdes sűrűjében lakomához látott.

Dandó, mikor megpillantotta a medvét, egyszerre a földre lapult. Csendesen megvárta, míg a fenevad barlangja felé indult. Ekkor óvatosan, nesztelenül surrant utána mindaddig, míg a gyanutlan mackó betért a barlangjába s ott nagy döndüléssel vetette magát a földre. Ekkor nyugodtan tért haza a bükkös aljához. Tudta, hogy hol kell keresni a bocsokat.

A ravasz Dandó most egy karcsú, szilaj özike után nyomoz, mikor kisérete élén, a pihenő karaván hoz közelít. A vajda a sátor előtt várta. Dandó egyenesen arra tartott. Büszkén emelte fel a fejét és cigányos

kevélykedéssel kapkodta a lábait. A vajda elébe siet — hízelkedve veregeti a vállát és széles mosollyal nézi azt a régi sebhelyet, amelyet Dandó akkor kapott, mikor a csendőrök a törvényes rend respektálására oktatták.

A vajda sátrába vezette vendégét, ahol egy szétteritett júhbőr gyapjas oldalán Rica heverészett. A leányt nem lepte meg Dandó érkezése. Azt is tudta, miért jött parádéval a medve-király.

— Kelj fel vadgalambom, drága pitypalattyom, — mondogatta a vajda Ricának.

— Üljetek le ti is, vagy heveredjetek a csikóbőrre! — felelte Rica.

— Oh, oh, — sopánkodott a vajda Dandónak, — bőrt vetett a csikóm. Pedig Ricának szántam a lakodalma napjára.

Dandó kicsinylőleg intett a kezével, mintha mondotta volna: kell is nekem a csikó. De annál mohóbb vággyal nézett Ricára. Majd hatalmas botjára támaszkodva szólott a vajdához:

— Kétszer mentek el és kétszer jöttek meg a gólyák. Kétszer zöldültek ki a fák és kétszer sárgultak el. Tudod-e vajda, mit jelent?

— Tudom, tudom. Neked ígértem Ricát, ha addig vársz, míg kétszer mennek el és kétszer jönnek vissza a gólyák. Most beváltom a szavamat.

Rica meg se moccant, csak a sötét szemeivel pillantott lopva Dandóra. A sötét szemeiből pedig sötétebb gyűlölet sugárzott.

Ezalatt elkészült az eledel. Megfőzték a pulickát, megsütötték a majorságot. Nyers uborkát, vereshagymát vágtak hozzá salátának. A karaván népe körül feküdte vagy állta a párolgó üstöket. Erre a vajda, Dandótól és Ricától követve, kilépett sátorából, miután kupás serlegét színültig töltötte pálinkával. Rövid szemlét tartott a karaván felett és így szólt:

— Minden sátoraljnak sok szerencsét, sok aranyat, sok ezüstöt!

A cigányok a mellükre ütöttek:

— Devla, devla!

— Azért jött Dandó, — folytatta a vajda, — hogy elvígye a karaván kertjéből a legszebb virágot!

Ekkor Dandó a tüszőjébe nyúlt. Nagy piros kendőt vett elő és a vajda sátorára tűzte. A vajda ivott a serlegből és Dandónak nyújtotta:

— Kerüljön a rossz lélek!

A medve-király megragadta a serleget és nagyot húzott belőle.

— Ne félts vajda! Én többet tudok az ördögnél!

Ekkor már mindenfelől előkerültek az üvegek, a korsók, a serlegek. A hegedűk cincogtak és általános zsivajgó kedvvel láttak az evéshez. Dandó a hosszú, bő darócán hevert, a vajda gyakran nyújtja feléje a serleget és a nagy csontos cigány mindannyiszor jót húz a pálinkából. Alacsony széken majdnem guggolva ül — szemben a medve-királlyal — Rica. Dandó agyába mámort lop a pálinka, amitől a vére forrni

kezd. Kemény, zord tekintete egészen megszelidül ha a leányt nézi, aki dacosan hallgat és kerüli a sóvárgó medve-király tekintetét.

Ezalatt Pikkó lomhán húzza magát egyik csoporttól a másikhoz. Nem kell az étel és elfordul, ha a pálinkával telt zöld korsót nyújtják feléje. Csak Dandót nézi, Dandót figyeli s arca eltorzul a fájdalomtól, amikor Rica sorsára gondol.

A medve-király büszkén hányja-veti a fejét. Érzi, hogy ma ő ünnepli a karaván. Tyúk, líba és malac, érette sült meg és érette járnak körbe a pálinkás-butykók. Nyeglén feszeng, — piros cserép-pipájából bodor füstöket ereszt és hetykén köp keresztül a füstkarikán. Dandót egyre nagyobb csoport fekszi körül és úgy hallgatják kérkedéseit és úgy irigykednek szerencséje miatt. A medve-király pedig minden dicsőségét Ricáért és Ricának beszéli. Ricának fitogtatja zsinóros olmányát és figyelmesen kémli, milyen hatással van Ricára, ha új-csizmás lábával a mellette heverő rongyos bocskorok közé rug.

Valahányszor a vajda feléje nyújtja serlegét, mindannyiszor nagy kortyokat nyel belőle. A szesz ereje egyre jobban elhatalmasodik rajta. Egyre közlékenyebb, beszédesebb lesz. . . E pillanatban a földhöz cövekelt medvék közül valamelyik belebömbölt Dandó beszédébe. A medve-királynak szinte jól esett, hogy most alkalma nyílik parancsolni. Gyorsan talpra ugrott és vastag bunkóját magasra emelve, orditott a medvéi felé:

— Csíba Kokó! Kusti dög kutya! Összetöröm a bordádat!

Majd a társasághoz intézte szavait:

— Kokó aranyat ér! Kokó a medve! Száz havason nem születik olyan medve, mint Kokó. Erös, vad, dühös és szereti a vért. Csak Dandó bir vele, csak Dandónak táncol, de aki látja a táncát: aranyat, ezüstöt ad érte.

Ekkor széles tüszőjébe markolt és csörgette a pénzt:

— Hallod, vajda?! Megveszem a sátradat, a lovaidat, a leányodat. A sátradat elégetem. A lovaidat a medvéknek adom, — a leányodat megtartom feleségnek. . .

A leány felé lépett és kinyújtotta karjait, hogy megölelje.

Rica, ki eddig szótlanul ült a helyén, gyorsan felugrott és irtózattal húzódott félre a mámoros cigánytól. A vajda zavarodva, a karaván bámúlva nézett rá. Csak Dandó nem törődött vele. A részeg ember bamba mosolyával és utálatos kacagásával közelitett a leányhoz:

— Ne fuss onnan el, a hol jól élsz. Selyem kendőt veszek a fejedre, piros csizmát a lábaidra, tyúkot a fazekadba. Meleg lesz a kalibád, puha lesz az ágyad! Ne fuss, mert elérlek, — ne haragudj, mert megöllek.

Rica egy pillanatig habozva állott meg a helyén és amint körültekintett, észrevette, hogy Pikkó közelükbe csúszott s úgy lapult meg ott, mint a prédájára ugró macska.

Dandó most már a leány mellé lépett. Megfogta a kezét és a másik kezével átakarta ölelni a vállát. Ebben a percben Pikkó felpattant a földről és a zsebében rejtett kés nyelét szorítva, közéjük dobbant. Egy pillanatig a vetélytársak vadul, némán néztek farkasszemet egymással. Az erős Dandó karja egyet rándult és a vékonyabb felén markolta meg a botját. Rica hirtelen megérintette a Pikkó arcát és szemeik találkoztak. Nem szólt semmit, de Pikkó megértette, hogy mit beszélnek a Rica szemei:

„Hol az eszed bolond?! Elfutott a hegyekre?! Mit akarsz te rigó madár a vércsével? Vigyázz Pikkó! A nagy, részeges, erős cigány összetöri a csontodat! Ez a kegyetlen, a véres kezü Dandó. Gyilkos, ocsmány, veszett kutya, a mely kiharapja a torkodat. Várj még Pikkó! Várj, mert megöl, elpusztít és mi sohasem látjuk egymást."

Pikkó visszalépett. Földre sütött szemekkel ment a távolabbi csoporthoz. Rica a zavartan nézö Dandóra tekintett, mosolygott, nyaka körül fűzte karjait és igy szólt:

— Egérke volt. . . Egérkéhez akart jönni, de a macskát találta itt; a nagy, erős, éles körmü vad macskát!

Dandó vérben forgó szemekkel nézett Pikkó után és csikorgatta a fogait. Rica megváltoztatta hangjá és kedvét. Nyájasan cirogatta a medve-király haragtó eltorzult arcát.

— Hallod Dandó?! Nézz reám! Neked beszélek, reád mosolygok. Ne bánd, ha cincog az egér. Nem harapja meg a macskát. Nézz a szemembe! Úgy ragyog-e, mint a hajnal-csillag? Nézz az arcomra, olyan piros-e, mint a vadrózsa?!

A nagy, csontos cigány lassan Ricára nézett és idétlenül vigyorgott.

— Így szeretlek Dandó, — folytatta a leány. Így szeretlek ha jókedvü vagy. Megjött az én kedvem is, mint a madárnak tavasszal. Meghoztad a kedvemet Dandó. Énekelni, táncolni akarok.

Most az egyik cigányhoz fordult:

— Csucsu, pengesd a nótámat, a fülemüle-nótát... Csucsu, a nótámat!

A karaván egy-két tagja a hegedüjéhez kapott és a következő pillanatban vidám, pattogó muzsikaszó mellett Rica szilaj tüzzel táncolt.

— Neked táncolok Dandó, — kiáltott a megszelidült cigány felé. — A patkányt elüzöm, elkergetem innen! Hol vagy patkány? hol vagy csúf menyét?

Kacagva, ugrándozva lejtett a félrevonult Pikkóhoz. A kezeivel fenyegette, de eközben gyorsan sugdosta a fülébe:

— Hazudik a kacagásom, hazudik a jó kedvem, hazudik a szivem. Amit látsz, mind hazugság Pikkó.

Táncolva repült vissza Dandóhoz:

— Ne nézz rá! Kicsiny cigány, szegény cigány, rongyos cigány

Rica kedve szétterült a karaván on. Az ifjabbaknak megpezsdült a vére és nótára taposták a gyepet. Az öregek vidám arccal dudolgattak. Dandó visszakapta a jó kedvét. Megvetőleg köpött Pikkó felé és parancsoló hangon kiáltotta egyik emberének:

— Urszu! Vezesd ide Kokót! Vegyétek elő a furulyát.

Urszu, egy ravasz, öregedő, lomha cigány, feloldotta a medve láncát és Dandó elé vezette a dörmögő bestiát. Dandó egyik kezében a botját tartotta és a másik kezébe vette a láncot, melynek karikás vége a medve átlyukasztott orrába volt fűzve. Most megforgatta a bunkóját a levegőben és elkiáltotta magát:

— Hopp!

A furulyás az erdélyi oláh „zsukátá"-ba kezdett.

— Hopp, hopp! rikoltotta Dandó.

A medve morgott. Emelgette az első lábait, de nem volt kedve a tánchoz.

Dandó leütött. A vastag bot nagyot suppant a medve oldalán. Kokó elordította magát. Rázta a fejét és túrta a habot, de a száját, melyet a szájkapocs tartott, csak félig nyithatta ki.

A medve-király torkon ragadta a fenevadat és két lábra állította:

— Hopp, hopp! üvöltött torka szakadtából. Botját hirtelen eldobta s előkapott tamburáján verte a taktust.

A medve kezdett nekimelegedni. Előbb kényesen emelgette a lábait, de aztán Dandó biztató szavaira

mind élénkebben kezdett ugrándozni. A karaván körül-sereglett. A medve-király medvéje előtt dobbantott és járta a táncot. Ketten táncoltak és ketten ordítottak a karaván zsivajától kisérve. A medve nagyokat fújt és Dandóról szakadt a verejték. Ekkor egy intésére elhallgatott a furulya. Az ízmos cigány megtorpant a medvéje előtt s a mackó két első lábát a gazdája széles vállaira tette. Dandó megragadta a két hátulsó lábát, gyorsan felegyenesedett és fején át úgy lökte keresztül a medvét, hogy az a levegőben bukfencezve, talpra esett.

Nagy rivalgás, nevetés, tapsolás támadt a karaván csapatban. Dandó tenyerével megtörölte izzadt homlokát, aztán intett, hogy vigyék el a medvét. A vajda ismét pálinkával kínálta a dicsőséges Dandót:

— Igyál. Erősebb vagy a sziklánál, ravaszabb az ördögnél.

Dandó eltolta az italt és Ricához lépett.

— Magammal viszlek.

— Várd meg, míg a madarak elröpítik a fiaikat.

— Mikor lesz az?

— Ha a hold elfogy és ismét megtelik: a feleséged leszek.

Dandó kedvetlenül rázta a fejét:

— Nem merlek itt hagyni.

— Mitől féltesz?

— Az egértől!

Rica nevetett:

— A te erőd, a te pénzed, a te medvéd, a te bátorságod megfogott és nem ereszt el máshoz.

— De ha Pikkónak is medvéje volna. . .

— Pikkó fél a medvétől. Pikkót megölné a medve.

— Megölné. . .? — mondá rekedten Dandó. — Megölné. Igen, a medve megöli azt, aki fél tőle. Aztán szárazon, utálatosan nevetett. Majd elhallgatott, mintha gondolatai némitották volna el. Végre megfogta a Rica kezét és a vajdához vezette:

— Jól gondját viseld, míg érte jövök.

A vajda úgy nézett rá, mintha nem értené.

Dandó folytatta:

— Addig várok, míg a hold elfogy és ismét megtelik.

A vajda bólintott.

Rica reszketett az izgalomtól, amikor lopva Pikkóra tekintett, aki megtörve állott a cigány-csoport mellett és sápadtan kémlelte Dandó minden mozdulatát.

A medve-király a vajdát és lányát a sátor nyilásáig kisérte. Onnan megfordult és kevély lépésekkel Pikkóhoz sietett. Leereszkedő bocsánattal ütött a vállára:

— Lopd el a medve kölykeit! Tanitsd meg táncolni. Lesz pénzed és lesz szeretőd! Kicsi, rongyos cigány!

Pikkó gyülölettel nézett a cigányra, a ki indulófélben ismét visszaszólt: — Lopd el a medve kölykeit.

Ezután embereihez lépett és jelt adott az indulásra. Mielőtt a sátraktól kiértek volna az országútra, Urszut megszólitotta:

— Pikkónak medvekölyök kell. Vezesd el a fekete barlanghoz. Ha ügyetlen és széttépi az anyamedve, — ki tehet róla!? Ha jól végeztél Urszu, egy arany üti a markod. De jól végezz, mert ügyelek rád. Nyomotokban leszek.

A lomha cigány ravaszúl hunyorított.

Nemsokára Dandó embereivel és medvéivel eltünt a Bükkös felé vezető úton. A karaván pedig éjjeli pihenőre készitette ágyát a lobogó tüz körül.

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

IV. BÉKA.

A völgybe, hol a cigánysátrak előtt füstölgött a tűz, csendesen, lassan feküdt le a barna homály. De a lehúnyó nap még egy utolsó sugara fenn ragyogott a Hargíta legmagasabb csúcsán, hogy az alatt a elterülő sötétzöld rengetegnek kopár szikla fejét bíboros színbe vonja.

Pikkó hason feküdt. Állát könyökével feltámasztva, nézte a távolban pirosló sziklaóriást. Azalatt terül el a rengeteg nagy havas. Ott fogja Dandó a medvét, amelyekkel sok pénzt szerez. A sok pénzt pedig szereti a vajda és azért adja Ricát Dandóhoz feleségnek. . . .

A sátrakon túl terül el a cserjés. Magyaró, fagyalfa, kökény és galagonya bokrok duzzadó rügye kicsattant már a tavaszi nap meleg sugarától. A levegőben a buján nőtt pázsit illata terjengett. A távoli bükkösből ide hallatszott a vadgalamb búgása, melynek mély hangjával harmonikusan olvadt össze a cinkék és sármányok vékonyan csicsergő nótája. . .

Pikkó a távoli, sötét fenyvest nézte, mely felett egy nagy vörös fényű csillag ragyogott. Úgy tetszett, mintha a csillag mind alább szállna. Mintha ráfeküdnék a ma-

gas, kopár sziklahegy csúcsára; majd alább ereszkedik, mint egy vakitó gömb, — egészen a fenyőszálas tetejére és ott gurul ide-oda, mignem egyszerre nagyot lobbanva kialudt.

Pikkó összerázkódott. Megdörzsölte szemeit, mint aki álmából riad fel. A vörösfényü csillag már ismét ott volt a menyboltozaton. Pedig leszállt. Pikkó jól látta, hogy leszállt és hívogatta öt. . . Babonás hittel, áhitatos arccal tekintett a magasba. Ez az ő szerencsecsillaga. Minden embernek van szerencsecsillaga, amely egyszer leszáll előtte a földre és megmutatja, hol keresse boldogságát. Pikkót a rengetegbe hívta a csillag és ha követi: olyan hatalmas, olyan pénzes és olyan kedvelt lesz, mint a medve-király . . . ott kölykeznek a medvék. Csak bátorság kell hozzá, hogy medvéje legyen az embernek.

E pillanatban Marica, az öreg cigányasszony, Pikkó nagyanyja kisurrant valamelyik sátor homályából és Pikkó mellé kuporodott:

— Szépséges rajkóm, füttyös rigómadaram, fekete báránykám, jöjj aludni már!

Pikkó a fejét rázta:

— Nem akarok aludni, nem akarok álmot látni. Félek az álomtól. Eddig azt álmodtam, hogy Rica az én karjaimban kacag. Ezután azt álmodom, hogy a Dandó karjaiban sír.

— Neked kacag, mert téged szeret gyönyörüséges napraforgóm!

Pikkó szomorúan mosolygott:

— Eredj Marica anyó. Én még itt maradok. Ne félts, nem visz el az ördög.

— Júj, júj! Féltelek! A nagy ördögtöl, a tolvaj ördögtöl! A véres kezü ördögtöl!

— Eredj anyó, — mondotta Pikkó, mindjárt megyek. No anyó! Hallod? mindjárt megyek!

Az öreg Marica szinte szepegve húzódott vissza a sátorba. Pikkó pedig, mint akit nyugtalan gondolatok háborgatnak, sietve ugrott talpra s a gyepes domboldalról az út felé tért le. Majd irányt változtatva, céltalanul kullogott a cserjés szélére. Amikor egy mogyorófa mellett megállott, valaki megmozdult a bokor aljában. Pikkó megismerte és tréfálni kezdett:

— Kutykuruty Béka!

— Vak-vak-vak — nevetett a Béka.

— Nem alszol? kérdezte Pikkó.

— Nem! ilyenkor a denevér sem alszik, a bagoly sem alszik, a béka sem alszik.

— Jól van Béka! Én sem alszom. Virrasszunk ketten!

A Béka melléje vánszorgott. Kurta, púpos derekával, hosszú lábaival, hátracsapott homlokával, apró, pislogó szemeivel és széles, lapos szájával, erösen emlékeztetett a békára. Ezért nevezte el „Béká"-nak a karaván, amely valahol, valami pocsolya széléröl szedte fel, mint csecsemöt, de a nevelés és gondozás nem lehetett valami mintaszerü, mert szegény Békának eltörött a gerince

és púpos lett a háta. Kezdetben koldultak vele. A nyomorék gyermek szánalom és részvétre indítja az embereket. Később ütötték és verték, mint a kutyát, de a Béka szívós volt. Nem pusztult el az életnek ezen a súlyos kálváriáján. Még a kedvét is, a szívét is csak félig pusztította el az irgalmatlanság.

Egy pillanatig csendben voltak. Pikkó szólott elöbb:

— Mit tegyünk Béka?

— Tedd azt amit én! Mászkálj velem a bokrok között. A bokrok alatt megkeresem a magyaró-tyúk tojását, a moha alatt a dongó-mézet. Elfogom a nyúl fiát és megsütöm. Ha jól laktam, énekelek a tücsökkel és kuruttyolok a békával.

Pikkónak tetszett az ajánlat:

— Menjünk Béka.

Elindultak a völgy patakja felé kanyargó ösvényen. Egy kis magaslatra értek, honnan a völgyre nyílt kilátás. A patak felöl a sötétben egy magas ember körvonala látszott. Az ember rátért az ösvényre és felfelé indult.

— Valaki, suttogta a Béka..

Pikkó a Béka szájára nyomta a kezét:

— Hallgass!

Az ember egyre közelebb ért. Pikkó éles szeme nemsokára felismerte:

— Hó! Urszu, merre jársz?

— Nem jó helyen mondotta Urszu. — Elveszítettem az ösvényt.

— Melyik ösvényt — kérdezte Pikkó?

— A melyik a havas felé vezet.

— Mit keresel ott Urszu?

— A kölykes medvét Pikkó!

Pikkó Urszu mellé toppant. A sötétben is erősen a szemébe akart nézni: vajjon igazat beszél-e? Urszu ösztönszerűleg érezte, hogy Pikkónak mondani valója van. Ravasz módon vonta félre, nehogy meghallja a Béka, amit együtt beszélnek. Béka pedig mintha semmivel sem törödnék, hanyatt heveredett a gyepen és cincogott mint az egér. Gyakran telt mulatsága már abban, ha cincogásával magához csalta a ravasz éjjeli rablót, a rókát, amely mikor észrevette, hogy egér helyett emberre talált, nagyot pattanva inalt el árkon bokron keresztül....

Pikkó Urszunak a vállához hajolt és szinte izgatottan kérdezte:

— A kölykes medvét keresed fel?

— Igen! De most csak a barlangját. Kölykét csak később lopom el.

— Mikor, mikor? sziszegte Pikkó türelmetlenül.

— Ha érik a málna és az áfonya, ha táncolnak a bárányok a legelőn: akkor kell ellopni a medve kölykét.

— Dandónak lopod el?

— Nem vagyok bolond. A medve az istené; a medve-bocs is az istené. Az isten pedig annak adja, aki el tudja lopni.

— Urszu, vigy magaddal Urszu, — rimánkodott Pikkó.

— Nem lehet, aki fél a medvétől, az nem meri ellopni a kölykeit.

— Nem félek Urszu! Ugy lopódzom, mint a róka és ugy szaladok, mint a nyúl, — csak vigy magaddal.

— Jól van, mondotta halkan Urszu. — Ha elérkezik az idő, felkereslek. Ketten lopjuk el a medve kölykeit. De ne szólj senkinek. Jaj nekünk, ha megtudja Dandó. Leült a bunkóval és a föld alá teszen, ahol senki sem talál meg.

— Hallgatok Urszu!

— Mikor túl mentek a hegyen, túl a nagy vizen: találkozunk. Oda közelebb van a nagy fekete erdő, a szürke kösziklák. Ott ember nem jár, ott csak a hiúz-macska, a vad-kecske a sziklákon és a sas a levegőben látható.

— Várlak Urszu, — válaszolt Pikkó lassu hangon.

Urszu megfordult és lassan cammogott le a lejtős ösvényen. Pikkó egyideig utána nézett, aztán a fűben heverésző Békához lépett:

— Ugorj már!

Béka talpra állott és Pikkóhoz hajolt:

— Urszu hazudik, ne higyj neki!

Pikkó mellén ragadta:

— Néma légy, mint a hal.

— Ne menj el Pikkó. Ne menj vele! Ott fogsz pusztulni, — sopánkodott Béka.

— Ne kuruttyolj rongyos Béka. Ne kuruttyolj, mert agyonütlek.

— Nem, te nem ütsz agyon. Te mindig jó voltál hozzám Pikkó. Te nem rugtál meg, nem tépted a füleimet, a hajamat. Te nem iszol pálinkát és nem versz meg senkit! Ezért szeretlek Pikkó. Ezért nem hagylak el Pikkó. Ne higyj Urszunak. Az a Dandó kutyája. Arra ugrik, a kire úszitja!

Pikkó eleresztette Békát és szelíden szólalt meg:

— Menjünk, Béka, a patakhoz halászni. Rica szereti a halat. Halat viszünk a sátorához, mikor hajnalra szólnak a kakasok.

— Rica jobban szereti Pikkót, mint a halat, — mondotta a Béka és fürgén indult előre, a zuhogó patakhoz, amelynek kövei között most csendesen pihen a gyors mozdulatu pisztráng.

Országos Széchényi Könyvtár

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

V. A MEDVE.

Kétszer fogyott el és kétszer telt meg a hold azóta, hogy Dandó megígérte visszatérését. A karaván túl ment a hegyen, túl a nagy vízen. A hegy lábánál ütöttek tanyát, ahol szélesen terül el a lapály. Ide húzódik le a bükk és gyertyánfa-erdő, amely teljes díszben pompázik. A lapályon a vadvirágok festői színben ragyognak. A természet egy hanyag művész rendetlenségével szórta szét alkotásának egyes darabjait. A vad lóher piros bojtját kacéran bólingatja a szélben, mintha pajkos szavakat suttogna a fehéren pompázó margit-virágnak. A vadszegfű eleven, piros színe ég a barna nadály mellett, mely egyszerűségével emeli és mérsékli a mező színpompáját, amelybe a lankás oldalon égő pipacsok belekontárkodnak rikitóan piros színükkel, amit legtöbbször ízléstelenül pazarolnak el. Itt egy vadrózsabokor, amott egy magányos juharfa integetnek egymásnak, mintha recés, csipkés leveleik suttognák: Milyen ragyogó a napsugár, milyen illatos a levegő!

A virágos lapály közepéből fehéren mered ki egy ragyás nagy kőszikla-darab, mintha játszó óriás gurította volna le a Hargita tetejéről. Oldalán végig-

rohan a ragyás futonc, a nagy hangya és tövében, a mohós, puha talajon lustán hever a szürke gyík. Hullámos, majd cikk-cakkos repüléssel lebben át rajta a fecskefarku pillangó, hogy egy hirtelen kanyarulattal lecsapjon a kacagó nefelejts-bokorra, melynek szirom-tölcsérébol kéjjel csókolja ki a csurranó mézet.

Túl az erdő lombja sejtelmes zúgással hullámzik. A cinke, a sármány, a kenderike, a friss, a bársonyos és üde levelek tengerében jól elrejtözve, tüzes dalra gyújtanak, mintha madárszivük gazdag gyönyörét pazarolnák szertelen kedvükben. Addig cseng a dal, míg ihletet nyer a mi erdeink tárogatósa: a rigó, amelynek szilaj, harsogó füttye végigriadoz az erdőn. A nagy néma csend megszünik és az erdő beszél. Beszél, amikor sűrűjében prédája után kullog a róka, mikor szakadékain átcsörömpöl a patak, mikor hatalmas fái felett vijjogva száll a karvaly, mikor az öreg fa nedves kérgét éles csőrével kopácsolja a harkály, hogy törben végződő, hosszu, gömbölyü nyelvére tüzze a kéreg alatt piszmogó kukacot. Milyen beszédes az erdő; milyen mély, milyen szép, milyen bölcs mindaz, amit mond...

Pikkó a sátraktól, melyek az út mentén füstölögtek, kilopódzott az erdő széléhez, hol a fűbe heveredett és szemeivel fürkészte az útat. Azon kell jönnie Urszunak. Az út a havas messzeségéből kanyarog el a faluhoz. Ott ágazik el a Cinkos-kő alatt és az egyik ága abba az irányba tér, hol a medve-király

tanyázik. Innen jö Urszu. Az alkonyat lassan ereszkedett a tájra. Pikkó várt és türelmetlenkedett. Egyszerre megdobbant a szive. A vadvirágok tarka hullámaiból Rica kelt ki és néhány ugrással a heverésző legény mellett termett. Keze, melle, haja virággal volt tele és azt mind, mind Pikkóra szórta, aki kacagott és gyönyörködött Rica kedvében. Aztán talpra ugrott és fülébe mondotta:

— Elvisz Dandó és én meghalok!

— Előbb meg kell halnod s csak azután vihet el, — nevetett Rica.

— Eljö érted, Rica és majd ö simogatja meg a fekete hajadat, ö ölelgeti a puha válladat; ö csókolja meg a szádat, az arcodat, a szemeidet.

— Nem, nem! — kiáltott Rica dacosan.

— Várj még egy napot és egy éjszakát. Várd meg, míg ellopom a medve kölykét.

Rica elkomorult. Szemei fényén felhö vonult keresztül. Pikkó vállaira tette a kezeit és szembenézett a legénnyel:

— Utálom a medvét. Utálom, akinek medvéje van. Nem kell! Érted-e, bolond... Azt mondom, hogy nem kell.

Pikkó nem válaszolt. Ugy nézett rá, mintha nem értené Rica szavait. Rica a vállainál fogva rázta:

— Ébredj már! Alszol? Nem hallod, hogy üvölt a farkas ott túl a hegyen? Nem látod, hogy remeg a bárány? Elkapja és összetépi, ha te alszol, Pikkó. A

farkas gonosz és az agyara éles... Futni fogunk Pikkó a merre a víz foly, a merre az ösvény szalad...

Lent a vajda, a sátrából kilépve, körülnézett. Rica észrevette. Tudta, hogy öt keresi és rosszat gyanít, ha Pikkóval látja. Gyorsan a fűre lapult. Pikkó, megsejtve a veszélyt, követte Ricát.

— Nem szabad, hogy veled lásson, — mondotta halkan a leány. Csússzál gyorsan, mint a kígyó a bokros barázda alá és rejtőzzél el. Onnan lopózzál az erdőbe s csak akkor jőjj elé, ha Marica a nevedet kiáltja. Én az éjszaka álmodom. Minden éjszaka álmodom, ha megtelik a hold. Ilyenkor látom anyámat, az öreg Ricát, akit a nagy tölgyfa alá temettünk, régen-régen, mikor kicsiny voltam. Azóta gyakran látom álmomban. Ő mondja meg nekem, hogy mit tegyek. Most siess. Holnap találkozunk a forrásnál és elmondom, hogy mit álmodtam.

— Én is álmodom, Rica. Álmomban a szemeidet, az arcodat, a pirosló ajkaidat látom. Ilyenkor, megcsókolsz. Ilyenkor szeretném, hogy ne ébredjek fel; mert te csak álmaimban csókolsz meg.

— Holnap, holnap, — sürgette Rica.

— Holnap megcsókolsz?

— Holnap megcsókollak, — felelte a leány.

Pikkó a magas fű között gyorsan csúszott a sűrű bokrok közé. Rica kémkedve tekintett utána. Hopp! Ott van már. Guggolva, majd lapulva iramodott az erdő felé, mint egy ólálkodó macska. Rica felállott a

leshelyéből és dalolva tépte a friss virágokat, mintha semmisem történt volna. A vajda meglátta és feléje indult. Ravaszon pislogott a szemeivel, amint Ricához szólott:

— Elviszi a kánya az olyan csirkét, amelyik egyedül kapirgál. Jere a sátorba bóbitás csirkém, rigó madaram, aranyos báránykám!

— Nem félek a kányától, a farkastól sem félek — nevetett Rica és dudolva indult le a dombról a sátrakhoz.

Pikkó az erdő sűrűségén keresztül lekanyarodott az úthoz, amelyen Urszut várta. Leheveredett egy öreg bükkfa árnyékába és hallgatózott. Belől a sűrűségből kutya-vakkantást hallott.

— Jer ide Béka, ne ugass — kiáltotta az erdőbe Pikkó.

Béka vigyorogva lépett ki a sűrűből és újra Pikkóra ugatott. A kutya-ugatás Béka időtöltéséhez tartozott, épen úgy, mint az egércincogás és a béka-kuruttyolás. Ha valamely falu felett a dombon megállva, leugatott a faluba, az összes kuvaszok éktelen koncertbe törtek ki. Béka nemcsak az embert, de a kutyát is tévedésbe ejtette. Pikkó ismerte már és tréfásan csititotta:

— Csiba Bodri, — meg ne harapj!

A Béka Pikkóhoz somfordált és ásítva heveredett melléje, mint egy komondor.

— No, haza innen, — szólalt meg Pikkó és a Béka felé rugott.

— Nem megyek! Veled akarok maradni, — mondotta a Béka.

— Lódulj, most nem kellesz.

— Urszut várod.

Azért lódulj! — kiáltott Pikkó szigoru hangon.

— Nem hagylak el. Urszu agyonüt.

— Nem félek Urszutól.

— Orozva üt agyon!

— Ne kuruttyolj! Ne mondj semmit. Hallod. Béka, azt se mondd, hogy láttál. Különben megütlek A füled tövét ütöm meg. Attól a föld alá kerülsz. A medve kölykét ellopom Ricának. Ellopnám a király gyémántját is Ricának. Ellopnék érette mindent és megölnék érette mindenkit. Hiszed-e, Béka, hogy téged is megöllek, ha el nem kotródol!

Béka úgy tett, mintha nem törődnék többé vele és vidám csaholással tünt vissza az erdőbe.

Nemsokára éles fütty süvöltött keresztül a levegőn. Pikkó tudta, hogy Urszu adja a jelt. Két ujját a szájába illesztve, visszafütyült és gyorsan indult felfelé a rengetegbe vezető úton.

Béka hirtelen előmászott a sürűből, kiszaladt az útra és kémlelte, hogy merre megy Pikkó. Mikor meggyőződött, hogy a hegyre kapaszkodó úton siet előre, gyorsan a fák közé ugrott s nesztelenül surrant az úttal egy irányban Pikkó után. Útjában felverte a heverő

nyulat, a füves talajon lapuló szalonkát és a fák tövét kaparászó császármadarat. De Béka nem törődött most azzal, hogy az erdő békés lakóinak nyugalmát, vagy foglalkozását zavarja. Nem kereste a messze ugró mókust, nem ügyelte a fürge menyétet, — csak ment előre az út mentén. Gyorsan bujt át a vízmosásokon. Olykor megállt és hallgatózott. Ilyenkor jól kivehette, amit Pikkó és Urszu beszéltek.

— Még egy jó darabig megyünk, — mondotta Urszu, — míg elérjük a nyírest. A nyíres: a fehér erdő. Fehér a kavicstól a föld, – fehéren lengenek a levelek, de legfehérebbek a fák kérgei. Azután érjük a fekete erdőt. A napsugár nem süt beléje, mert nem hatolhat keresztül a sűrü fenyőágakon. Fekete a föld és a fekete földből nőnek a nagy magas fenyők, fekete kéreggel, melyből, ha meghasad, — kifoly a szurok. A fekete földön régi, vastag fák hevernek: a halott fák, melyeket megölt a nagy szél, ami a villámlásból és mennydörgésből születik. Ez a legerősebb szél, amely a legnagyobb fát is a földre töri, ahol aztán meghal és elrothad.

— Itt tanyázik a medve? — kérdezte Pikkó.

— Nem! Itt az őzek, a szarvasok húzódnak meg. A medve túl van ezen, de nem messze a fekete erdőtől, a szürke szikla alatt lévő barlangban. Két kölyke van. Sokat ér. Ha jól megtanitod táncolni, annyi pénzed lesz, mint Dandónak. . .

Pikkónak megcsillantak a szemei:

— Siessünk, Urszu!

Meggyorsitották lépteiket. Béka, ahol gyérebb volt az erdő, kitekintett a keskeny útra és látta, hogy a könnyedén siető Pikkó nyomában fáradtan líheg az otromba, lusta cigány.....

A tiszta égen ragyog a nap és sugárözönétontja le a rengeteg erdőre. De a magas fenyők sötétzöld koronája alatt barna homályban hallgat a mélységes csend. Csak egy száraz ág reccsen alá a fákról s csak a kék szajkó rekedt kiáltása veri fel a gyönge visszhangot. Az öz-csapat vastag, puha mohaágyon pihen, mialatt az őrtálló hím remegő orrcimpával szembe szaglász a lebbenő széllel és füleit hegyezve, figyel a neszre, amely a mélyebben fekvő völgyből hullámzik ide. Megérzi, ha közelben ólálkodik a vérengző farkas és messziről meghallja, ha a száraz galyak megroppannak a prédára induló medve széles talpai alatt. Ilyenkor nyugtalanul dobbant a lábával, nagyott horkan, a mivel a veszélyt jelzi, — mire az erdő legkedvesebb, legvadabb, legkarcsubb és leggyorsabb csapatja, — egy pillanat alatt nagy dobbanással valamelyik más völgybe iramlik, ahol a csendet nem zavarja semmi s hol nem kell remegni az életökért.

A medve azonban ritkán vadász özre. A gyors lábu és elővigyázó állat nem könnyen kerül a lustább mackó körmei közé. Csak a sebzett özet üldözi, amit rendesen az ügyetlen vadász küld a farkas vagy medve zsákmányául. Az ilyen pecsenyét a kölykes medve kedveli, amelyikre otthon rendesen két kosztosa vár.

És önmagát is jól kell tartania, hogy jól táplálhassa kölykeit.

Az anyamedve néha messze elbarangol kölykeitől, hogy valami élelemre tegyen szert. A medve-táncoltató cigányok az ilyen alkalmat használják fel arra, hogy a bocsokat ellopják. Szembeszállani vele nem tanácsos fegyveres kézzel sem s így mindig jobb kilesni, mikor a medve nincs a vackában. Az öreg mackó azonban óvatos. Mielőtt elhagyná hosszabb időre kölykeit, kiszaglássza, kihallgatózza, hogy ember nem jár-e azon a tájon. Ha gyanus neszt hall, csak a barlangja közelében kutat sovány gyökerek vagy erdei kagylók után. Az anyai szeretet féltő ösztönével örködik kölykei felett.

Dandó mindezt jól tudja. Fél napja tartózkodik a rengetegben. Hol sípol, hol pedig ledőlt fák törzsét vagdalja és egyre nyugtalanítja biztos távolból a medvét. Ennyi zaj épen elég arra, hogy a bestia ne távozzék messzire. Még egy hosszut és utolsót sípol s aztán a napra néz, majd az árnyékára tekint. Ebből számítja ki az időt és számítása szerint most kell érkeznie Pikkónak meg Urszunak. Egy félig kidőlt vastag fenyőtörzsre kapaszkodik, ahonnan látja a keskeny erdei csapást, amelyen Urszu és Pikkó nemsokára a kis tisztásra érnek. Kezeivel a vastag ágakba kapaszkodva, előre hajol, hogy jobban lásson. Pikkó és Urszu egyre késnek. Dandó nyugtalankodik. Előbb lassan dörmög magában, majd hangosan káromkodik és csikorgatja a fogait, de már a másik percben hír-

telen a fa törzséhez simul és némán tekint abba az irányba, ahol a kis tisztás látszik. Semmit se lát, de hallja, hogy emberi léptek alatt nagyokat roppan a földön heverő száraz galy. A következő percben Pikkó és Urszu a tisztásra léptek az erdő homályából.

— Messze van még? — kérdi Pikkó és a kezeivel törli izzadt homlokát.

— Piszt, — sziszegi Urszu és inti, hogy most már nem szabad beszélni.

Pikkó elhallgatott. Szótlanul nyult a zsebébe és elővette élesre fent kését.

— Készen tartom, — sugta Urszunak.

Urszu csak a szemével pillantott és jelezte, hogy menjenek tovább. A következő percben eltüntek Dandó szemei elől. Ekkor a medve-király gyorsan lekúszott a fáról és a mögötte álló meredek oldalon kezdett felkapaszkodni. Hol a fák lelógó ágaiba, hol a törzsekbe kapaszkodott és néhány perc alatt elérte a magaslatot, ahonnan jó messzire lehetett látni és hallani. Pikkót és Urszut nem láthatta, de helyéről mégis figyelhette a történendőket. Egyideig még hallotta lépteik zaját, de aztán teljes csend állott be.

Urszu még csak egy ideig kisérte Pikkót. Egy nagy halomhoz értek, amelyre felvezette Pikkót és onnan előre mutatva, halkan szólott:

— Látod-e amott a nagy szürke sziklát?!

— Igen, — felelt Pikkó.

— Attól jobbra van egy kisebb mohós köszirt,

amelynek az oldalán fenyők teremnek, a tövében pedig van a medve barlangja. Oda lestük be a medvét. Ott vannak a kölykei. Kettő van! Menj és hozd ide előbb az egyiket, azután a másikat. Az anyamedve csak este tér haza. Addig messze leszünk! Siess. Én várlak itt. .

Pikkó szemeit a távoli sziklára meresztette.

— Siess, mert fogy az idő, — biztatta Urszu.

Pikkó most Urszura nézett, mintha kérdezni akarna valamit.

Urszu megértette:

– Mondom, hogy várlak itt! Vagy félsz? Akkor induljunk vissza.

Pikkó szó nélkül lesietett a halomról és nemsokára eltűnt a vad rengeteg sűrűjében. Ekkor Urszu hirtelen visszafordult és gyors léptekkel haladt a tisztás felé, amelynek közelében Dandó tartózkodott. Éles fütytyére Dandó visszafelelt és rövid idő alatt Urszu fáradtan, lihegve állott a káromkodó medve-király mellett:

— A medve észreveszi és megöli Pikkót. Megdöglik a kutya ma, mert Rica szereti. Pedig Ricának engem kell szeretni!

Urszu nem felelt, de annál élesebben figyelt, hogy nem hall-e valamit. Dandó oldalba ütötte:

— Igazam van-e, tyuktolvaj?!

— Igazad van! Olyan igazad, mint az áldott nap!

— Mit fogsz mondani Ricának?

— Várj még, — mondotta Urszu — a medve nem végezett.

— Akkor én ölöm meg!

Urszu megrettenve nézett rá:

— Tömlöcbe jutsz...!

Dandó harapdálta a vastag ajkait:

— Hát te mire való vagy...?

Eközben Pikkó a barlanghoz jutott. Lassan és óvatosan csúszott egy sürü fenyőbokor alá s egyideig kémlelte a barlang nyilását. Egyszer csak két medvebocs jött ki a barlangból s Pikkó rejtekhelyéhez közelitettek. Egyre bátrabban és jobb kedvvel ugrándoztak jobbra-balra és mikor két lábra állva egymást megölelték, úgy tetszett Pikkónak, mintha a két medvetestvérke valami furcsa táncot járna. Különös helyzetében is mosolygott. Még az is eszébe jutott, hogy ugyancsak jótáncu medvék válnának ezekből. De érezte azt is, hogy a tett pillanata elérkezett. A lábait maga alá húzta, mint az ugrásra készülő macska, de az egyik medvebocs megsejtette a veszélyt és gyorsan a barlang felé szaladt. A másik pedig abban a helyben maradva utána bámult, mint aki az egészből semmit sem ért.

Pikkó ebben a pillanatban előugrott, — fölragadta a bocsot és gyorsan szaladt vele abba az irányba, ahol Urszutól elvált. Csakhogy Pikkó tapasztalatlan medvetolvaj volt. Nem tudta azt, hogy a medvebocsnak a száját kell megragadni és azt jól be kell kötni, hogy ne bőgjön, mert egyetlen moccanást észrevesz az anyamedve, ha a közelben tartózkodik. Pikkó hát a rémülve

bőgő medvekölyökkel rohant hanyat-homlok Urszu felé, de e pillanatban rettenetes ordítás hangzott fel a közelben. Pikkót a megsejtett veszedelem gyorsabb futásra ösztönözte, de hamar éreznie kellett, hogy a medve elől nem menekülhet, csak úgy, ha kölykét elereszti. Ricára gondolt, akiért a kalandra vállalkozott. Eszébe jutott, hogy szégyen érheti, ha medve nélkül tér haza, de eszébe jutott az is, hogyha meg kell lenni, — harcba száll a medvével.

A fenevad már sarkában volt. Rémes és dühös ordításától zúgott a rengeteg. Ekkor Pikkó hirtelen ledobta a medvekölyket, kikapta zsebéből a kését és villogó szemekkel fordult a bestia felé.

A vadállat, mikor ősellenségét: az embert, szembe találta magával, egy pillanatig habozva állott, mintha azt fontolgatná, hogyan rohanja meg. Pikkó ezt a pillanatot felhasználta s nagy gyorsasággal egy vastag fatörzs mellé ugrott. A medve bömbölö haraggal vetette magát utána; hosszu, fehér agyarai elövillantak, amint két hátulsó lábaira állva, azon igyekezett, hogy első lábainak éles és hosszu körmeit ellensége arcába vágja. Pikkó ügyes és gyors fordulatokkal kerülte ki a bestia csapásait. Kését a jobb kezébe szoritotta és lihegve leste az alkalmat, amikor érzékeny dőfést ejthet a vadállaton. A medvét ingerelte az akadály, mely ellenfelétől elválasztotta. Mélyen, szaggatva bőrgött, turta a tajtékot és dühösen harapott bele a fa kérgébe. Majd a terjedelmes fatörzs körül vette úzőbe a gyors lábu Pikkót,

akinek előnyére vált, hogy kisebb körben tudott forogni, mint erős és vakmerő támadója. A küzdelem percekig folyt, anélkül hogy kárt tettek volna egymásban. Pikkó lihegett már a fáradtságtól, az izgalomtól. Sápadt arcára omlott hosszu haja, a rengeteg vadállataival birokra kelő ősemberre emlékeztetett. Az a tudat, hogy a harc élet-halálra foly: megacélozta izmait s a mindig dühösebben támadó medve-karmok halálos ölelése elől, fürge mozdulatokkal tudott kitérni. De erejét, szivósságát a következő percekben mégis veszíteni kezdé. A veszélyben forgó ember ösztönével érezte, hogy neki ebben a rettenetes küzdelemben addig kell támadólag föllépni, amig elég erőt érez a karjaiban. A medve e pillantban átölelte a fatörzs egy részét. Rágta, karmolta, mintha utjából akarná ledönteni, hogy Pikkó testéhez férjen, aki most hirtelen magasra emelve kését, mint a villámlás sujtott le a fatörzset ölelő mackó talpára. A késszúrás gyors és erős volt. Az éles és hegyes szerszám a medve talpát átdöfte s mélyen a fába hatolt, miáltal a vadállatot egyik első lábánál fogva a vastag törzshöz szögezte. Erős, hatalmas bőgés rázta meg a levegőt. A medve habzó szájjal a késbe harapott, de nyomban eleresztette, mert szájából is kibugyant a forró meleg vér. Pikkó most menekülésre gondolt, de alig iramodott néhány lépésre a fától, a medve rántott egyet odaszögezett lábán — a kés éle végighasitotta a talpát, de ugyanekkor szabad volt és a menekülő Pikkónak ismét szembe kellet fordulnia a vérző fene-

vaddal. De mielőtt a medve elérte volna, hirtelen egy sűrün egymás mellé nőtt fenyő-csoport közé ugrott. A derékvastagságu fenyőszálak közt Pikkó jól elfért, de a medve nem juthatott annyira közelébe, hogy fogaival elérje. Az átszurt talpát sem tudta fegyverül használni, de épen maradt lábával, mellyel a fatörzsek között Pikkóhoz kapkodott, hol hátba, hol mellbe verte. Olykor a körmeit is ruhájába mélyesztette, úgy, hogy Pikkó testéről rongyokban lógott le a kabát és háta, melle több helyen vérzett a dühöngő bestia körmeitől. Ereje rohamosan fogyott, de azért az élethez ragaszkodás szívós kitartásával védte magát. A halálos küzdelem e rettenetes perceiben olyan helyzetbe jutott hogy a medve lábát, mikor az a torkához kapott, megragadta és kétségbeesése minden erejével belekapaszkodva, tartotta. A véres habot túró vadállat tátott szájjal bőgött és ellenfelének szemébe fújta forró páráját. Pikkó görcsösen fogta a medve lábát, de mégsem tarthatta sokáig az erős állatot, amely egyetlen mozdulattal közelebb rántotta magához és hirtelen az egyik kezébe harapott. Az eddig hang nélkül küzdő Pikkó felordított az éles fájdalomtól és a másik kezével a medve orrát ragadta meg, de ugyanekkor annyira előrehajolt védett helyéről, hogy a medve elérte a mellét. Iszonyu fájdalom nyilallott keresztül az agyán. Ereje elhagyta, látása elhomályosult s a következő pillanatban eszméletlenül roskadt össze. A medve rá akart ugrani, de ebben a pillanatban haragos kutyaugatás hangzott ki a közeli sűrü fenyves közül.

A medve kölyke, amely eddig csöndesen szemlélte a küzdelmet, félve szaladt anyja mellé és keserves nyöszörgéssel figyelmeztette az új veszedelemre. A kutyától minden állat fél és megriad. A hatalmas vadkan is elíramodik a vackáról, ha kutya kaffantja el magát a közelben. Ösztönszerűleg sejtik a vadak, hogy a kutya az ember hűséges követője. Ahol kutya van, ott van az ember is. Az ember megélhet a kutya nélkül de a kutya nem él meg az ember nélkül. Bizonyos, hogy ez a vadak ösztönében olyan elevenen él, mint az ember tudatában.

A medve, mely az alélt Pikkót talán egy pillanat alatt széttépi, most a hang felé hegyezte füleit. Az ugatás egyre hallatszott dühösen, megszakítás nélkül. A medve nyugtalankodott. Rá se nézett többé a mozdulatlan emberre; a kölykéhez fordult és halk morgással, három lábon is, gyorsan indult a barlangja felé. Felhasított talpából hulló nagy vércseppek jelölték útját. A bocs mindenütt a nyomában haladva, csakhamar eltűntek a véres küzdelem színhelyéről...

— — — — — — — — — — — — — — — — —

Ugyanekkor Dandó, aki rejtekhelyén Urszuval együtt hallgatta a medve bögését és hallotta Pikkó fájdalmas kiáltását is, — egyszerre összerezzent és elfojtott hangon káromkodott, majd így szólt Urszuhoz:

— Hallod? Ember jár ott!

— Hallom! Ugat a kutyája.

— Vajjon hamar jött...!

— Úgy lehet — felelt Urszu és hallgatta a kutyaugatást.

— De hátha késön...! Hátha a medve már végzett vele.

— Az is lehet, — hagyta rá Urszu.

Dandó hátbavágta és csikorgatta a fogait:

— Minden lehet? malac-tolvaj, tyúk-lopó, cigányok csúfja! — neked minden lehet? No jó! Mindjárt meglátjuk! Meg kell halni annak, aki Dandó utjába áll. Tudod-e te kutya! Ha egy szót szólsz erről . . .!

Gaz, gyilkos tekintettel mérte végig Urszut és szorongatta a baltája nyelét.

Urszu a vállai közé húzta a nyakát és ravasz alázatossággal szólott:

— Annak már vége. Megdöglött, mint a rühös gebe!

— Ezt szeretem hallani, de látni is szeretném, — mondotta Dandó és óvatosan elindult. Urszunak intett, hogy kövesse. Nehány lépést tettek és hirtelen megálltak. A kutya ismét ugatott. Nem is egy kutya hallatszott már. Vékonyan, vastagon hangzott a csaholás úgy, hogy zúgott bele a rengeteg. Dandó dühöngött:

— Mi ez? Ki jár itt ennyi kutyával?

— Vadászok, — figyelmeztette Urszu. — Baj lesz, ha észre vesznek.

— Fordúljunk vissza, — sürgette Dandó. Itt pusztul az úgyis.

— Már elpusztult, — erösitette Urszu, hogy Dandót megnyugtassa és kedvébe járjon.

Többet nem is beszéltek, hanem szótlanul siettek le a sötét fenyvesből, a fehér nyíresbe, amelyen át Dandó a legrövidebb úton vezette Urszut is a lakásához.

. . . . . .

Fenn a rengetegben lassankint elhallgatott minden nesz, csak Pikkó véres küzdelmének a szinhelyén hallatszott csendesen valami fájó, keserves zokogás. Béka sirdogált, a vérző mellü, a szétharapott kezü Pikkó mellett, aki sápadtan feküdt még mindig azon a helyen, ahol összeroskadt. Béka eltévesztette a nagy sötét rengetegben szem elől Pikkót és Urszut és megkésve érkezett ahhoz, hogy őrködjék az élete felett. Csak akkor sejtette meg a veszélyt, amikor Pikkó fájdalmas kiáltását meghallotta. Mit tehetett mást a medve ellen, minthogy ugatásával próbálja elriasztani. Tudta azt Béka, hogy a kutyától fél a vadállat, de most azt hiszi, hogy tudományával későre érkezett Pikkó védelmére, akinek sápadt arca fölé borúl és egyre hullatja rá könnyeit. És amint sir, amint csendesen jajveszékel, még jobban eltorzul az arca. Szélesebb lesz a szája, laposabb az arca, keskenyebb a homloka; komikus, igen komikus a Béka, de azért olyan szomoru, olyan fájdalmas, hogy egy pogány sem nevetne rajta.

— Ne halj meg Pikkó, — zokogott a guggoló Béka, — ne halj meg, mert nem lesz többé, akit szeressek. Nincs több cigány rajtad kivül. Én is gonosz cigány vagyok Pikkó. Én is lopok, mint a többi. Te nem vagy tolvaj, nem vagy részeges, nem versz meg senkit.

Te soha sem bántottál, Pikkó, Ébredj no! Ébredj no!

Kezeit rátette Pikkó hideg homlokára és gyöngén mozgatta a fejét.

— Ébredj no! Nem szállt el a lelked. Benned van, csak alszik. Érzem, hogy élsz Pikko!

Az alélt Pikkó felnyitotta szemeit és mereven tekintett Békára, aki sírva, nevetve biztatta:

— Talpra, drága nyulacskám! Talpra, aranyos bogárkám! Béka van itt. Béka segit neked! Csak talpra. Menjünk innen. Elviszlek a hátamon, — elviszlek az ölemben . . . csak menjünk!

Pikkó arcán bágyadt mosoly sugárzott, amikor Békára nézett, aki most már azon igyekezett, hogy valamikép talpra állitsa.

— Vigyázz Béka! — szólalt meg halkan Pikkó. — Vigyázz a kezemre. Fáj, nagyon fáj. Elharapta a medve!

Béka csak most vette jól szemügyre Pikkó sebeit. A bal keze át volt harapva; a mellén és torkán seb tátongott. Arcán szintén fájdalmas sebet vágott a medve éles karma.

— Meg fogsz gyógyulni Pikkó — vigasztalta Béka. Szedek ezerjófüvet, mályvalevelet. A levéllel bekötözlek, a vizével megöntözlek. Add a kezed .... Azt, amelyik nem fáj!

Erre Pikkó jobb kezét nyújtja Békának s a következő pillanatban talpra áll. Teste még egyre remeg, sebei fájdalmasan égnek, de ahhoz a fajhoz tartozik,

amelyet nyáron perzsel a nap, télen dermeszt a hideg. Szabadon fújja a szél, veri az eső. Sárba, vízbe gázol, — porban fetreng és a puszta földön alszik. Erős, szívós, egészséges, mint a vad, melynek csak vacka van, egy rossz sátor, de még az se kell olyankor, amikor minden bokor szállást ad. Az ilyen ember edzve van és könnyen viseli a fájdalmat.

Pikkó ép kezével a Béka vállára támaszkodik és szótlanul indulnak el úttalan útakon. Az alkonyat lassan ereszkedik alá és a sötét rengeteget nemsokára az éj misztikus homálya vonja be. Csak jó darab idő mulva kérdi Pikkó:

— Merre vezetsz, Béka?

— Napkeletre!

— Napnyugatról jöttünk!

— Napnyugaton az ördög van! Azért hozott ide, hogy a pokolba vigyen. Ott az ördög ismét rád találna Pikkó és többé nem szalasztana el. Napkeletre megyünk, amíg elérjük a tiszta forrásvizet. A tiszta víz lemossa a vért, megenyhíti a szomjadat és gyógyítja a sebeidet.

Ismét szótlanul baktattak a sötétben. A nagy fenyves lassankint elmaradt. A törpe nyírest, majd a bükk-erdőt érték el. Pikkó fáradtan kapaszkodott Béka vállaiba.

— Csak egy kicsit, még egy kicsit! — biztatta Béka.

Alig haladtak pár ezer lépést, gyönyörű tisztásra jutottak. Béka megállott és hallgatózott. A vadvirágos tisztás tulsó végén bokros foltok látszottak, melyek közt hangosan csattogott a fülemüle.

— Ott a tiszta forrás, Pikkó! Hallod a jó istenke madarát? Ahol az énekel, ott tiszta víz bugyog a földből és virágok teremnek, melyekben méhek, pillangók röpködnek.

Alig tettek nehány lépést, Béka ujjongva kiáltotta:

Hallod-e, Pikkó?! Csörömpöl a patak!

Egy magánosan álló törpe bükkfa alá érkeztek, amelynek sűrü koronája jó fedélnek kínálkozott.

— Fáradok, Béka, — szólalt meg gyönge hangon Pikkó.

— Nem megyünk ma tovább! — felelt Béka és gyöngéden ültette a puha fűre a szenvedő Pikkót, aki könnyebbülve sóhajtott fel, hogy végre megpihenhet

— Maradj csendesen itt, — szólt Béka és gyorsan tűnt el a fák közé.

Pikkó fáradtan húnyta le szemeit. Aludni szeretett volna, de sebei élesen sajogtak. Panasz nélkül tűrt és Békára bízta sorsa intézését. A fürge Béka csakhamar visszatért, nagy halom száraz avart cipelve magával, Ebből készitett puha párnát Pikkó számára. Mikor aztán jól elhelyezte betegét, hozzálátott a gyógyitgatásához is. Elöbb tüzet rakott száraz galyakból; azután magyarófa hajából valami edény-formát készitett, ami ha nem is volt tökéletes, de alkalmas arra, hogy a közeli havasi patakból friss és üde vizet meritsen vele a szomjas Pikkónak. A sebeket megmosta, összetépett ingének alkalmasabb részeit arra használta, hogy a fákról szaggatott tiszta, hűs lombot az égő sebekre kö-

tözze, ami hihetőleg enyhítette a fájdalmat, mert Pikkó a száraz avarból vetett ágyon látszólag nyugodtan szendergett.

— Alszol? — kérdezte Béka, mialatt a tűzre nehány száraz ágat dobott.

— Nem! — válaszolt Pikkó lassú hangon.

Béka melléje heveredett és beszélni kezdett:

— Mondottam ugy-e, hogy Dandó vesztedre tör. A véres kezü tolvaj cigány el akar tenni láb alól. Útjában állsz, Pikkó, mert Rica miattad gyűlöli. Pedig ő Ricát szereti. Szereti a fekete szemét, a piros orcáját, a fehér fogait . . .

Pikkó nyugtalanúl mozgott.

— Csak légy csendesen. Rica nem szereti Dandót. Akkor se szeretné, ha a medve megölt volna. Már pedig azt fogja hinni, hogy nem élsz és akkor százszor jobban utálja. Dandó erős, bátor, kegyetlen, — de Rica mégsem fél tőle, mert Rica szép és Dandó szereti. Tudom én, hogy a fehérnép akkor a legerősebb, amikor legjobban szeretik. De téged mégse tudna megvédeni, Pikkó. Téged megölne az erős cigány. Pedig neked élned kell. Te is erős léssz, egészséges és akkor .... De addig elkerüljük a vajdát. Utat vesztünk, hogy ne akadjon ránk a Dandó kopója.

Pikkó bágyadt tekintetével nézett Békára, aki nagy beszédes kedvében volt:

— A váralji sánta kovácshoz megyünk. Annak a felesége mindent tud. Meg tudja gyógyitani a beteg

tehenet, a törött lábu lovat. A pokolvarra ráolvas és elmúlik. Akit megigéznek, azt is lábra állitja. Eleven szenet dob egy pohár vizbe, keresztet vet a pohár felett, kilenc cseppet kell inni belöle és elmúlik a baj, mintha nem is lett volna. Amig meggyógyulsz, én koldulok. Jut abból a Kovácséknak is. Voltam én már náluk, mikor elmaradtam a vajdától és szivesen láttak, mert sokat koldultam. Mindig tartanak egy-két koldust, de velem versenyezni nem lehet, mert ha én lehorgasztom a fejemet, meggörbitem a hátamat, sántitok a lábammal; olyan istenvert nyomorék nincs több a világon. Majd meglátod, milyen becsület lesz!

Pikkó némán bólintott, jeléül annak, hogy megértette. Béka azonban nem fogyott még ki a mondanivalóiból.

— Éhes vagy, tudom. Éhes vagyok én is. De nemsokára eljő a hajnal és enni fogunk. Aludj csak, Pikkó. Alszom én is, úgy mint a nyúl: nyitott szemmel és nyitott füllel. Hallani fogom, mikor a cserjésben ver a fülemile és látni fogom, mikor a hegy mögül kiragyog a fiastyúk. Ez a hajnalt jelenti. Hajnalban pedig élelmet keresek. Epret szedek a tisztáson; — a fűben megtalálom a vadméhek köpűit s a magyarótyúk tojását a bokrok alatt . . . Hallod, Pikkó? Júhnyáj van a közelben. Ide hangzik a csengő, mikor a kolompos megrázza a fejét. Majd édes, meleg tejet koldulok isten nevében. . .

Pikkó már nem hallott semmit. Elgyötörve a nagy izgalomtól, mély álomba merült. Béka is elhallgatott.

Hanyatt dőlt, karjait a feje alá helyezte és sokáig nézte a tiszta mennyboltozat szikrázó csillagait. Az enyhe nyári szellő idehozta a virágos mezők illatát s a dús lombu fák suttogó nesszel bólintgattak körös-körül. — Valahol egy tücsök cirpelt s a magas fűszálakon sáskák zizegtek. . . .

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

VI. A LAKODALOM.

A keleti horizonton fehéredni kezdett az ég, melynek alsó határait éles világos csík választotta el a hegyek sötét körvonalaitól. A csillagok lassan halványultak. A fehér derengésre mind több-több vöröses fény borult, végre az is eltűnt, mikor ragyogó bíborával szórta tele a hegyek ormait a királyi nap. Lent a völgyben még homály borongott. A karaván hajnali álomban szendergett. Az apró ponyva-sátrak is szúnyókálni látszottak, csak a vajda sátra előtt lebbent félre a bejárat felett függő, piros csíkokkal tarkított lepedő. Rica lépett ki a sátorból. Ijedten nézett szét, mint a fészkéről elriasztott madár. Rövid szoknyája térdéig ért s dús fekete haja fodros karikákban kigyózott vállain. Mezítláb szaladt végig a friss harmatos füvön s a következő pillanatban Marica sátrába lépett.

A cigány asszony ébren guggolt a kopott pokrócán és kérdő arccal nézett Ricára, aki hirtelen melléje térdelt:

— Marica anyó, hol van Pikkó?

— Nyulak ösvényén, őzek útján, erdők ágabogán!

— Nem igaz, nem! Elcsalták, megölték, a föld alá tették. Nem látjuk többé soha!

— Miért mondod? Kitől tudod? — kérdezte elsápadva Marica és vén melle erösen zihált a felindulástól.

— Tudom, Marica, tudom! Álmot láttam, gyászos, szomorú álmot. Láttam anyámat, Marica. Hozzám jött, megölelt és keservesen siratott. Mikor azt álmodom, hogy a meghalt anyám sirat, akkor mindig veszedelem ér.

Maricát babonás félelem fogta el és reszketett. Talpra állott, kisietett a sátorból és síró, vészes hangon kiabált:

— Pikkó, Pikkó!

Rica mellette állott. Sápadtan, díderegve nézett szét és hallgatózott, — vajjon felel-e Pikkó a hivásra.

— Jaj jaj, — bögött az öreg Marica, — elrabolták, megölték!

A jajveszékelésre megriadt a karaván, mint a felbolygatott hangyaboly. Piszkosan másztak elö vackaikból és tanácstalanul verödtek csoportba. A vajda is felcihelödött. Mikor Marica meglátta, még hangosabb siránkozással panaszkodott:

— Oda van a rajkóm! A drága szép rajkóm; — a gyönyörüséges fekete purdém!

— Ne rökölj! — feddette a vajda és komolyan szemügyre vette a karaván t. Sulyos gombokkal terhelt ködmönét, melyet a karján tartott, — felöltötte, mint a hatalom jelvényét és szigorú hangon kérdezte: K. hiányzik még a karavánból?

Egy hosszukás fejü, lószemü cigány szólott:

— Én a Békát se látom!

— Jaj! sziszent fel Marica, — azt is megölték!

— Ne csaholj! szólt rá a vajda ismételten. Lopni mentek. Lopni csalta el a Béka Majd visszakerülnek.

A természetesnek látszó magyarázat megnyugtatta a karaván t, csak Marica szepegett tovább és Rica harapdálta az ajkait. Szótlanul nézett maga elé s ha felemelte néha tekintetét, szemeiben sötét, kegyetlen harag villogott.

Eközben egy közeledő alak vonta magára a karaván figyelmét. A lomha járásáról egyszerre többen is felismerték s az izgalom hangján kiáltották: „Urszu! Urszu!“

Erre ismét czend állott be. Mindannyian úgy érezték, hogy Urszu tud a dologról, Urszu valami hírrel érkezik.

Mikor Urszu a várakozó csoporthoz ért, a vajda magához intette:

— Vizes a bocskorod, vörös a szemed, rongyos a gúnyád. Elszalasztottak, vagy magadtól jöttél? Bujdosol-e vagy igaz úton jársz?!

— Nem bujdosom, senki sem kerget, tiszta a kezem, felelte Urszu.

A vajda mégis gyanus szemmel nézett reá. Egy menekülő tolvaj bajt hozna a karavánra. Ez pedig igen kellemetlen olyankor, amikor a vajda Rica vőlegényét várja. Urszu nyugodtnak látszott és rövid pihe-

nés után elmondotta, hogy Dandótól érkezik, aki öt előre küldötte. A medve-király csak később jö. Embereit és medvéit is magával hozza. Parádés lesz a lakodalom! Dandó kitesz magáért, mert van pénze és szereti Ricát.

Sokat ehettek, sokat ihattok, cigányok, — folytatta Urszu. · Minden purdé, vén dádé korában is megemlegeti a Dandó lakodalmát!

Nagy örömriadalom hangzott fel Urszu szavaira. Csak Rica hallgatott. Arca halvány volt és egész testében reszketett. Marica, aki Rica mellet állott, most hirtelen Urszu mellé lépett, megrántotta az otromba cigány darócát és fogatlan vén száját gúnyos mosolyra vonta:

— Hívd meg Pikkót is a lakodalomra, akasztófa-cifrázó!

Urszu egy pillanatig ijedten nézett Maricára, de csakhamar közönyösséget szinlelt, körülnézett és igy szólt:

— Hol van Pikkó? Én nem látom!

— Ott van, ahová tettétek, — kiáltotta Marica és habzott a szája, reszketett a hangja, mialatt szidalmait, átkait szórta Urszura és gazdájára.

A karaván csodálkozva és bámulva nézett össze. A vajda nagy csattanással ütötte össze a tenyerét, ami annyit jelentett, hogy csend legyen, mert szólni akar:

— Nemcsak a fogad hullott el, vén banya, hanem az eszed is. Meg vagy bolondulva! Mi köze Urszunak, mi köze Dandónak a te Pikkódhoz? Nincs itt?! Akkor

elment! Lopni ment a Békával, Béka tanítja, hogy kell ellopni a lábát, a tyúkot, a gúnyát. Aki nem lop, nem él. Akinek ad az Isten, az is adjon a szegény cigánynak. Mert aki nem ad a cigánynak: azt megbünteti a devla. Ahhoz elküldi a cigányt, hogy lopja el tőle!

A cigányok vidáman néztek össze és örvendezve ugráltak.

— Igaza van! igaza van!

Urszu a lószemü cigányhoz fordult:

— Béka is elment?!

— Köd előtte, köd utána, — felelte a lószemü, ami annyit jelentett, hogy nyoma veszett annak is.

— Azt is eltettétek láb alól, — kiáltotta Marica, aki állandóan figyelte Urszut.

A nagy melák cigány zavarba jött egy percig. Majd a füle tövét vakarta, mintha gondolkoznék. Az jutott eszébe, hogy Béka szemmel tarthatta őket, mikor a rengetegbe indultak és azt alígha felfalta a medve. Előbb-utóbb vissza kerülhet és elárulja a karavánnak, hogy vele látta Pikkót. Végre van tolvaj-becsület is és vége a becsületnek, ha tolvaj hazudik a tolvajnak. A környezet észrevette, hogy Urszu törí valamin a fejét és csendben várakozott. A lomha cigány ekkor vigyorogva fordult Maricához:

— Ne tedd magad, vén cigényné! Pikkó nem veszett el. Megjő, ha az ördög el nem vitte.

— Ha nem verték láncra a „csendérek", — jegyezte meg a vajda.

— Pikkó nem rabló, nem véreskezü, nem zsivány, — védelmezte Marica.

— Mégis rabolni ment, — pattogott Urszu. Medvekölyket akart rabolni. Kölyökmedvét kell fogni annak, aki medvetáncoltató akar lenni.

— Veled ment el bívalyfejü? — kérdezte Rica és kegyetlen gyülölettel nézett szemébe Urszunak.

— Velem is, nem is! — mondotta a lomha cigány és zavartan dadogott. — Velem jött, de csak addig, ameddig . .

— De nem jött vissza veled és vissza se fog jönni, — szólott Rica és könnyes szemeit Marica felé forditotta.

Rica hangjából kiérezte a vajda, leánya bánatát, de azt hitte, hogy a szánalom az, ami könnyet csal szemeibe. Vigasztalni próbálta, mert mégis gyanus dolog a völegény előtt, ha a mennyasszony egy más legényért kesereg:

— Ne gondoljatok rá, — mondotta, — ne nyafogjatok utána, mert visszajő. Messze futott a nyúllábu tolvaj, de haza jő. Alszik valahol most az árnyékban.

— Vagy pedig eltévesztette az utat, — egészitette ki Urszu a vajda szavait.

— El hát! el hát! — ismételgette a vajda és kémlelte, hogy milyen hatást tesznek Ricára a vigasztaló szavak.

Rica pedig nem árult el semmit. Úgy állott Marica mellett, mintha Pikkó sorsa többé nem érdekelné. Azt azonban senki sem vette észre, hogy mialatt látszólag

nyugodtan a távolba nézett, — lassú, suttogó szavakat intézett Maricához, aki kajánul nézte Urszut és az álla hegyén gyéren tenyésző néhány szőrszállal babrált. A vajda még egy ideig szemlélgette a csapatát és egyikét másikát tisztálkodásra utasította, mert illő dolog, hogy Rica lakodalmára megmosakodjék a karaván. Azután a sátrába vonult. A cigányok pedig előszedegették a cifrább rongyokat. Egyik másik hájjal kenegette a csizmáját, vagy pedig új szíjat fűzött a bocskorába. Az asszonyok piros keszkenőket kötöttek a fejükre és színes kagylókat raktak a hajukba. Urszu a lószemü cigány társaságában a gyepre heveredett, ahol kedélyesen bagóztak. Az egész karaván meglátszott, hogy nagy ünnepélyre készül és bizonyos izgalommal várja a medve-királyt. Csak Rica állt még egyideig közönyösön és aztán anélkül, hogy észrevették volna, a Marica sátorába surrant.

— Síess, síess! — sürgette Maricát. Akármi történt, meg kell tudnunk mindent.

Marica a pokróc csücske alól piszkos kártyát húzott elő. Bűvös szavakat mormogott, — ujjával cikornyás vonalakat húzott a levegőben és végre elemeltette Ricával a kártyát. Ujabb hókusz-pókusz után egymásután kezdette kirakni a mocskos figurákat. Rica lélekzetét is visszafojtva figyelte a lapokat. Marica minden kirakott kártya után mormogott, olykor fájdalmasan sóhajtott:

— Jaj jaj! Rosszat mond! Bánat, szomoruság!

— Rakjad tovább! — sürgette Rica és idegesen mozgolódott.

— Rossz ember leselkedik reá!

Most felemelt egy leborított kártyalapot s mielőtt megnézte volna, súgva szólt Ricához:

— Ez mondja meg a sorsát!

Félve, lassan nézte meg a kártyát s a következő pillanatban élesen jajdult fel:

— Vége van . . . a makk-ász . . . a halál . . . Oh jaj, jaj . . . meghalt!

Szétverte a kártyacsomót, a pokrócra vetette magát és a haját tépve kinosan vonaglott. Rica elfehéredett ajakkal, merev tekintettel bámult maga elé. Majd Maricához hajolt, megfogta a kezét, a vállát és úgy rázta:

— Ne sírj, Marica, ne átkozódj! Nehogy megtudja valaki, amit mi tudunk. Ne lássák, hogy sírunk, ne lássák, hogy jajgatunk. A gyilkos elszalad a könnyektől, Marica. Nézz az égre, ahol a nagy felhők szállnak. Mindenik felhőn a meghaltak lelke száll. Mind közelebb. közelebb jönnek. Széles sötét árnyékukat messziről látjuk, amint szaladnak a földön és amikor hozzánk érnek, hűvös lehelletük az arcunkba csap, a lélek leszáll a felhőről egy pillanatig és súgni fog valamit. Eljő a Pikkó lelke is Marica, hogy megsúgja nekem a gyilkos nevét. De hallgass addig! Ha a bánat összeszorítja a torkodat: nyeld le. Ha a szemed nedves lesz: szárítsd meg. Ha a szád kiáltani

akar: szorítsd össze! Légy óvatos és jókedvű!

Marica lassan felemelte a fejét és csodálkozva nézett Ricára, aki tovább beszélt:

— Ha fáj, nekem fáj. Ha sírni kell, én siratom. Ha meg kell halni, én halok meg ... Te csak várakozz és tedd azt, amit mondok . . . Eljő Dandó a menyasszonya után, Rica férjhez megy. Rica nevet, dalol, táncol. Te pedig jól figyelj rám, hogy mit sugok neked nevetve és mit dalolok a füledbe. El ne feledd, Marica, a mit akkor hallasz.....

Ricának égtek a szemei, kigyúlt az arca. Egy pillanat alatt felrántotta a földről a guggoló Maricát:

— Talpra, anyó! Rica férjhez megy. Jöjj velem és öltöztess menyasszonynak. A hold elfogyott és ismét megnőtt. Értem jö Dandó. Menjünk Marica!

Rica megfogta a még mindig bámuló cigányasszony kezét és gyorsan a vajda sátorába vezette. Urszu, ki eddig vígan bagózott a lószemü cigány társaságában, hirtelen fülelni kezdett. Messziről meghallotta, hogy Dandó legényeivel és medvéivel közeledik. Hamar összeszedte magát és elébe sietett. Tudtára akarta adni, hogy Pikkó nem került haza, ami kellemes lehetett a medve-királynak, de mikor azt is meg megmondotta Urszu, hogy a Béka nevü cigány is vele tünt el, egy kissé megdöbbent. Egy pillanatra csak, hogy annál dacosabban vesse fel széles ábrázatu fejét és vad marcona tekintetét. Mit bánta Dandó, ha az egész karaván felfalták a medvék, csak Ricát kaparinthassa el.

Ezalatt a sátrak népe a szabadba gyülekezett ki. Néhány hegedüs a vajda sátra előtt foglalt helyet. Dandó népe rikoltozva, lövöldözve tért be az útról a karaván-sátrakhoz, ahol nagy rivalgással fogadták. Megszólaltak a hegedűk és a zene után felharsant az ének. Dandó büszkén lépdelt elől, míg a hatalmas Kokót két izmos legény vezette utána. Mikor a sátrakhoz érkezett Dandó, a vajda minden díszét és ékszerét magára öltve, elibe lépett s pálinkával szinültig töltött serlegét oda nyújtotta:

— Igy legyen tele életed szerencsével!

Dandó nagyot hörpintett az italból és e szavakkal nyújtotta vissza:

— Igy osztom meg veled a szerencsét!

A vajda is meghúzta a serleget.

Most Rica lépett ki a sátorból. Szines szalagok lógtak le a válláról, koszorú volt a fején és egy másik telt serleg a kezében. Mosolyogva nyújtotta Dandónak:

— Igy legyen életed tele szerelemmel.

A medve-király elkapta a serleget és mohón ivott belőle, mintha valóban Rica szerelmét inná. Azután visszaadta:

— Megosztom veled a szerelmet.

Rica szintén ivott a serlegből és Maricának nyújtotta:

— Tölts bájitalt bele, hogy el ne fogyjon a szerelmünk soha.

Marica sunyi vigyorgással vette át a serleget és a vajda sátorába vitte. Dandó pedig kézen fogta menyasszonyát és sátortól sátorhoz vezette. A zenészek minden sátor előtt muzsikáltak. Dandó táncolt menyasszonyával és nagyokat húzott a zöld butykokból, melyekkel mindenütt megkínálták.

Mikor kifáradt a tánctól és elszédült az italtól, így szólt Ricához a vajda előtt:

— Most menjünk a faluba a paphoz!

Rica kacagott és tapsolt:

— Minek a paphoz? A cigány nem jár a paphoz. A cigány a gólyához és a görbe fűzfához megyen. Várj, mert nem tudom még, hogy szeretsz-e? Gyertyát gyújtok a pataknál s meglátom, hogy elfújja-e a szél. Virágot ültetek a sátrad eleibe s meglátom, hogy kivirul-e? Akkor megyünk a paphoz, addig a fűzfához.

Dandó rántott egyet a vállán:

— Úgy is jó!

Még egy ideig folyt a dáridó. Ittak, daloltak, táncoltak. Majd néhány abroszt végigterítettek a gyepen és körülülték, hogy elköltsék a lakodalmi ebédet is. Dandó bátor, kedves és jókedvü akart lenni és mindezeket a tulajdonságokat a pálinkából szokta kicsalni. Sűrűn ivott nagyokat. Már azt hitte, hogy elég bátor és elég kedves. Bamba vigyorgással hajolt Ricához:

— Hol van Pikkó? — kérdezte és gúnyosan röhögött.

Rica összerázkódott, de a következő pillanatban ismét mosolygott és közönyösen mondotta:

—Elvitte az ördög.

— A pokolba és vissza se hozza, — szólt Dandó és várta, hogy milyen hatást tesz Ricára.

A leány fájdalmát, gyűlöletét és utálatát mind leküzdve, úgy tett, mintha nem törődnék semmivel. Hirtelen felállott és intett a muzsikusoknak, hogy táncolni akar. A zene megszólalt és Rica szilaj táncra perdült. Közbe énekelt — körülugrálta a cigányokat, Majd Maricához lejtett s hangosan dalolta:

— Jött a felhő sötét árnyékkal, hűvös árnyékkal,
Leszállt a lélek s fülembe súgott síró panasszal.

A Rica jó kedve Dandóra is elragadt. A medve-király mulattatni akarta menyasszonyát és a medvéjét vezette elő. De mikor a részeg Dandó a medvéhez közelített, a bestia iszonyú dühbe jött. Bőgött, rázta a fejét és hatalmas talpaival kapkodott a gazdája felé. Dandó egyideig próbálkozott, hogy táncolni kényszeritse, de a fenevad nem engedelmeskedett. A cigány végre is haragra lobbant, végigsózott botjával a medve oldalán és otthagyta.

— Húst evett a kutyának való! Ilyenkor dühös és nem engedelmeskedik, — magyarázta Dandó, — majd a vajdához fordult és nagyhangon beszélte el, hogy a másik két medvét eladta egy állatsereglet tulajdonosának. Holnap elhozzák a pénzt az eladott medvékért. —Többet érnek, mint négy ló és két ökör, — dicsekedett Dandó.

Ezután a házasság ceremoniáját végezték el. A vajda Ricát ünnepélyesen Dandóhoz vezette:

— Majd ő lesz az urad és ő parancsol.

Dandó megölelte a Rica nyakát és meg csókolta a homlokát.

Két cigányasszony kopott faládát hozott elő és Marica abba rakta a Rica ruháit szines üveggyöngyöket, tükröt és más apróságot. Mikor ennek is vége volt, a vajda elővette a pálinkát, mindenkinek töltött és igy szólt:

— Most búcsúzzunk el!

A cigányok ittak, a muzsikusok szomorú nótába kezdettek. Rica minden sátoraljtól búcsúzott. Maricát hosszasan ölelte, mialatt a fülébe súgta:

— El ne feledd, Marica, hírt hozni. A harmadik reggel hagyd el a karaván .... Várlak ....!

Nemsokára Rica a medve-király oldalán egykedvüen lépdelt új otthona felé. A bepálinkázott karaván egy része még jódarabig dalolva, táncolva kisérte az új párt s azután visszatértek sátraikhoz, hol a vajda kiadta rendelkezését, hogy reggel fel kell szedni a sátorfát, mert tovább indulnak.

VI. A SZABADULÁS.

Sötét este volt már, amikor Dandó feleségével és embereivel haza érkezett. A medve-király belökte a viskó ajtaját és a kopott állatbőrökkel, durva pokróccal leteritett szalmaágyra ültette Ricát:

—Itthon vagyunk. Pihenj, amig visszatérek!

Ezzel Dandó kiment, hogy medvéit a vesszőből fonott és vályoggal tapasztott ólban elhelyezze. Rica hallotta, hogy Dandó odakünn káromkodik. Kokó morgott és az éles agyarait mutogatta. Mindig vad haraggal, égő szemekkel ágaskodott, ha gazdáján a pálinka szagát érezte, mert Dandó, amikor ivott, rendesen megverte a szelíditheten medvét. Míg Dandó vadállatjaival veszödött, Rica körülnézett a viskóban. Ösztönszerüleg undorodott minden tárgytól, amit ott látott. Ami azonban első tekintetre a szemébe tünt, csupa jelentéktelen rongyok, rozoga piszkos butordarabok, néhány érc- és cserép edény volt. És amikor ezeket nézte, mindig úgy érezte, mintha Dandó szúrós szeme vigyorogna feléje, mintha sárga metszőfogait mutogatná undoritó mosolygással, mintha bozontos kosfejét előre tolná a sötét szegletből. Nehéz, átható szaggal volt tele a levegő, mintha nedves penész és rothadó hulla párázata folyná körül egész testét. Fázott, didergett, mert minden Dandóra emlékeztette. Még a levegő is, amelyet a marcona cigány gőzölgő teste szennyezett be. Révedező szemeivel az ágyra pillantott, melyen egy szegekkel kivert vastag bunkó feküdt. A barna vasszegek között itt-ott fényes rézfejü szegek csillogtak és ahogy Rica nézte, szinte elkiáltotta magát, de a rémület összeszoritotta a torkát. A pislogó faggyúgyertya világánál úgy rémlett Ricának, mintha a félelmes bunkó megmozdulna, fényes réz-szemeit reá meresztené és mozdulatait kémlelné. A leány rettegve fordult el és ki

akart szaladni a viskóból, de e pillanatban nyílt az ajtó és Dandó sötét alakja állott előtte. Rica ijedtében elkiáltotta magát és támolyogva dőlt a viskó falának. Dandó megragadta a karját és csodálkozva nézett reá:

— Mi az?! Mi bánt? — kérdezte és hangja ingerült olt, mintha szerette volna össze mérni erejét azzal, amitől Rica megrettent.

A leány reszketett. Szemét lehúnyta és úgy érezte, hogy valami nagy, erős szörnyeteg tartja karmai közt, mielőtt felfalná.

— Mi bajod?! — kérdezte ismét Dandó és bizonyos kíváncsisággal várt a feleletre.

Rica nem mert ránézni. Borzongott és vacogtak a fogai, amikor lassú, nyöszörgő hangon beszélni kezdett:

— A rossz lélek járt itt. Mellemre feküdt és fojtogatott. Akkor szaladt el, amikor jöttél, de nagy, nehéz nyavalyát hagyott bennem. Majd eljö Marica, megvágja a bodzafát, ágaiból tüzet rak, szenet vet a tiszta vízbe és kiűzi a nyavalyát.

Dandó babonás félelemmel nézett körül. Kezébe vette a pislogó gyertyát és magasra emelte, hogy minden zúgot bevilágitson. Azután ismét a helyére tette; majd a reszkető Ricát segitette az ágyhoz és gyöngéd gondoskodással takarta be egy kopott pokróccal. Eközben biztatta önmagát és vigasztalta Ricát:

— Ne félj! Itt vagyok én. A hol én vagyok, azt a helyet az ördög is elkerüli, mert én az ördögtől sem

félek. A tenyeremmel egy embert, az öklömmel egy lovat ütök le!

Rica sóhajtozott és hörgött, mint a nehéz beteg. A nagy cigány elhallgatott és aggodalmaskodva hajolt föléje. Nehány percig csend volt. Ezalatt Dandó azt gondolta, hogyha Rica elalszik, majd jobban lesz. Leült az ágy szélére és egyideig némán bámulta a gyertya lángját. Rica szavai megzavarhatták, mert mindig összerezzent, ha olykor a gyertya a mély csendben sercegve nagyot lobbant. Hiába volt erős, bátor és vakmerő, mert a babonás hít vele született és vele nevelkedett. Hitte, hogy a betegséget a gonosz szellemek viszik az emberbe és csak akkor távozik el a rossz nyavalya, ha a kuruzsló megfüstöli és ráolvas bizonyos varázsszavakat a betegre. Egyszer aztán úgy érezte, hogy nehéz a feje és nehezek a szempillái. A sok pálinka is zsibbasztólag hatott reá. Elővett valami viseltes daróc ruhadarabot, az ágy elé lökte és végigheveredett rajta. Nehány perc múlva zúgó horkolás jelezte, hogy a medve-király mély álomba merült.

Rica felemelte fejét és hallgatódzott. Hamar meggyőződött róla, hogy Dandó alszik. Nesztelenül leszállt az ágyról, magához vette a pokrócot és csendesen kiosont a viskóból. Az ég tiszta volt. A hold és csillagsugarak világitották meg a nyári éjszakát. És a milliárd csillagsugárból sok, sok apró fény sziporkázott a piciny harmatgömbökben, amelyek a buján tenyésző növényzet levelein reszkettek. Valahol vert a pitypalatty

és a friссen kaszált széna illata megbalzsamozta a levegőt.

Rica megkönnyebbülten lélegzett. Egy pillanatig megállt a viskó előtt és szétnézett. Nem messze egy kis domboldalon rekettye és mogyoró-bokrok sötétlettek. Rica egyenesen arra tartott. A pokrócot leteritette a puha, harmatos gyepre, reáfeküdt és egy gurulással maga köré csavarta. Nézte az ég csillagait és hallgatta a lomb suttogását. A sáskák, tücskök, éji bogarak távoli hangja csendes, ringató zümmögéssé folyt össze, de Ricát csak akkor nyomta el az álom, amikor a hajnal fényétől elhalványultak a csillagok . . .
Mire gondolt? Miről álmodott? . . . .

A nap már magasan járt, mikor Rica felébredett. Szemeit nem nyitotta fel, de érezte, hogy a Dandó izzó tekintete égeti az arcát. A medve-király mellette állva várta, hogy nyissa fel szemeit, de Rica nem nézett fel. Szemeit lehúnyva tartotta és keservesen nyögött. Dandó odahajolt és ébresztgette. A leány végre felemelte fejét, merően nézett a vaskos cigányra és sajátságos éneklő hangon beszélte el, hogy ő holdkóros. Éjszaka elindul és sohasem tudja, hol áll meg. Mindig akkor jő reá ez a betegség is, ha a rossz lélek hidegrázással veri meg.

Ekkor már úgy vacogtak a fogai, hogy Dandó szinte megrémült. Ölébe kapta Ricát és visszavitte a viskójába, ahol tovább nyöszörgött és siránkozott. Dandó pálinkával kinálta:

— Ez melegít. Meggyógyítja az embert.

Rica félretolta. Elfordította a fejét és így szólt:

— Utálom!

— — — — — — — — — — — —

Két napig a cigányfaj ritka szimulálóképességével játszta a nehéz beteget. Ekkor érkezett Dandóhoz az állat-sereglet tulajdonosának a küldöttje, hogy a két eladott medve árát kifizesse. Dandó átvette a pénzt és embereivel útnak indította a medvéket. Csak a vad Kokótól nem vált meg. Mialatt Dandó a medvevásárt igazította, Rica félrevonúlt a viskótól távolabb eső árnyas vackorfa alá, ahol egészen gondolataiba merült. Nem vette észre, hogy Dandó bizonyos távolságból figyeli. Elfelejtette a betegségét és Maricára gondolt, akinek holnap meg kell érkeznie. Ez a gondolat egészen felvidította. Önkéntelenül is néhány virágot tépett és a kezében tartotta. A karavánra gondolt és mosolygott, — majd Pikkó jutott eszébe és könnyel teltek meg a szemei.

E pillanatban Dandó eléje toppant. Vastag ajkait széles mosolyra vonta és így szólt:

— Csakhogy jobban vagy!

Rica elsápadt, de csakhamar összeszedte magát és igyekezett nyugodtnak látszani. Dandó észrevette a könnyeit. Gyanusan nézett rá és nyersen kérdezte:

— Kit siratsz?

— A vajdát, — felelte Rica csendesen. — Rosszat álmodtam felőle.

— Nem igaz, — mondotta Dandó és gúnyosan kacagott.

— Igaz, felelte Rica és sóhajtott.

— Miért bánkódol! Ki után bánkódol? Azt adok, ami kell, azt veszek, amit kívánsz. Nézd, mennyi pénz, milyen sok pénz. — Mutatta a medvéi árát.

Rica rá se nézett, ami ingerelte Dandót.

— Hát nem kell? Hát semmi sem kell? Én se kellek? Beteg vagy és sírsz!? Most már tudom, mi bánt, tudom, miért sírsz!

Rica hallgatott, mintha nem is neki beszélne. Dandót elöntötte a bosszuság és rekedt hangon kiáltotta:

— A szeretődet siratod! .... Ugy-e a szeretődet! Tudom, hogy Pikkót szeretted . . . Pikkót, a koldus cigányt, a rongyos cigányt, az élhetetlen cigányt. Hol van az most?! A medvék gyomrában, a varjak hasában. A csontjain a farkasok rágódnak. Ki tehet róla? .... Senki! De ha őt szereted menj és támaszd fel!

Rica szivét elszoritotta a fájdalom, de hirtelen úgy tett, mintha csak ingerelni akarta volna Dandót. Hozzásimult és mosolyogva mondá:

— Próbára akartalak tenni! Most már látom, hogy igazán szeretsz. De honnan tudod azt, hogy Pikkó meghalt?

Dandót a Rica mosolya és a kérdése egyaránt zavarba hozta. Elég ostoba volt ahhoz, hogyne lásson a leány lelkébe. Egy pillanatig hallgatott, aztán igy szólt:

— Tudom, úgy gondolom. De mindegy! Ha él,

akkor is meghalt. Mert aki téged szeret, annak meg kell halnia. Azt én megölöm! Akinek én egyszer a fejére ütöttem, az nem állott a lábára többé!

— Feledjük el, — mondotta Rica és kedveskedve tette kezeit a Dandó vállára.

A mogorva cigány szerelme egyszerre fellobbant. Szenvedélyesen ölelte át Ricát és mohó vággyal csókolta.

— Ne bánts, — kiáltotta a leány. — Nem érzed, kogy a lehelletem forró? nem látod, hogy az arcom fakó? — nem érzed, mennyire reszketek? Azt akarod, hogy ismét beteg legyek? Várj holnapig! Ha a nap elmúlik és az éjszakát átalszom: meggyógyulok. Három nap és három éjjel van hatalma az ördögnek. Addig vétkezni nem szabad. Várj holnapig. Holnap a feleséged leszek!

Dandó egyik ámulatból a másikba esett s csaknem állandóan zavarban volt. Józansága és ravaszsága babonás hitével is gyakran szembekerült, de a vak-hit előtt minden okosság megszokott hátrálni. Néha egy pillanatig arra gondolt, hogy Rica nem őszinte és csak ürügyet keres, amivel kitérjen a szerelmes ostrom elől, de a leány olyan kinos és szenvedő arcot mutatott, ami kételkedését mindannyiszor megtörte. Némán, hosszasan elnézegette Ricát, amint az a viskó előtt guggolva, fejét a tenyerébe hajtotta, nehogy a Dandó tekintetével találkozzék. Rica mind jobban és jobban irtózott az otromba cigánytól. Kezein a vért látta és úgy érezte, hogy szemeiből a gonosztevő, a gyilkos durvasága néz reá. Rövid idő mulva Dandó megszólalt:

— Enned kellene valamit! Legjobb a hús. Attól megjö az erőd!

— Mialatt ezt mondotta, a sánta törött szárnyu lábát nézte, amelyik a viskó előtt tépegette a sovány gyepet s amelyet valahonnan lopott. Be sem várva a Rica feleletét, a liba mellé ugrott és felkapta a földről.

Mit akarsz?! — kérdezte Rica száraz, szigorú hangon.

— Kicsavarom a nyakát! — felelte Dandó.

— Nem kell a rossz lábád! Ereszd szabadon! Nincs annak húsa, — csak a csontja, a tolla, a bőre.

Dandó ledobta a lábát és méltatlankodva fordult Rica felé:

— Hát nem eszel?

— De igen! Friss, meleg tejet szeretnék.

Dandó egy pillanatig gondolkozott:

— Jól van! Lesz az is!

Egyet fordult és berugta a viskó ajtaját, aztán belépett. Nemsokára egy cserépedénnyel és nagy darab máléval tért vissza. Aztán a medve-ólhoz ment, melynek ajtaja kivül toló zárral volt ellátva. Megfigyelte, rendben van-e az ajtó? Aztán a kis ablakszerü nyiláshoz lépett, amelyen át Kokó elé dobta a málét. Majd Ricához tért vissza és figyelmeztette, hogy a medve-ólhoz közel se járjon. Elhozza a friss tejet nemsokára. Egy óra járásnyira van oda és vissza a major, ahol estére juhokat, kecskéket és teheneket fejnek. Onnan hoz friss, meleg tejet, sajtot és kenyeret.

Mindezt sok kedveskedéssel beszélte el Dandó, mialatt szúró szemeit áthatóan szegezte Ricára, aki nem nézett rá, csak némán, egykedvüen bólintgatott. A nagy szál cigány hóna alá kapta a kopottas mázu edényt és sietve tünt el a cserjésen keresztül.

Rica lopva kisérte tekintetével és mikor nem látta, akkor se mozdult percekig az ülőhelyéből. Végre felállott és megkönnyülve érezte magát. Mintha hideg lánc hullott volna le róla, amely zsibbadó testére fonódott. Mintha eloszlott volna a sötétség, amely lelkének érzelmeit nyűgözte le és mintha friss, üde levegő nyomult volna a fojtó párázat helyébe, amely a mellére nehezedett. Letekintett az út felé, ahonnan keskeny ösvény kanyargott a kunyhóig és a szive megdobbant, mikor eszébe jutott, hogy Marica majd a derengő hajnal fényénél ezen az ösvényen érkezik hozzájuk. A viskóban valami morzsát talált s azt a béna szárnyu libának szórta. Egy hirtelen támadt gondolattól üzve a medve-ólhoz surrant és betekintett a nyiláson. Szinte megdöbbent, amikor az ól homályából két tüzes szem villogott feléje. Borzadva húzódott vissza és az ajtó zárjára pillantott, hogy valjon csakugyan jól zárta el Dandó a szörnyeteget.

A nap lehanyatlott és közeledett az idő, melyben Dandó minden percben visszatérhet. Rica ismét előbbi helyére ült és nagyon szomorú, szenvedő arcot öltött. Fejét a tenyerébe hajtotta, mintha szúnyókálna s úgy maradt mozdulatlanul akkor is, amikor hallotta Dandó

lépteit, aki kenyérrel, sajttal és egy fazék tejjel Rica mellé ült a földre. A leány reszketni kezdett és így szólt:

— A gonosz lélek ismét rázza a csontjaimat!

— Igyál a tejből, — biztatta Dandó. — Azt mondják: a meleg tej gyógyít.

Rica elvette a fazekat. Jót ivott a tejből. Tört a kenyérből is, de csakhamar panaszkodni kezdett.

— Nem kell! Nem esik jól. De holnap enni fogok. Holnap megszabadulok a gonosz nyavalyától. De most....Huj be fázom!

A fogai vacogtak. Lassan felállt és a viskóba vánszorgott, ahol a rozoga szalma-ágyra feküdt. Tetőtől talpig burkolódzott a pokrócba és meghagyta Dandónak, hogy ne beszéljen hozzá reggelig, ha azt akarja, hogy a betegségétől megszabaduljon.

— Jól van, mondotta Dandó. — De ki ne mozdulj onnan! A cserjésben nem jó aludni. Ott jár a kurta-kígyó. Akit az megmar, annak vége van.

Rica nem válaszolt. Dandó közelebb lépett hozzá.

— A kurta-kígyó néha arra az ösvényre fekszik, amelyik levezet az útra. Aki elindul azon, a kígyóra lép és annak is vége van.

Rica olyan mélyen hallgatott, mint aki alszik. Dandó magas alakja sötéten, fenyegetően állott Rica ágya mellett még egy ideig, azután kilépett a viskóból magával hozva egy hosszúnyelü baltát, melyet az ajtó előtt a földre fektetett. Később ő maga is baltája mellé

heveredett és a könyökére támaszkodva belenézett a sötétlő táj panorámájába, ahol a tárgyak úgy tűntek fel neki mintha nagy, lomha, mozgó szörnyek volnának. A denevérek cincogva röpködtek és le-lecsaptak a földig az éjjeli bogarak után; de Dandónak mindez úgy rémlett, mintha Rica gonosz szellemének hírnökei csapkodnának a levegőben. Megszorította a baltája nyelét, csendesen hanyatt fordult és amikor meglepte az álom, tátva maradt szájából kilátszott két hosszú, erős szemfoga, mintha a pokol kapuját őrző Cerberus agyarai fehérlenének a sötétben.

— — — — — — — — — — — — — — —

Rica egész éjen át nyugtalan volt. Hallotta a Dandó mély, hörgő lélekzetvételét az ajtó előtt s elfogta az undor és félelem. Lehunyta szemeit, — ha kerülte is az álom, — hogy annál könnyeben virrassza át a kínos éjszakát. Alig tudta örömkiáltását visszafojtani, mikor a hajnal szürke fényétől megvilágosodott a viskó kicsiny és piszkos ablaka. Fekvő helyéből meg se moccant, de annál feszültebben figyelt minden neszre. Egyszerre a Dandó hangját hallotta, amint az halkan beszélt valakivel.

— Rossz hírt hoztál, de innen se vihetsz jobbat, — mondotta Dandó.

— Megálmodtam, tisztán megálmodtam! Azért is siettem hozzátok.

Rica megismerte a Marica hangját. Gyorsan talpra ugrott, kinyitotta viskó ajtaját s a még mindig

ott heverő Dandón keresztül nézett Maricára, aki a leány láttára összecsapta a kezeit és keserves hangon nagy jajveszékelésben tört ki:

— Jaj, szépséges virágszál; jaj hollóhajú, varjúbőrű, vadgalamb színű szépségem! Olyan lettél, mint a lekaszált szegfű, olyan lettél, mint akit a föld alá visznek, mint akibe a gonosz lélek jár. Jaj neked is, de jaj a vajdának is, aki halálnak halálán van.

— Hát aztán?! Miért bömbölsz azért! — szólt Dandó foghegyről.

— Hát aztán a sok aranypénz, a sok ezüstpénz, a sok gyűrű, a sok aranylánc, mind tiétek, ha ott vagytok, mind a másé, ha ott nem lesztek! Ha meghal, ellopják. Ti maradtok a füttyel s a bottal!

Dandó egy pillanat alatt talpon volt:

— Mit beszélsz? A vajda beteg....? halálos beteg? Ellopják a pénzét.... A mi pénzünket, a mi aranyunkat, a mi ezüstünket?!

— Hamar, induljatok, — sürgette Marica. Most, most, amig nem késő.

A gazdag cigány hirében álló vajda kincse a pénzsóvár Dandót rendkivül ingerelte:

— Mit, hogy ellopják! Azt mondod, hogy ellopják. Minden cigánynak széthasitom a fejét! — kiáltott fel Dandó és a baltáját villogtatta.

— Menj hát és vedd magadhoz a vajda drágaságait, — biztatta Marica. — Mindenét Ricának hagyta, de ha addig meghal, amig odaértek: lába lesz a pénznek,

feléje fordult, hogy a tanácsát kérje, de a leány ugyanekkor reszketve támolygott az ágyhoz. Intett Dandónak, hogy lépjen közelebb és lassan, mintha Marica előtt is titkolódznék, fülébe súgta a kapzsi cigánynak, hogy a vajdának sok, töméntelen sok kincse van, amit senki sem tud, csak ő. Siessen egyedül a karaván hoz, mert ő beteg és nem képes a hosszú útra. De már érzi, hogy jobban lesz nemsokára. Marica ráolvas, amitől meggyógyul.

Dandó kevés ideig gondolkozott. Még jobb így. Hadd maradjon itthon Rica. Legalább Kokót sem kell elvinniök. Van málé és az ablaknyiláson át bedobhat Rica is naponta nehány darabot. Ha jobban lesz a vajda: örömöt hoz Ricának, — ha meghal: kincset hoz minkettőjüknek. Végre Maricához fordulva így szólt:

— Hol van a karaván?!

— Messze, messzebb két napi járóföldnél.

— Merre kell indulni?

— Napnyugatra!

— Miről ismerem meg az utat?

— Gyalogútnál három fácska. Szekérútnál vadrózsafán, vadalmafán, bogáncskórón piros posztó. Keresztuton hét kavicsnál térj balra, — tíz kavicsnál térj jobbra!*)

— Jól van — mondotta Dandó s nehány percre visszavonult a viskójába, ahol hamar elkészült az útra. Ezután dús ajándékot helyezett kilátásba Maricának, ha sikeresen meggyógyítja Ricát, akinek most már még

*) Vándor jelek a kóbor cigányoknál.

Dandó egészen megfeledkezett Rica betegségéről és több oka volt arra, hogy keservesen nyögjön, mialatt Dandó nagy gyorsasággal útra kelt.

Marica a viskó falához lapulva kémlelte Dandót. Rica pedig hallgatott. Egy szót sem szóltak addig, amig a medve-király alakja el nem tűnt a messzeségben. Mikor aztán csak ketten maradtak, Rica gyermekes örömmel csókolta meg a vén Marica ráncos és ravasz képét és azt kérdezte:

— Mikor ér oda?

— Soha napján! — felelte Marica.

— Mikor tér vissza?

— Holnapután! De akkor, Rica, akkor félek, hogy agyonver.

— Nem ver agyon, Marica. Egy újjal se bánt. Jókedvü lesz, madarat fogathatsz vele!

— Miből tudod, Rica?

— Nézz a szemembe .... Amióta elhagytalak titeket, még soha sem nevettem. A karjaimmal senkit sem öleltem, az ajkaimmal senkit sem csókoltam. Az anyám lelkére esküszöm, Marica, — ebben van az erőm. Ha akarom, erősebb vagyok Dandónál Ha azt mondom, hogy ne félj, akkor is félsz-e, Marica?

A vén cigányasszony megölelte kedvencét. Bánta is már Dandót, csakhogy mellette lehessen. Kevés ideig hallgattak és ekkor ismét Rica szólalt meg:

— Vedd elő a varázsitalt.

Marica a kosara fenekéről kikereste az üveget:

— Ez a! Aki ebből iszik, annak édes, hosszú bol-

dog álma lesz. Ébren van és mégis alszik. Elzsibbad a karja, a lába, a feje, de azért ébren van. Hét óráig főzik hét óráig hűtik, hét óráig élesztik. Ez a mákital. Tölts a pálinkába ebből s aki megissza, elfogy az ereje, de annál több lesz a szerelme....

— Jól van, Marica. Most pihenj. Aztán menj a faluba és vásárolj friss húst, jó pálinkát. Dandó már holnap estére visszatérhet. Vacsorával kell várnunk!

— Visszatérhet! Tudom! Holnap nem talál fácskát, nem talál kavicsot, nem talál piros posztót. Minden jel hamis. Én csináltam, de te tudod, hogy miért csináltam.

— Tedd, amit mondok Marica és ne gondolj másra!

A vén cigányasszony elhallgatott. Végigheveredett a gyepen és úgy pihent. Rica egy darab málét vett a kezébe és a medve-ólhoz ment. Előbb betekintett a nyíláson, — aztán be akarta dobni málét, de mintha mást gondolt volna, hirtelen visszatért és a medvének szánt eledelt a kunyhóba vitte.

— Miért nem adsz enni?! — kérdezte Marica.

— Majd ha éhes lesz, — felelte Rica kurtán.

Azután Marica mellé telepedett és halkan beszéltek. Később a vén cigányasszony lement a faluba és megvásárolta mindazt, amivel Rica megbízta. Mikor visszatért, elővették azt a kis faládát, amelyet Rica a karavántól hozott magával. Ruhát, ékszert és különböző cicomát szedtek ki belőle. A leány nehány amulettet, amit cigányok mint babonás jelvényt rendkívül kedvelnek, a keblébe rejtett.

A láda fenekén, rongyokba göngyölve egy finom, éles pengéjü kés feküdt, amelynek a nyelére különös amulettek voltak rajzolva. Rica megcsókolta a kés nyelét és halkan súgta Maricának:

— Az anyám keze és a Pikkó arca.

Különböző foglalatoskodással telt el a nap. Estére durva pokrócokat és szal napárnát hoztak ki a viskóból és az enyhe nyári éjet a csillagos ég alatt virrasztották vagy aludták keresztül. Másnap ismét nyugtalanság fogta el Maricát. Gyakran tekintgetett le az útra: vajjon nem érkezik-e Dandó. Rica jókedvü volt. Szilaj, vad tüz lobogott a szemeiben. A ládát, — melyből cók-mókját kiszedte és egy csomagba kötötte, — helyére tette a viskóban. A csomagot elvitték a cserjésbe.

— Rejtsd el itt, Marica! De vigyázz! Itt jár a kurta kigyó és akit megharap, annak vége van.

Marica komolyan nézett Ricára:

— Ismerem a kigyót, Rica. Légy óvatos, mert az életünkkel játszol.

E pillanatban Kokó elbödült. Marica sápadtan, remegve hallgatozott.

— Semmi, semmi, — mondotta Rica. Lám, már éhes. Most adjunk enni!

Visszatértek a viskóhoz. Rica elövette a hosszu kampos botot, a medve óljához sietett, bedugta a nyiláson a botot s a vaskampóval kiakasztotta a lánc végét, amely egy földbe vert cövekhez volt csavarva. Most

már a medve szabadon mozoghatott az ólban. Ezután megragadta a sánta lábát s egy pillanat alatt belökte a kis nyíláson. A fenevad előbb szinte zavartan nézett a szokatlan eledelre, de aztán egyszerre rálépett s pár perc alatt ízekre tépte. Nagyokat fújt és félelmesen villogtak a szemei, amikor véres száját nyalogatva új prédára várt.

Rica nyugodtan visszatért Maricához és így szólt:

— Nemsokára este lesz. Készítsd el a vacsorát. Éhes és szomjas lesz Dandó, ha megérkezik!

Marica tüzet rakott. Előszedte az ételt és az italt. Rica a viskó eleibe ült és nézte a pirosan lehunyó napot, melynek végső sugaraít egy óriási, sötét viharfelhő nyelte el. Olykor a felhőszörnyeteg uszályát cikázó villám hasította szét s a távoli mennydörgés moraja rázta meg a levegőt. És ugyanakkor a viskó felé kanyargó ösvényen egyszerre feltünt a Dandó sötét alakja. Magasra emelte a botját, káromkodott és rekedtes hangon ordította:

— Ördögök anyja, vén boszorkány! Hazudtál, megcsaltál!

Marica a lármázó cigány hangjára figyelve, szótlanúl nézett a mosolygó Ricára, aki szemeivel bátorította a megrettent cigányasszonyt s azután gyorsan Dandó eleibe sietett. A medve-király dühösen káromkodva közeledett a viskóhoz. Arra gondolt, hogy Marica és Rica cselt szőttek ellene s mialatt ő a karaván kereste, azalatt a vén cigánynő elszöktette a feleségét. De a

bámulat és a meglepetés egyszerre elnémította, amikor a jókedvü és vidáman nevető Rica eleibe topant. Dandó épen újabb káromkodásra nyitotta a száját, de a szó torkán akadt és abban a helyben állva, tágra nyilt szemekkel meredt Ricára, aki egészen közel lépett hozzá, hizelgő kedveskedéssel ölelte át és cirogatta lompos, csapzott haját:

— Ölelj meg, Dandó! Ölelj meg szaporán! Most ide nézz, ide a szemembe! Látod-e a jó kedvemet? Érzed-e a szeretetemet? Kacagok, énekelek, táncolok! Semmi bajom már, Dandó, semmi bajom. Marica meggyógyitott, — kiüzte belőlem a gonosz nyavalyát! Örvendj velem és feledd el a haragodat!

A medve-királyt egészen megbüvölték Rica szavai. Ismét látta a mosolygását, hallotta a kacagását, érezte az ölelését. Szikrázó, meleg fény omlott reá, amitől puha, olvadékony lett. Darabos arcán elsimultak a sötét redők; szúrós, vad szemeiből egyszerre szerelmes láng csapott ki. Megszoritotta a Rica derekát s szinte reszketett a hangja, amikor mondotta:

— De Marica megcsalt, hazudott. Nem találtam meg a vándorjeleket.

— Rossz helyen kerested!

— Minden utat bejártam!

— Elfújta a szél, elmosta az eső!

Dandó a fejét rázta, de már szeliden, mosolyogva nézett Ricára, aki hizelkedve cirogatta és gyöngéd kényeztető szavakkal hivta a vacsorához:

— Vártalak, Dandó! Ma van a lakzi! Ma tartjuk a lakodalmat. Ma ne gondolj semmivel, csak a feleségedre legyen gondod. Holnap majd együtt megyünk a vajdához!

Kézenfogva vezette a viskóhoz, ahol Marica már egy rozoga asztalkára rakta a vacsorát. Dandó, amint megpillantotta Maricát, ismét összeráncolta a bozontos szemöldökét, de ezt a redőt is elsimította Rica egyetlen mosolya.

A közelgő nagy vihar-felhő gyorsan elnyelte az esti szürkületet. Marica meggyújtotta a pislogó faggyúgyertyát, mire Rica gyöngéden vonta Dandót maga mellé az asztalhoz, melyen egy jókora üvegben a mézespálinka piros színe ingerelte a fáradt és szomjas Dandó torkát. Rica felkapta az üveget és feléje nyujtotta:

— Igyál! Jó kedved lesz tőle!

A medve-király széles mosolyra vonta a száját. Lapos ábrázatán a jókedv derüje csillogott.

— Köszöntsd rám!

— Legyen jó egészséged, sok szerencséd és hosszú életed, — mondotta Rica és ajkaival érintette a tele üveget, aztán Dandónak nyujtotta.

A medve-király elvette az italt, Ricára köszöntötte és nagy, mohó kortyokban nyelte, mignem kicsurrant a szája végén.

— Áh, — végezte hosszúra nyújtott torokhangján, — ez már jó! — És hogy bebizonyitsa, másodszor is jót húzott az üvegből.

— Igyál te is, — biztatta Ricát.

— Mondtam, hogy nem szeretem!

— Akkor egyél, — szólt Dandó és két darabot letört a kenyérből, aztán Marica felé lökte a többit:

— Te is egyél, ha éhes vagy!

Kívül kövér esőcseppek koppantak a viskó ablakához, amint a süvöltő szél odavagdosta. A villám belehasított a sötétségbe és a csattanó menydörgéstől megrezzentek a piszkos ablakszemek.

— A sátán, — súgta Marica és kebléből zsinórra fűzött amulettet vont elő, mellyel háromszor érintette a földet. Oda most már kisértet be nem léphet.

Dandó szinte hálásan pillantott a sátánűző banyára. Rica aki kevésbé volt babonás, nem sokat törődött a sátánnal, inkább Dandót biztatta:

— Nehéz idő, de nemsokára elmúlik. Egyél, igyál! Látom, éhes vagy és szomjas.

— Igazad van, — mondotta Dandó, aki mindent feledni tudott, amikor a Rica szemeibe nézett.

Alig nyelt le nehány falatot, ismét az üveg után nyúlt:

— Jó ital! Megjő a kedvem. Úgy érzem, Rica, hogy már itt is van!

— Szeretem a jókedvedet, Dandó!

— Én pedig tégedet, Rica. A szemedet, az arcodat, a nézésedet, a kacagásodat. Most szebb vagy, mint voltál, most édesebb vagy a méznél és jobb vagy a kenyérnél. Most a karjaimba szorítlak és el nem bocsátalak többé soha....

E pillanatban a medve ordítása harsant keresztül a vihar zúgásán.

Dandó hirtelen eleresztette Ricát és az asztalra csapott:

— Mi az?! Éhes az a dög?! Nem adtatok enni?!

— Az idő bántja, a csunya idő, a nehéz idő! — mondotta Rica.

Dandó Ricára pillantott, azután Maricát nézte. Kezével csendet intett és hallgatódzott. Oda künn még zúgott a szél és esett az eső, de a dörgés már távolabbról morajlott vissza. A rövid ideig tartó csendet Rica szakitotta félbe:

— Semmi! Talán nem is a medve volt! Úgy megijesztettél!

Most már a Dandó ölébe ült. Egyik kezével átölelte a nagy cigány izmos nyakát, a másik kezével az üveget kinálta:

— A szerelmemért, Dandó!

A medve-király agyát nehéz mámor szállta meg, de a szive csordultig volt vággyal és szerelemmel. Elvette az üveget és rázta az italt:

— Tüz van ebben, Rica, forró, égető tüz. Meggyúlt tőle a vérem. Úgy érzem, hogy égek, lángolok! Ha el nem oltod, mind a ketten elpusztulunk!

— Eloltom az ölelésemmel, a csókommal, a szerelmemmel!

— Úgy, úgy! — kiáltotta Dandó. — Iszom hát, Rica, hogy annál hosszabb legyen az ölelésed, annál forróbb a csókod és annál édesebb a szerelmed!

Fenékig ürítette az üveget és a viskó falához sújtotta; aztán vad szenvedéllyel ölelte át a leányt s elrekedt a hangja az izgalomtól, amint kiáltotta:

— Az ajkadat keresem, a csókodat akarom!

Rica szinte megrettent a részeg cigány szenvedélyes háborgásától, de ebben a percben ismét a medve rémitő bögése hangzott fel. Dandó egyszerre elereszettette a leányt, talpra akart ugrani, de a lábai nem birták és a falnak tántorodott, bamba arca eltorzúlt, amikor egyik kezével támaszkodva és a másikkal hadonázva kiáltotta:

— Vért ivott, húst evett! Megrontottátok ....Adjátok ide a botomat, a szeges botomat!

Rica melléje lépett és átölelte a derekát:

— Ne háborogj, Dandó! Nincs baja annak. Menjünk és nézzük meg. Marica menj előre és világits!

A vén cigány-asszony vette a gyertyát és kilépett a viskóból. Az elvonúlt vihar után a levegő friss volt és balzsamos. Dandó Ricába kapaszkodva követte a gyertya fényét. A lábai egyre roskadoztak.

— Ejnye — dörmögött akadozva — hát nem birtok?! Ezt a kérdést a medve-király a részeg ember bamba kedélyeskedésével a lábaihoz intézte. Rica szótlanúl vezette az ól felé. Mikor odaérkeztek, Dandó az ól ajtajának dőlt és a kezeivel tapogatta, hogy előre van-e tolva a zár.

Ebben a pillanatban a gyertya elaludt, Rica pedig gyorsan megkapta a toló-zárt, egyetlen rántással hátra

vágta, mire az ajtó benyílt és ugyanakkor teljes erejével lökött egyet a részeg cigányon, úgy, hogy a egész hosszában végig terült a bömbölő fenevad előtt. A másik pillanatban ismét visszakapta az ajtót és előre tolta a zárt. Most az övében rejtett kése után nyúlt és a villogó, éles, hegyes acélt markába szorítva, halálos gyűlölettől és bosszúérzettől eltelve, várta, hogy mi történik.

Egy pillanatig csend volt, de a következő percben a medve dörmögését Dandó vad, rémes káromkodása kiáltotta túl. A részeg cigány az ajtóhoz vergődött valahogy és próbálta felszakítani, de ugyanekkor a medve rávetette magát. Dandó szembefordult a bestiával s a veszély által fokozott erővel kelt vele birokra. A medvét a pálinka gőze csak jobban ingerelte és bömbölve harapott a cigány mellébe, aki most puszta kézzel ragadta torkon a bestiát. Többé nem hallatszott már emberi hang. A medve rémes ordítása és a haláltusát vívó ember ártikulálatlan üvöltése zúgott bele a sötét, néma éjszakába.

Rica mind az ajtónál állott. Ha sikerül Dandónak kilépnie a rémes kelepcéből, kivül is a halál fogadta volna. Marica az ól falához lapúlva hallgatta a tompa dobbanásokat és nemsokára hallotta a mély, szaggatott hörgést, amely jelezte, hogy az erősebb győzött.

Rica oly volt e pillanatban, mint akinek hosszasan visszafojtott, nyomasztó, kínos érzelmei vad viharzásban törnek ki. Fogait összeszorította, orrcimpái kitágul-

tak és haragos szemei szinte villogtak a sötétben. Érezte, hogy keserve, haragja, bosszúérzete izzóan, lángolva omlik a lelkéből. És a mikor hallgatta a kétségbeesett küzdelmet, a rémület üvöltését és a halálra sebzett ember tompa hörgését: szinte újjongani szeretett volna vad és kegyetlen mámorában. Hanem azért hallgatva állott az ajtóhoz lapulva és helyet adott a nagy, nehéz hangtalan vádnak és átoknak, ami némán szakadt fel a lelkéből:

„A vadakkal tépetted őt, — a vadállat tépjen, szaggasson téged is. Úgy halj meg, amiként meghalt ő, — úgy pusztítlak el, amiként elpusztítottad őt! Szakadj darabokra, ömöljön a véred és marcangolja húsodat a bestia, — ocsmány, gaz, véres kezü gyilkos! Boldogságom útjába álltál! Elraboltál engem is, amint elraboltad mindazt, amihez elért a kezed! Most már véged van! Itt a halálod, a pusztulásod! Törbe estél, rabló! Vergődj, sziszegj és dögölj meg.... !“

Odabent megszünt a küzdelem zaja, csak Kokó morgott még. Rica csendesen hátratolta a reteszt és intett Maricának s a következő percben nesztelenül surrantak a rekettyés felé. Marica magához vette az elrejtett csomagot és gyorsan siettek a mező irányába. Csillagsugár világitotta a keskeny, kanyargó mesgyét, amely az országút felé vezette. A mezőn a nyári éj felséges nyugalma feküdt. Csak a misztikus zúgás távoli nesze borult le álmosan a vidékre s a kotló pacsirta pittyenése hallatszott, amikor lábaik alatt megcsosszant a föld és megrezzent a fűszál.

Mikor az országútra értek, Marica szótlanul érintette a Rica vállát s egyetlen fejmozdulattal intett abba az irányba, amerre térniök kell. Alakjuk még csak egyideig látszott a kanyargó úton és aztán nemsokára elnyelte a sötétség. . .

Urszu és társa visszatérőben voltak másnap, de már az egyik faluban értesültek arról, hogy a medvetáncoltató cigánynak szomorú vége lett. A nép fantáziája kiszélesitette a véres történetet. Azt beszélték, hogy most már a többi cigány is bajba kerül, mert Dandónak és társainak sok van a rováson. A fötolvajt azért tették el láb alól, hogy ne valljon. A megrongálódott lelkiismeretü cigánynak nyugtalanitó sejtelmei támadtak. Nyomban szándékot és útirányt változtatott. Nem tért vissza többé Dandó kunyhójához, hanem tovább vándorolt új karavánt keresni. Ment arra, amerre ösztöne vezette.

Pedig a hivatalos vizsgálat nem gondolt arra, hogy Dandó gonosz kezek áldozata volna. Ezt abból sejtjük, hogy a szolgabiró úr is mást állapitott meg. A hivatalos komisszió nagy csendőr-fedezettel szállt ki a helyszinére, ahol legelőször is a csatangoló Kokót egy jól irányzott golyó a gazdája után segitette. Mikor pedig a hivatalos jegyzőkönyvet felvették az esetről, a szolgabiró igy szólt az elöljáróséghoz:

— Látják kendtek? Csak igaz az, hogy minden állatszelidítőt előbb-utóbb a saját vadjai tépnek szét.

— Ögye meg a fene a cigányát! Nagy tolvaj volt — jegyezte meg a falu bölcs birája.

Az elöljáróság nagyokat szitt a pipából, sercentett és mély meggyőződéssel bólintott....

— — — — — — — — — — — — — — — —

Rica és Marica egyelőre nem siettek a karaván után. Ágyat vetett a virágos mező és szállást adott minden bokor. Pihenés közben arról beszéltek, hogy miként adják elő a vajdának a nagy szerencsétlenséget. Egy szép nyári hajnalon, amikor az éj barnaságát már kezdi átszőni a szürke derengés, épen egy kis falu felett ültek a hegyen. A szük völgyben elterülő falu felett vékony füst-felhő imbolygott és a hajnalhasadásba belecsippentettek a korán kelő fecskék. A pásztor már talpon volt, mert az alvégből hallatszott az elnyújtott, recsegő kürthang. Rica lenézett az úton, amely a falu közé vezetett és észrevette, hogy azon egy ember alakja mozog. Figyelmeztette Maricát:

— Nézd, egy ember jő felénk!

— Valami koldus, — mondotta Marica.

Aztán mindketten mély hallgatásba merülve néztek az egyre közeledő alakra. Az ember lassan cammogott felfelé a meredek úton. Kezében bot volt, a hátán koldustarisznya és valami rongyos szalmakalap libegett a fején. Rica hirtelen Maricára tekintett, mintha mondani akarna valamit, de nem szólt semmit, csak még merőbben szegezte tekintetét a közeledő emberre. Marica észrevette a leány nyugtalanságát, fürkészőleg nézett arcába, amely sápadtnak látszott és remegett az izgalomtól.

— Bajod van? — kérdezte Marica.

— Nincs semmi.... mondotta Rica halkan és anélkül, hogy a közeledő emberről levenné tekintetét, megszorította a Marica kezét és suttogó hangon szólott:

— Nézd, Marica! Nézd a lépését.... látod-e? Olyan mintha....

Most már Marica is jobban szemügyre vette az embert. Ismét hallgattak nehány percig.

Ezalatt az ember közelebb jött, levette a kalapját, megállt és nagyot fújt a fáradtság miatt. Ebben a pillanatban Marica és Rica egyszerre kiáltottak fel:

— Béka!

A nem várt meglepetés mindenikre különös hatást gyakorolt. Rica és Marica ülő helyzetükből félig felemelkedve, az öröm és rémület tekintetével néztek Békára, akit elveszettnek vagy halottnak képzeltek. Béka pedig, mikor megpillantotta őket, csaknem hanyatt vágódott a viszontlátás hirtelen reászakadt gyönyörüségétől. Egy pillanatig egyik sem tudott szólni.

Mégis Béka tért magához hamarább és valami különös ösztön azt sejtette vele, hogy azok kisértetnek nézik. Béka most már el akart oszlatni minden kételyt. Elővette régi, tréfás kedvét, leakasztotta válláról a koldus tarisznyát, az útszélre kuporodott, majd komikus béka-ugrások közben elkezdett kuruttyolni.

Rica egy szempillantás alatt hozzája rohant, megállott mellette és hangosan nevetett. Ez volt hosszú hónapok óta az igazi, a lelkéből jött nevetés. Béka pedig

csókolta a ruháját, a durva vászoninget a karján, majd az öreg Maricát ölelgette össze-vissza. Addig beszéltek, nevetgéltek, ölelgetöztek, míg csaknem belefáradtak a találkozás örömébe. Aztán hárman telepedtek az útszélre. Béka elövette az öblös átalvetöt, amelyet tele koldult és kínálgatta öket. Rica csak nehányat falt és minduntalan úgy nézett Békára, mintha kérdezni akarna valamit, de nem mert szólni. Pikkóról szeretett volna hallani, de elöre félt a szomorú, a lesujtó hirtöl. Béka azonban kéretlen is hamar rátért a dologra. Elbeszélte hogyan vezette Urszu Pikkót a medvéhez, hogy leselkedett ott rája Dandó. Miként lökték a medve torkába és milyen rettenetes harcot vívott Pikkó az anyamedvével....

Rica lélekzetét elfojtva hallgatta, de mikor Béka idáig ért elbeszélésében, hirtelen könny szökött a szemébe és elfedte arcát, a kezeivel, aztán gyorsan, sürgetve kérdezte:

— Megölte a vadállat, ugy-e!?

— Nem, — felelte Béka serényen, — elugattam!

Rica nem tudta, mire vélje ezt a feleletet, de Béka elmagyarázta ezt is és hogy eloszlassa a leány bánatát, mindjárt be is mutatta kutya-nyelvü tudományát.

Rica könnyein keresztül mosolygott, majd azt kérdezte:

— Miért nem tértetek vissza?!

— Akkor Dandó ölte volna meg Pikkót. Én pedig Dandót nem riaszthattam volna el.

Rica felkapta tenyerébe hajtott fejét. Arca kipirult, szemei lángoltak és hangja még e pillanatban is a gyűlölettől reszketett, amikor mondotta:

— Nem bánt az már Béka, senkit.

— Megölted?!

Rica merően nézett maga elé és inkább magának mondogatta:

— Nem én; — az anyám lelke.... A Pikkó vére ....! — Aztán mintha az emlékek borzalmas súlyától akarna szabadulni, gyorsan mondotta:

— Menjünk, hamar menjünk!

Béka és Marica összeszedték magokat s a következő pillanatban már elindultak azon az úton, amely Váralja felé vezetett. Rica most már annyira sietett, hogy Béka és Marica alig bírták követni. Néha visszaszólt:

— Messze van-e?!

— Túl a hegyen! — felelte Béka és tovább mentek.

Amint közelebb jutottak Pikkó tartózkodási helyéhez, Rican mind nagyobb izgalom vett erőt. Hol előre sietett, hol visszatért és ilyenkor a Békától tudakozódott:

— Jobban van már!!

— Ugy, ahogy lehet, — felelte Béka.

A váralji sánta kovács a falu végén lakott úgy, hogy mikor a falut környező hegyről lefelé ereszkedtek, mindjárt szemébe tűnt Ricának a rozoga házacska, udvarán a kovács műhellyel.

— Én megyek előre! — kiáltotta Béka, amikor látta, hogy a gyorsan haladó Ricától messze maradtak.

Csakhogy Rica most már nem hallgatott senkire. Nehány perc alatt ott termett Pikkó mellett, aki midőn Ricát megpillantotta, azt hitte, hogy álmodik. Gyakran látta álmában Ricát s ismét csak az álomra gondolt. Nézte a leányt, aztán körülnézett, majd a bekötözött béna kezére tekintett, de mosolya, zavara, kételkedő arca mind azt mutatta, mintha tiszta öntudata elhomályosult volna. Rica gyöngéden átölelte:

— Én vagyok Pikkó. Engem látsz! Nem álmodol A homlokod forró, az arcod sápadt, a kezed béna, de azért te az én szép Pikkóm vagy. Az én elveszitett és ismét feltalált rigó-madaram. Emlékszel-e, Pikkó, mikor virágot szedtem és reád hintettem és mikor a csókomat kérted. Most elhoztam! Nem adtam másnak.

— Neked tartottam és neked hoztam.

Reáborúlt a remegő legényre és forrón, hosszasan, szenvedélyesen csókolta meg. Pikkó, aki ezalatt lehúnyva tartotta szemeit, felnézett s halvány, sápadt arca kicsattant, amikor lassú hangon megszólalt:

— Nem álmodom, Rica. A szemed sugara reám ragyog és felébredek; az ölelésed forróbb és puhább, a csókod édesebb, mint az, amit álmomban láttam valaha....

Mikor Marica és Béka megérkeztek, Rica egy kis alacsony falócán ült, Pikkó pedig a leány lábai előtt hevert és fejét az ölébe hajtotta....

Váralján évek mulva a sánta kovácstól egy kacskezü kovács vette át a műhelyet.

Minden utas szívesen pihen meg ott, amíg megszorítják a keréken a vaspántot, vagy újra vasalják a lovát, mert a kacskezü kovácsnénak szépsége messze öldön híres. Azt beszélik, hogy az első urát, aki erős hatalmas termetü medve-táncoltató volt, elpusztította, a másikat pedig, aki csak egy nyomorék kezü kovács, kutyahűséggel szereti.

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

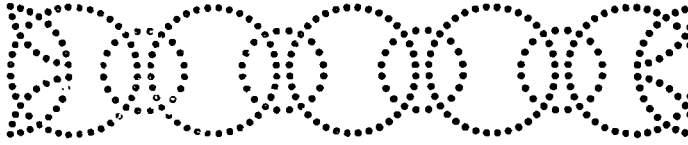

MIHÁLYÉK GYERMEKET FOGADNAK.

Hol volt, hol nem volt? — volt egyszer egy ember. Ott lakott a Székely-földön, annak is a közepében, — a Nagy-küküllőtől jobbra esö valamelyik völgy ölén, ahol a kis szőke Nyikó folydogál. Ez a darab föld nagyon szép lehet, mert a galati kecskepásztor minden alkonyatkor a szomszédos hegy oldalára tereli a nyáját. Ö maga végig heveredik a gyepen és úgy hallgatja a falubeli leányok énekét: „Szebb itt még a fűzfa ág is, — mint másutt a gyöngyvirág is. Szebb a hal is a göbében, mint az öreg Küküllőben.“

Itt lakott az ember, akiről a mesém szól. Mihálynak hivták és olyan jó ember volt, mint egy darab kenyér. Jól kerített udvarában takaros házacskája a falu közepén állott. A kertjében gyümölcsfák virítottak, az udvarán kapirgált a majorság, — a pajtában kérödztek a tehenek. Benn a házban egy kicsattanó arcu menyecske

rendezgetett: a Mihály felesége. A ki távolról nézte, — nagy boldogságot látott itt, de aki közelről ismerte, az tudta, hogy Mihály lelkéből olykor nagy mély, sóhajok szakadnak fel. Mert mindene volt Mihálynak a háznál, csak épen a gyerek hiányzott. A gyereket pedig mód nélkül szerette. Mikor a boltba ment: akkor sem pálinkát ivott, mint a többiek, hanem cukerlit vásárolt és a kapuja előtt osztotta szét az iskolás gyerekek között. Mindig is ácsorgott ott néhány gyermek. Köztük a boltosék Áronja. Egyik-másik már előre kérdezte:

— Van-e nádméz Mihály bácsi?

— Nem nádméz az, — magyarázta Áron. Finom cukerli. Tőlünk veszi Mihály bácsi.

— Akkor te nem kapsz, — jegyezte meg a pufók Ferke, mert nektek elég van.

— Csakhogy az pénzbe áll, — védekezett Áron a cukorbeli gazdagság vádja ellen.

Mihály pedig úgy dorgálta meg a Ferke irigységét, hogy Áronnak is annyi szem cukerlit számitott a markába, mint a többieknek. Mikor ezt a falusiak látták, egy némely ezt mondta:

— Furcsa ember kend!

— Az isten dolga, felelt Mihály — a mi alatt nyilván azt értette, hogy olyannak született, a milyen. A gazdag Galambos Péter, akinek a nagy módjára éjjel nappal két-három kuvasz vigyázott, — meg is szólitotta Mihályt:

— Még ha fejérnép volna, de hogy lehet valaki ember létére olyan gyermek bolondja.

— Már én csak ilyen vagyok. Pedig sok ember van a ki jobban szereti a kutyát, mint a gyeröket, felelte Mihály.

Péter gazda úgy érezte magát, mint a kit pofon ütnek, de nem tudja visszaütni. Félre vitte a szót, mint a kántor a nótát és azt mondotta:

— Jó volna egy kis esö.

— Jó! — felelte Mihály és haza ballagott.

Otthon az asszony a ház elötti kis padon ült. Az ég boltozat felé tekintve nézett valamit. Mihály arra fordult és látta, hogy gólyák keringenek a magasban. Leült a párja mellé és hallgatott. Az asszony csendesen vágyakozva, mintha csak egy sóhaj volna, megszólalt:

— Ha ide szállna egy . . . .

Mihály tovább hallgatott. Jobb ha az ember nem szól, minthogy hiába beszéljen. A gólyamadár ostoba. Rendesen odaszáll, a hová nem hivják. Pedig van olyan is, a ki hivja, kevés az igaz, de van. . . . .

Azon a nyáron mégis történt valami: Lakott a falu végén, ott a hol az erdö kezdödik, egy furcsa ember. Kurta, széles tömzsi volt, mint egy kovácstöke. A háza tájékán vad virágok nyiltak, az erdöben madarak énekeltek. A virágokat sokat nézte, a madarakat sokat hallgatta. Ezért vagy miért, de jobban szeretett fütyörészni és mesét csinálni, mint fogni a kapa, vagy a kasza nyelét. A mi mesét csinált nyáron, azt elmon-

dotta télen a fonóban. Szerették a tömzsit, hát küldözgettek a mesékért, ki lisztet, ki tojást, ki kenyeret, ki szalonnát. Volt aztán ehhez dolgos felesége és annyi gyereke, mint a rosta líka, még eggyel több.

— Mihály bá' — szólította meg Mihályt a tömzsi. Egyet mondok, kettő lesz belöle.

Mihály megállott és ránézett a tömzsire:

— Nó!

— Tudja kend, hogy annayi gyerekem van, mint a polyva!

— Azért van, mert szeret a jó Isten! mondotta Mihály.

— Szeretni szeret, de nem volna muszáj, hogy olyan erősen szeressen.....

— No, no! — vigasztalta Mihály. — Hát a kinek egy síncs?

— Az is baj lehet, — mondotta a tömzsi, — mert a gyerek olyan, mint a dolog: ha sok van, az is baj, ha semmi síncs, az is baj. És ha már a jó Isten jobban szeret engem, mint kendet, — mivel hogy sok gyerökkel megszeretett s kendet eggyel se: adnék én egyet vagy kettőt.... már ahogy megegyezünk.

Mihálynak megvillantak a szemei. Csodálkozott is, hogy erre eddig nem gondolt. Pedig gondolhatott volna. Hamar felelt a tömzsinek:

— Legyen csak egy! De melyik lönne?

— Választ egyet, amelyikhez szivesebb tud lenni!

— Jó, mondotta Mihály.

Ezzel meg indultak. Mentek, mendegéltek a sok

gyermekü ember háza felé. A sövénnyel kerített udvarban semmi sem mutatta, hogy nagy volna a gyermekáldás. Mihály kérdőleg tekintett a meseemberre, a ki felelet helyet elkezdett fütyölni akár a sárgarigó, a kitől tanulta. A közeli erdő felől visszahangzott a fütty. A következő percben hangos gyermekcsapat gurult alá a lankás lejtőn. A kisebbeket a nagyobbak vezették. A legkisebbet ölbe hozták.

— Eprésztek — magyarázta a tömzsi.

Mihály előre mosolygott a nagy választéknak. Mikor a csapat az udvarra érkezett, a mese-ember katonás szigorusággal kiáltotta:

— Rik'áj!

A gyerekek gyorsan sorakoztak, mint a kik megszokták ezt a rendet. A mese ember így veszi számba mindig, a mikor az erdőből hazafütyöli. Mihály csak nézte őket. Egyik erősebb volt, mint a másik. Duzzadtak az egészségtől és a maszattól, a mit a gondviseléstől és a gondatlanságtól nyertek.

— Válasszon ke'd, — mondotta a tömzsi.

— Ezt választom — szólott Mihály és rámutatott az egyikre.

A sok gyerekü embernek egyszerre elakadt a szava. hol Mihályra, hol a gyerekre nézett. Nagykésőre, mégis megszólalt:

— Már hogy épen ezt választja kend?

— Ezt!

— Nem lehet — mondotta a tömzsi. Ez olyan, mint az anyja, — azért nem lehet.

Mihály ismét körülnézett:

— Akkor legyen ez a tömött.

— A Palkó? Csakhogy azt nem lehet elválasztani a Petykótól, mert egyszerre születtek. Nem élnek meg egymás nélkül.

Erre Mihály egy harmadikat szemelt ki és megkérdezte:

— Ezt hogy hívják?

— Hamarjában nem tudnám megmondani, de Hangyának hívjuk a fürgesége miatt, felelte a meseember.

— Jó, mondta Mihály. Jó lesz a hangya.

Még ekkor is húzodózott a tömzsi. Úgy érezte, hogy mindig azt szereti jobban, a melyiket Mihály elakarja vinni. Végre mégis megállapodtak a Hangyában.

— Az anyjuk dologra van, mondotta a sokgyerekü ember, — de beleegyezik. Erösen szereti a Hangyát, de beleegyezik. Nó Hangya, — fordult a gyerekhez, — jó dolgod lesz ott.

Mihály csakhamar magához édesgette a gyereket és szépen hazavezette a feleségéhez. Az asszony mindjárt kitalálta, hányadán áll a dolog:

— No apjuk, hát mégis gólyamadár lett kendböl.

— Az én, mondta Mihály! Van már kihöz szóljon az ember, akkor is ha egyedül van.

Tetszett az asszonynak a Mihály öröme. Magához vonta a gyereket és azt mondta neki:

— Szegény kis mocskos!

— Mosdasd ki — szólt Mihály. — Holnap gúnyát veszek neki!

Aztán az almáriumhoz lépett, elővette a kenyeret, lekanyarított egy jókora darabot és a gyereknek nyújtotta:

— Ögyél Hangya!

— Mifélének hívja kend? csodálkozott az asszony.

— Hangyának — mondta Mihály nyugodtan.

— Ne legyen kelmed pogány. Hát'iszen nem bogár ez a gyerek.

— Nem a! De azért Hangya csak!

— Vaj nem! — szólalt meg a gyerek. — Istvánnak hívnak.

— Hadd el István! mondta az asszony. — Bárhogy a szegény embör Pesta lehessen.

— Az is igaz, — hagyta helybe Mihály, a kinek egyre fokozódott az öröme. Mondta is a feleségének: kedvesebb a hajlék, ahol gyerek van. Gyerek nélkül olyan rideg a ház, mint a kemence tűz nélkül.

Volt egy csikója és azt előre is Pistának ígérte:

— Ha nagyobb leszel ráülsz és úgy vágtatsz, mint a forgószél.

— De Pista azt felelte, hogy jobb a borju, mint a csikó, mert a borju nem rugja meg az embert.

Szántóvető ember lesz belőle — mondotta Mihály a feleségének. Jobban szereti a szarvasmarhát, mint a lovat. Pár nap mulva elcserélte a csikót egy borjuval.

— Nem kell úgy kényeztetni, — mondta az asszony.

— Hadd teljék kedve — felelt Mihály. Különben a szarvasmarhában jobban nő a pénz, mint a lóban.

Már teljes volt az öröme Mihálynak, a mikor egyszerre csak megjelent nála a mesemondó tömzsi ember. Kurtán furcsán, minden bevezetés nélkül így szólt :

— A gyerökért jöttem !

Mihály csaknem keresztül nyársalta szemeivel az embert :

— Elment az esze ? !

— Nem a, — mondta a tömzsi, — de haza kell, hogy vigyem .

-- Nincs itt jó dolga ? — kérdezte Mihály :

-- Jó annak, de annál rosszabb nekem. Ugy siratja az anyja, mintha eltemettük volna.

— Mégse adom, — erösködött Mihály.

Nem is adta akkor, de egy napon a tömzsi ember visszalopta a többi közé. Mihályt elszomorította a dolog. Panaszolt is a feleségének :

— Az ételem se esik jól. Kifordul a falat a számból. Nagy ember létemre meg is könyveztem. Pedig nekem szégyen a sirás !

Az asszony is búsult a gyermekért, de még jobban az ura miatt. Mondta is a szomszédasszonynak :

— Senki se hinné, milyen gyermekbolondja az én emberem !

Aztán addig fitetett, addig tudakozódott, a mig meghallotta, hogy a szomszéd faluban egy apátlan, anyátlan árva fiucska van, a kit a falu tartogat. Szólott is az urának :

— Tudok egy gyereket Mihály.

— Egy se kell — mondta Mihály. — Inkább az a más se lett volna. Mikor az ember hozzáédesedik, akkor viszik el.

— Árva fiu! Nincsen senkije, felelte az asszony.

— Nem lehet azt tudni . . . Bárcsak a csikót se cseréltem volna el!

— Ha nem kell nekünk, a városba viszik, a menyházba.

— Hát vigyék — mondta Mihály. — Ott nem búsulnak utána, ha visszakérik.

Csakhogy az asszony mégse hagyta annyiba. Egy napon, a mikor Mihály haza került a mezöröl, nagyot bámult. Jó képü fiucska ült a kuckóban és kanalazta a tejespuliszkát. Az asszony hallgatott és leste, hogy mit szól a gazda. Mihály pedig nézte az asszonyt, nézte a gyereket. Hol leült, hol felállt. Köhintett és simitotta a homlokát. Végre a feleségéhez lépegetett:

— Honnan csöppent? — kérdezte.

— Csöppent, mondta az asszony. — Ha nem tetszik elvihetem.

Mihály nem válaszolt. Az asztal mellé ült, tenyerére támasztotta a fejét és úgy nézett a gyerekre. Egy darabig távolról nézegette, azután lassan melléje lépett és azt kérdezte:

— Hogy hivnak?

A gyermek bátran felelt:

— Jótta!

— Jóska — igazitotta ki az asszony. — Mond, úgy, hogy Jóska.

Mihály előre hajolva nézte a földet és úgy dörmögött:

— Jóska . . . Józsi . . . József. Édes apámat is — nyugodjék — Józsefnek hívták . . . Aztán az asszonyhoz fordult: Mosdasd ki. Próbálunk egyet!

Jóska a szerető gondozás alatt gyorsan fejlődött és szépült. Mondták is a falusiak:

— Jól adta az isten a dolgát.

Mihály pedig mentől jobban megszerette, annál jobban aggódott;

— Meglátod feleség, hogy ezt is egyszer elviszik!

— Hogy is ne, mondta az asszony. Ha kelmed az édes apja, én meg az édes anyja leszek, — ki venné el tőlünk. Különben is van törvény s ha törvény nincs, van király s van császár. Oda megy kelmed az alázatos szives kérésével. Más is is ment oda. A király még is csak jobban tudja, mi az igazság, mint a törvénybiró.

— A már igaz, mondta Mihály. Nem is sajnálnám a fáradtságot.

Erre azonban nem került a sor. A jegyző segitségével szépen elintézték az ügyet az árvaszéknél és Jóska a Mihályék örökbe fogadott fiuk lett. Mihály irást kapott róla és örömében nagyokat lapitott az asszony hátára:

— Mégis jobb gólyamadár voltál te!

Majd a gyerekhez fordult és megsimogatta:

— Ha megnölsz, neked adom a borjut. Ökör lesz addig abból is!

A gyermek azt felelte, hogy jobban szereti a csikót, mint a borjut, mert a borjun nem lehet lovagolni.

— Meglátod asszony — mondta Mihály — huszárkatona lesz belőle!

Aztán a szögletbe nyúlt a pálcája után.

— Hová megy kelmed? kérdezte az asszony.

Felele Mihály:

— Visszacserélem a csikót!

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

AZ IDEGEN.

I.

A kis székely falutól nyugatra terül el a lankás hegyoldal, ahol a ciheres erdőt zab- és krumpliföldek szakitják meg s keskeny szalagok módjára ölelik keresztülkasul a galagonya- és kökénybokros foltokat. A faluból gyalogösvény szalad a hegyoldalra s nagyokat kanyarodva kerülgeti el a tüskés bozótot, melynek sürűjében költi ki pelyhes csirkéit a fogoly és szúrós bokraira rakja csinos fészkét a csiz és tengelic.

A hegytető felé kigyódzó gyalogösvényt, — ha beköszönt a nyár — tarka vadvirágok szegélyezik s ezen a virágos, illatos mesgyén mendegélnek a falusiak a tulsó völgybe, ahol a vasuti állomás van. Idáig vezet a csendes, idillikus gyalogutacska, amelyen lassan, némán ballagnak az öregebbek, fürgén és nótázva sietnek a fiatalok, Ez amikor leérnek az állomáshoz, ehez

a nagy vörös épülethez, komoly, izgalmas arca mindenkinek elárulja, hogy valami új, valami más, szokatlan világba lépett. A gyalogösvény mentén elmaradt a szines mező, elmaradt a madárfüttyös cíher, el az illatos, tiszta levegő és az álmok világába ringató méla csend. Itt sürgő-forgó emberek, berregő villanyos csengők, sistergő gőz lármája zúg a levegőben s nehéz, átható kőszénfüst kóválygog lomhán a végtelen messzeségbe szaladó út vasbordái felett. Mindez az egyszerü falusi lelkekbe is belopja azt a sejtelmet, hogy az ember modern haladásához az elemek őserejét hajtotta igába.

A vágy amely ismeretlen távolságba vonz, a nagy gép tömör füstjének szeszélyes körvonalaiból naponkint szines ábrándokat szövöget. Ha ma eloszlik, holnap ismét visszatér. Izgat, unszol szüntelen. Mi van ott... valahol... messze... messze!? Más világ, más emberek, más élet. Talán szebb, jobb, könnyebb?!

Aztán elindul az egyik, elindul a másik. Követi egy csoport. Lassan elmaradnak a kis házak, az apró virágos-kertek s csak a sugár torony integet és ott fenn a cíheres szélén, egy magára álló, fehér házacska, melynek deszkafedelére zöld mohát ültetett a vén idő. Egyszerü, tiszta szobácskájában a Kádár-família éldegél. Ha áldást ad az isten, a ház körül elterülő szűk határu földecskéjén megterem az élelem a család számára, amelyhez Kádár Márton a tehenét is számitja. Gyermek kettő van a háznál. Jobban mondva kettő volt

ezelőtt vagy tíz esztendővel. Akkor a leányka, Máriskó lehetett kilenc esztendős, a fiu, Marci zabaratáskor töltötte be az ötödiket. Most már tizenöt esztendős s úgy lehet, hogy a kamaszkor sejtelmes álma dereng a szivében, mert a kertjükből esténkint szilvát lop, hogy Sajtár Katónak kedveskedjék vele. De hogy mi van Máriskóval? — annak a jó Isten a megmondhatója.

Csillogó fekete szemü leányka volt Máriskó, aki már gyermekkorában is kacérkodva tekintett a rezes gombbal cifrázott tükröcskébe, amikor a hajába tüzte kora tavasszal a verőfényes oldalon szedett ibolyacsokrot. A pitvarajtóból pedig lenézett a gyalogösvény irányában a falu felé és gyakran látta, amint a falusi leányok, legények tele általvetővel a vállukon, lassan ballagnak a tető felé, hogy a túlsó völgyben fekvő állomáshoz érjenek.

— Vajjon hova mennek?! — kérdezte Máriskó félig önmagához, félig anyjához intézve szavait.

— Nagy, nagy városba, idegen országba szó'gálni — felelte Kádárné s ő is kiváncsian tekintett a falu irányába.

Meg nem állották, hogy ki ne menjenek elejükbe odáig, ahol az ösvény keresztülszeli a hegy hátát. Itt ugyis megpihennek a csonka vackorfa alatt a vándorok. Egyről-másról el lehet beszélgetni.

— Messze mennek, ugy-e? — kérdezte Kádárné.

Ki Pes're, ki Bukures'be — felelte az öreg Üszög, aki rendesen a pakkot segitette az állomásig.

— Sokat lehet ott keresni — mondotta Kádárné.

Megint csak Üszög Mihály felelt:

— Sáska Péter is oda vót három esztendeig. A földjét kiváltotta a banktól. Menyét Rózsi bürüner czüpőkbe jött haza. Térdig ért a stirímflije s akkora zacskója volt, mint egy zsák, teli csupa arannyal! Még a gúnyája is sejem vót. A biz a! Tiszta sejem!

— Szép lehet az a nagy város! — jegyezte meg Kádárné.

— Hát még a népe . . .! — magyarázta Üszög. Látná csak a népét. Mind úr és mind fejér kenyeret eszik.

Máriskó élénken figyelt. Szinte csillogtak a szemei, amint a beszédet hallgatta. Nem is állotta meg szó nélkül.

— Te is mész Zsuzsika?!

— Igen! Jere te is!

— Kicsi még, — mondotta Kádárné. — Aztán az apja se igen akarja.

— Megnő ott, — bökte ki foghegyről Üszög. De ne . . . ne! menjünk, mert nem vár a masina!

Mikor a többiek lehaladtak az állomáshoz, Kádár Máriskó akkor is a tetőn állott és szórakozva tépdelte a ciheres szélén a cserjék leveleit. Hallgatta a mozdony sistergését és nézte, amint éles fütty után kivonszolta az állomástól a sok, nehéz vaskocsit, amelyek zakatolva, dübörögve rohantak a füstöt okádó kéményes masina után. Ott állott és nézte, nézte, ameddig csak az utolsó

füstfoszlány is elenyészett a messzeségben. Hová viszi a dübörgő, kattogó, tüzes masina azt a sok vaskocsit s abban azt a sok-sok népet . . .! Messze, messze. szép nagy városba, idegen országba, tündérvilágba!

Addig-addig nézte Kádár Mariskó a vándorokat, addig gondolkozott világszép városról, mignem egyszer ő is a megrakott átalvetővel a csonka vackorfánál csatlakozott azokhoz, akik elhagyják kis falujokat, hogy szerencsét próbáljanak nagy városokban, idegen világban; akik üzik, kergetik a szerencsét, melynek csalfa csillogása gyakran a kárhozatba vezet . . .

Kádárné egyedül tért vissza az állomástól, ahová Máriskót kisérte el. Olyan lassan lépegetett a házacskája felé, mintha valami nehéz terhet cipelne. Mikor a pitvarajtóig ért, kilépett az öreg Márton. Nem nézett az asszonyra. Szemei a messzeségbe révedeztek, amerre a vonat eldübörgött. Csak késöre szólalt meg:

— Elment?

— El — mondotta az asszony.

Kádár a messzeségbe felejtette szemeit. Nézett és hallgatott. Aztán legyintett a kezével és úgy félig mondott, félig sóhajtott valamit.

Ettől az órától oda van Máriskó. Annak csaknem tiz esztendeje már. Egy ideig küldözgetett leveleket. Legutóbb pénzt is kaptak tőle az öregek, de nagyon messziről érkezett az irás, melyen külföldi bélyeg volt, amint a jegyző magyarázta Kádár Mártonnak.

— Vajjon hazajő-e már egyszer? — kérdezte Kádárné.

— Tán sohase, — felelte Márton, de azért szemét örömmel legeltette a pénzen, amit a jegyzőtől vett át.

— Erősen messze van?! — faggatta az asszony.

— Meghiszem azt! Épen a tenger mellett!

— A tenger mellett!

— Ott! A tenger mellett.

— De írja, hogy szeretne látni! Ugy-e?

— Irni — írja!

— Már akkor el is jő! El a!

Márton a pénzt szorongatta és azon töprengett, hogy adóba fizesse-e, vagy gúnyát vegyen vele, mert jő a tél és ahhoz vékonyöltözetü a família. Az Isten bocsássa meg, de nem lehetett tudni, hogy vajjon visszaküldenék-e a pénzt, ha Máriskót kapnák helyébe. De ha vettek a pénzzel valamit, mégis csak emlegették:

— Eszébe jutunk szegénynek!

II.

Egy napon, mikor a déli vonat megérkezett, Kádárné végigtekintett a házukhoz vezető ösvényen. Szeme, szája elállt, amikor meglátta, hogy úrikisasszony közeledik feléjük és egy napszámosféle ember nagy böröndöt cipel utána. Valami ösztönszerü sejtelem ragadta meg, amint jobban szemügyre vette az idegent. Amikor közelébe ért az elegáns, tollaskalapu kisasszony, a szíve erősen kezdett dobogni, torka összeszorult. Azt akarta mondani, hogy „Máriskó", de nem jött hang a száján, csak az ajkai mozogtak.

Az úrihölgy megállt előtte és mosolyogva szólt:

— Anyám, nem ismer?

Kádárné már nem is igen látta. A szemei nedvesek voltak. Ugy érezte, hogy segitségre van szüksége. Beszólt a házba:

— Apjuk, Marci....! Nó, mozduljatok! Nézzétek, ki van itt?

Az öreg Kádár fiával együtt lassu tempóban kilépett a házból.

— Nó, — unszolta az asszony, — hát nem ismeri?

Kádár jobbra-balra forgatta a fejét és úgy nézett az idegenre. Ümmögött egy kicsit és igy szólt:

— Mintha szemlélném....

Kádárné összecsapta a kezeit:

— Jézus Krisztus! Hát nem ismeri kend Máriskót?

Kádár nagy, csodálkozó szemeket meresztett:

— Én? Hát én hogyne!? De bizony! Olyan forma! Csakugyan ö.... Ismerem, hogyne ismerném. Óh én édes jó Istenem, hogy elváltozott szegény....

— El, el! Egy kicsit. De csak azért, mert megnőtt. Aztán szebb is, most a nagyvárosi gúnyában. Jaj, sohase hittem volna!

Kádárné megfogta az ura kezét, hogy úgy ketten átrabban menjenek Máriskóhoz, aki egy kissé fölényesen, de jószivüleg mosolygott az öregre. Marci kellő távolságból bámulta a dolgot és nem tudott kiokosodni belőle.

— Nó, anyámasszony, hát már meg se ölelnek, meg csókolnak? — mondotta Máriskó.

— Hogy ne az Istenért, hogyne — sopánkodott Kádárné és az urát is kezénél fogva húzta Máriskó felé.

— Gyüjjön nó. Hiszen az édes lányunk!

Kádár az inge ujjával törülgette a száját, amelyet már előbb megfosztott a zamatos száru pipától, aztán Máriskóhoz lépegetett.

Nem is hittem, hogy találkozunk. Megvénültem. Megett a sok dolog?

— Óh dehogy, — mondotta Máriskó. Apám uram is jól néz ki!

Aztán mind a kettőt megölelte. Kádár köhécselt, mintha röstelte volna a kopott darócot s a borostás arcát, amelyet két hét óta nem ápolt, mivelhogy a harangozó, aki beretválni szokta, hidegrázást kapott.

Közben Máriskó észrevette Marcit is:

— Hé, öcskös! Jere közelebb!

Marci mosolygott és fülig pirulva sütötte le a szemeit. Kádárné mentegette:

— Szemérmetes természetü, mint az apja.

Máriskó közelébe ment és simogatta az öccse fejét, amelyről Marci tisztességtudóan levette a kalapot.

— Te buksi, hogy megnőttél.

Aztán a napszámos emberhez fordult:

— Maga vigye be a koffert a szobába és várjon itt künn, amig szólitom. Mi pedig — mondotta a háznépnek — menjünk be. Hoztam valamit maguknak.

Mikor a szobába kerültek, azt sem tudták hirtelenében, hogy hová ültessék Máriskót. Az egyik a széket,

a másik a padot kínálta. Marcinak is megjött a szava:

— Tegyen anyámasszony párnát a padra.

— Biz' az igaz, — erösitette az öreg Kádár — olyan lesz, mintha divány volna.

Máriskó azonban nem sokat törödött az üléssel. Az asztalra tette a kofferét és felnyitotta. A többiek távolabb álltak, de kiváncsian figyeltek rá. Elöször is egy fejre való keszkenőt vett elő és az anyjának nyújtotta:

Ez a magáé. Egészen finom!

Kádárné szinte félve nyúlt utána. Aztán az urához fordult vele:

— Nó nézze be fáin. És milyen gyönyörü.

— Drága lehet — jegyezte meg Kádár és az ujjával kiméletesen érintette.

— Ezzel megyek vasárnap a templomba — mondotta Kádárné.

Máriskó eközben többféle ruhaszövetet rakott az asztalra:

— Ez „fersing"-nek, ez meg „surc"-nak való Ebböl csináltasson „ujjast" apám uramnak, ebböl pedig Marcinak.

Kádárné alig győzte a sopánkodással:

— Jaj be szép, jaj mennyi drága jó portéka. Mi is lenne velünk, ha te nem volnál.

Kádár köhécselt és kereste a szavakat csodája és hálája kifejezésére, de végre is a köhécselésnél maradt.

Most Máriskó két pipát vett elő a kofferből. Élénk vörös cserépből volt az egyik, a másik pedig tajtékból, ezüst kupakkal. Az előbbit Marcinak, az utóbbit az öreg Kádárnak nyújtotta.

— Hogy legyen egy szép pipája! — De nini! Marci, tud-e pipázni?

— Most tanulgatja — mondotta az öreg. — Csakhogy drága a dohány.

— Négy krajcárért csak egy kicsit adnak — szólalt meg Kádárné. — De ha bükkfalapit vágnak közéje, eltart egy darabig. Az is jó, csak füstöljön!

— Van itt valami jobb — mondotta Máriskó és néhány finom szivart vett elő, amelyeken csillogott a cifra szivar-gyűrű:

— Erre gyújtson rá apámuram!

Kádár a kezébe vette a szivarokat és derüs arccal nézegette:

— Milyen ízé van rajta, mintha aranykarika volna.

— Arany is az, csakhogy papirosból van a bélése — mondotta Marci. — Láttam a vásárban, mikor egy úr elhajitotta.

— A szivarát?! — csodálkozott Márton.

— Nem azt, hanem az aranyat, aki rajta van.

— Pedig hátha az is jó lehet.

— Szivjon el egyet — nógatta Kádárné. Aztán Marcihoz fordult: — Tedd be az ajtót, hogy ne menjen ki a szaga.

Kádár kiválasztott egyet és Marcinak nyújtotta:

— Harapd el a hegyit! Neked jó fogad van!

Marci kapott az alkalmon. Elvette a szivart, leharapta a végét és visszaadta az apjának:

— Fogja no, hadd lássuk, hogy áll a szájában.

Kádárné gyufát gyujtott s az öreg nagyokat szippantott a jó szivarból.

— Fujja erre a füstöt, hadd érezzük mü is, — mondotta Kádárné.

— Eressze ki az orrán, mint az urak, — biztatta Marci és jót kacagott, mikor az öreg Kádár köhögött a produkció után.

— Pedig jó, csakhogy erős egy kicsit. Különben nem szegény embernek való, mert igen cifra.

— A szegény ember csak akkor szivarozik, ha részeg, — jegyezte meg Marci.

— Nem baj, — szólott az öreg, — pipába vágjuk s akkor jó lesz.

Máriskó eközben egy arcképet vett elő.

— Ezt is maguknak adom.

Mindannyian hallgatva tekintettek a képre.

— Ez a barátom, — magyarázta Máriskó. Kádár nevetett:

— A fenét! Hiszen bajusza van!

Kádárné a szemével intett az öregnek:

— Ejnye! Nó! Hát aztán?

Az öreg restelkedve mentegetődzött:

— Azt gondoltam, hogy leánynak leány a barátja.

— Ne gondoljon semmit, — vetette oda Kádárné,

aztán elégedve nézegette a képet és Máriskóhoz fordult

— Fáin egy ember!

— Olyan világra, mint a szógabíró, — jegyezte meg Marci, aki az anyja háta mögött állva vizsgálta az arcképet.

— Eridj te bolond. Hiszön a szógabírónak szakálla van.

— Mindegy, de mégis olyan úrforma — erösitette a fiu.

Most Máriskó csomagot nyújtott át az anyjának:

— Ebben csemege van. Tegye el. Jó lesz maguknak! Adok husz koronát, hadd legyen egy kis pénzük is!

Kádár felé nyújtotta a bankjegyet. Az öreg olyan kételkedve nyúlt utána, mintha nem hinne a szemeinek. Alázatosan vette át a pénzt és sopánkodva jegyezte meg:

— Egy malackát vöszünk az öszi vásáron!

Máriskó leült a padra és úri pózba helyezve magát kérdezte:

— Különben, hogy vannak? Nó anyámasszony, apámuram, mi ujság itthon?!

Kádár zavarban volt. Nem tudta most már, hogy leüljön-e, vagy állva maradjon? Feltegye-e a fejére a kalapot, vagy a kezében tartsa? Pipára gyújtson-e vagy száraz kortyokat nyeljen. Beszéljen-e, vagy hallgasson? Kádárné se tudta hamarjában, hogy mit ujságolhatna. Marci az anyjához somfordált és a fülébe súgta:

— Vajjon tudja-e, hogy meghót az öreg pap?

— A biz, — kapott rajta Kádárné. — Szomoru hír. Meghót az öreg papunk. Ő körösztölt téged is — nyugodjék. De már más pap jött, fiatal. Az igaz, hogy van is szája!

— Van, van! — szólt bele az öreg Kádár. Az már igaz, estig elhallgatnám!

Máriskó közömbösen ült a helyén. Ujjaival dobolt és unatkozva nézett ki az ablakon. Kádárné tetőtöltalpig vizsgálgatta az úri leányát, mialatt az öreg Kádár jobbra-balra nézegetett és nem tudta, hogy mihez kezdjen. Unalmas, hosszu csend állott be gyakran. Marci kiosont a szobából. Az öreg Kádár is utána lépegetett:

– Enni adok a tehénnek!

Mikor ismét visszatértek, Máriskó készülödni kezdett:

— A délutáni vonattal elutazom. Most csak épen látni akartam magukat. Eljövök megint és akkor tovább maradok.

-- Oh, - szólott Kádárné, — még meg se melegedtél itthon. Nem falnál valamit?!

— Ne fáradjon. Nem vagyok éhes. Majd a gyorsvonaton eszem, ha kell.

Ismét csend következett. Csak Kádár köhécselt egy kicsit. Marczi vakarta a fülét és vágyakozó tekintettel bámult az asztalon heverö csomagra. Nyugtalan, kinos érzés gyötörte a paraszt Kádárfamiliát, amely állandóan feszélyezve érezte magát az úrisorba került Máriskó

előtt. Így telt el egyik óra a másik után. Végre a leány kiszólt a várakozó emberhez:

— Vigye csak előre a kofferem.

Kádárné félve, gyöngéden megfogta a leánya kezét:

— Én Istenem, mikor látunk megint?!

— Majd írok maguknak!

Megölelte az apját, megcirogatta a testvérét és arcát odatartotta az anyjának, hogy csókolja meg. Aztán gyorsan kilépett a házból s könnyü mozdulatokkal sietett végig az állomás felé kanyargó ösvényen. Kádárné utána indult, hogy elkisérje.

— Maradjon itthon — szólott a leány kurtán. — Nem akarom, hogy a falusiak rám ismerjenek.

Kádárné megállott és csak távolról kisérte szemeivel mindaddig, míg a keskeny mesgyét szegélyező árnyas fák elfedték előle. Aztán visszatért az urához, meg a fiához.

— Nó — szólalt meg Kádár és várta, hogy beszéljen az asszony.

— Elment — mondotta a felesége.

— Elváltozott.

— El. Más a formája is.!

Egy ideig hallgattak. Azután az asztalra rakták mind a leányuk ajándékát és csillogó szemekkel, boldogan nézegették. Kibontották a csomagot és szinte újjongtak a sokfajta sütemény láttára. Marci megragadott egy darabot és mohón harapdálta.

— Szükön hé, — feddette az öreg Kádár, míalatt ő maga is fulladásig tömte a száját.

Elővették a szöveteket, a pipákat, a szivarokat, a pénzt. Beszéltek, tervezgettek, vitatkoztak, nevetgéltek. Eszükbe se jutott már az, aki hozta. Egyszerre a hegyentúli völgyből idehallatszott a gőzös lassu sípolása; amit a megindult vonat dübörgése kisért. Elhallgattak, kitekintettek az ablakon és látták, amint a magasban a szürke, szennyes füst foszlányai kavarognak. Egy pillanatig Máriskóra gondoltak, de csak úgy, mintha egy nyájas és jószívű idegen járt volna házuknál.

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

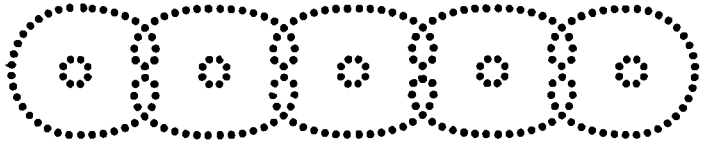

A HARMADIK.

Magosan szállott a kedv a fonóban, ahol a székely leányok körben ülve pörgették az orsót, — a legények pedig lesve lesték, hogy melyik ejti el a kezéből, a mikor a hosszura nyújtott fonalat felgöngyölítik. Van okuk rá, hogy úgy lessék a földre ejtett orsót, mint a macska az egeret. Mert amelyik hamarább felkapja: csókot kap érette. Törvény biz ez, ha nem is a szolgabiró parancsolta meg.

A jó kedvet pedig Kurucz Ádám osztogatja szanaszét, lévén Ádám bácsi híres mesemondó, aki ha akarja, úgy kacagnak a beszédjétől, hogy a ház is reng bele, — de ha úgy akarja, olyan sirás lesz, mint a záporesö. Ha kell: víg mesét mond; ha kell: szomorút mond. De akármit mondjon, úgy foly a szájából a szép szó, mint a csurrantott méz. Kivégezte már a vasorrú bábát és levágatta Bárdemelö Vas Lörinccel a hétfejü sárkány mind a hét fejét és ezután olyan kádenciás historiát vágott ki, hogy csak úgy dúlt szanaszét

a harsogó kedvtől a hallgatóság. Tán nem is kacagott úgy senki, mint Biró Juli, akinek, — lehet, hogy ettől, lehet, hogy egyébtől — kiesett az orsó a kezéből és sebes fordulattal a tátott száju, toprongyos Málé Pista elébe gurúlt.

— Hopp — röhögött a melák és felkapta az orsót.

— No Pista — biztatták a háromfertályost, — kérjed a csókot.

— Soha se volt részed benne Pista! Most már ne hagyd a jussodat, — mondta egy nagy, csontos, vörös-haju legény, akit a hajáér'-e, miér'-e, Róka Marcinak hívtak.

Málé Pista a középre csoszogott, — előre nyújtotta a nyakát és az orsót kezében tartva, vigyorgott Biró Juliskára.

— Itt az orsó, de előbb adszi a csókot!

— Úgy, úgy! biztatták a többiek.

A leány elsápadt, — tétovázva nézett körül. Ha még valamilyen formás legény volna ez a Málé. De mocskos és kolontos. Azt mondták, hogy cigány se szeretné. Hogy csokolja meg ezt a falu szeme előtt. Nyomban elsülyedne a szégyentől. Dacosan megrázta a fejét és azt mondotta:

— Nem!

— De muszáj — kiáltotta a vörös.

— Muszáj, muszáj — mondták a többiek is.

Juliska, mint a megriadt madár nézett körül. A tekin-

tete találkozott Kurta Paliéval, akinek a háttérben izzott a szeme. Biró Juli nézésére lángra is lobbant. Egyszerre előre ugrott, nyakon kapta Málé Pistát és hátra lódította:

— Odébb hé! Várj, amíg megnől a bajuszod!

— Hihihi! nevetett Kóró Márta, a vén leány. Csak épen neki lehet válogatni! No leányok, no legények; Hm be furcsa! Hihihi!

— Neki se lehet — mondta a vörös és nagy kezeit lóbálva, Málé Pista mellé állott:

— Menj csak oda, kijár a csók.

A kótya gyerek húzódozva szólott:

— Megcsap Juli! A szemeiből látom.

— Ne félj! Itt vagyok én!

— Ne biztasd Róka! — szólalt meg Pali. Ő vallja kárát.

— Miért vallaná Kurta? Neki is dukál, ami másnak. Juliska se a király leánya.

Kurta Pali rántott egyet a vállán:

— No, gyere hát!

— Előbb menjen onnan — mondta a Kótya.

— Olyan nincs! — válaszolta Pali.

— Olyan van! szólott a vörös és megfogta Kurtát, hogy félre tolja.

A legény megvetette a lábát. A vörös nagyot rántott rajta és Kurta, — gúnyos kacagástól kisérve, — a földre bukott. De a másik pillanatban úgy pattant talpra mint a macska és torkon ragadta a vöröset.

— Kinyújtom a bőröd róka!

A vörös felordított:

— Megeszlek te kutya! Megeszlek!

Hosszu karjaival hirtelen átszoritotta derékon ellenfelét, a levegőbe emelte s a következő percben már a tehetetlenül vergődő legény mellén térdelt. Káromkodott és rettenetes ütésre emelte a nagy, csontos öklét. De egyszerre azt érezte, hogy valaki megragadta a kezét. Egy gyönge folyondár csúszott a kérges dorong közé és vissza tartotta. A vörös oda fordult. A Biró Julíska rimánkodó arca tekintett reá és olyan lágyan reszketett a hangja:

— Ne üsse meg! Kendnek van igaza Marci, de ne üsse meg!

A rókafejü erősen tartotta ellenfelét, mialatt szembe nézett a leánnyal. És e pillanat alatt némán beszélt a szeme:

— Gyülölöm, mert azt hiszem, hogy szereted. Agyon kellene ütnöm, mert azt gondolom, hogy szereted.

Biró Julíska megértette ez a rettenetes, néma, hangtalan kiáltást. Le akarta fegyverezni a vöröset és igy szólt:

— Vissza csókolom az orsót úgy, ahogy kend akarja.

— Elég már nó, elég — mondták a többiek is.

A vörös eleresztette Kurtát. A legény talpra állott és vérben forgó szemekkel nézett körül.

— No Kurta — mondták a többiek, — a róka megtépett.

Nem válaszolt, csak némán fújta magából a mérget. De az mégis egyre nőtt, egyre sokasodott benne. És

felkorbácsolta a haragját, agyülöletét, ami egyre jobban háborgott, amint a büszkélkedő vörösre tekintett. A ravasz róka most már Biró Julis közelébe somfordált, szemtelenül vigyorgott a szeme közé és reá tolta szerelmes tekintetét. A leány reszketett és undorodott a szeplős rezes képétől.

— Hát a csók? kérdezte az öreg leány.

A vörös nem felelt.

— Állj elé Pista — mondták a többiek.

A síheder előre sompolygott és kezében tartotta Biró Julis orsóját.

— Itt az orsó! Adszi a csókot!

A leány olyan mozdulatot tett, mintha engedelmeskednék. A vörös előre lépett. Egyik kezével megfogta Málé Pistát s a másik kezével visszavette az orsót és Biró Julisnak nyújtotta.

Zúgás, morgás támadt:

— Ez se igazság!

A vörös összeszorította az erős ökleit és széjjel nézett, hogy ki beszél.

Az igazság hirtelen meghátrált az erő előtt. Csend volt mindenütt, csak az ajtó vágódott be nagy robajjal, amint Kurta Pál kiosont és maga után rántotta.....

Künn a mennyboltozat csillagai leszórták sugaraikat a sötét éjbe és a bágyadt fény mellett haladt haza felé Kurta Pál. Lábaival dühösen rúgta az utca kövét és kezeivel a levegőt verte. Csikorgatta a fogait és dohogott, mint aki nagy, halálos bosszut esküszik. Haza érkezett és benyitott a kis kamrába. A sötétben is

hamar kezébe akadt hosszunyelü baltája. A karjára vette, majd ismét a kezébe fogta és sujtott vele, mintha ellenség állana elötte.

— Megállj Róka! Egyet sujtok és széthasad a vörös fejed. Megállj te róka pofáju, vörös fejü tolvaj!

Kisurrant a kapun és lopózva ment a Biró Juliskáék kapujáig. Ha vége lesz a fonónak, minden leányt hazáig kisér, akár az ismerőse, akár a babája. Már ez igy szokás. Juliskát a vörös kiséri. A vörös kutya, a vörös ló... gondolta Kurta.

Ekkor már a kapunál volt. Körülnézett. Az átelleni oldalon egy nagy liceum-bokor sötétlett. Odahúzódott és meglapult alatta. Megfogta a balta nyelét és görcsösen szorongatta:

— Csak egyet ütök és véged van!

Léptek kopogása hallatszott. Összehúzódva figyelt. Csendesen beszélgetve közeledett két alak. Szemeit neki feszitette a sötétségnek, mintha átakarná törni. Csakhamar megismerte, amint közelébe értek. Laboda Gyurka kisérte Kóré Mártát, aki halkan vihogott, mikor Gyurka menetközben csiklandozta. Előre nyújtott fejét visszakapta és lélekzetét is elfojtani igyekezett, nehogy észrevegyék. Lassan tovább csoszogtak. Alig hangzott el lépteik zaja, ismét közeledett két alak. Nem kellett sokáig figyelnie. Hamar megismerte, hogy a vörös kiséri Juliskát. Markába szoritotta a baltát és féltérdre emelkedett. Ebből a helyzetből egy ugrással mellette van....A szive erősen ver. Jó, hogy azok beszélnek, mert meghallanák a hangos dobogását.

— Azt mondtad, hogy igazam van, szólott a vörös.

— Mondottam, mert ütni akarta.

— Nem téged ütöttelek volna.

— De ha sajnáltam! Aztán ne essék értem baja senkinek!

— Mégis Pali a kedvesebb?!

— Azt nem mondtam.

— De ha Pali kapja meg az orsót, őt megcsókoltad volna?

Juliska hallgatott.

— Elaltattad a haragomat a szelíd nézéseddel, az édes szavaiddal, a puha karjaiddal, a mivel megfogtad a kezemet. Most pedig azt mondtad, hogy semmi közünk egymáshoz.

A leány közelebb lépett a kapuhoz.

— Nincs is!

— Csak arra felelj, hogyha Pali lett volna a Málé Pista helyébe, megcsókoltad volna-e?

Juliska belépett a kapun és előre tolta a reteszt.

A vörös utána könyörgött:

— Felelj, hallgass meg. Én is hallgattam rád. Mond te — az úristenre kérlek — megcsókoltad volna e Palit?

— A leány kurtán szólt vissza:

— Nem! nem! Őt sem!

Pali kezéből földre csúszott a balta.

A vörös ámulva nézett át a kerítésen egyideig, azután dörmögve morogva távozott. Pali előlépett rejtekhelyé-

ből. Jó darabig nézett a rókafejü után. Nagyot fújt és a csillagokra bámult. Ő akarta fejbe ütni a vöröset és Bíró Julíska egyszerre olyan nagyot ütött, hogy mindaketten beleszédültek. Most már reggelig tünödhetnek azon, hogy ki lehet a harmadik?!...

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

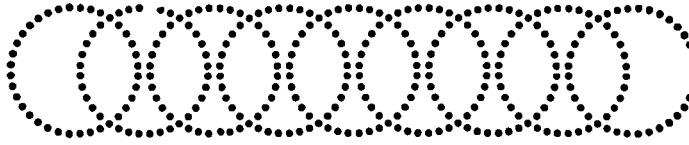

KARÁCSONYI AJÁNDÉK.

Tavaly történt Kidefalván, ahol Karó Zsiga lakik. Az eset annyira tiszteletreméltó, hogy érdemes azt leírni. Zsiga különben igen jámbor, vallásos és munkás ember. A feleségét Mártának hívják, a gyermekei pedig.... Ezt már nehezebb tudni, de ha tudná is, elfelejti az ember. Annyit mégis tudok, hogy három van eddig. Legalább három volt a tavalyi karácsony előtt egy héttel. Azt is tudom, hogy a legnagyobb se nagyobb egy kurta kapanyélnél. A legkisebb pedig akkora, mint egy tökmag. Az arca is olyan fehér, hanem jó húsban van. Tömött és gömbölyü, mint a hangyatojás.

Ezeken kívül, hogy míje van Zsigának, azt nem tudná megmondani se a jegyző, se a pap, se a bábaasszony, aki pedig azt is tudja, hol van a földben elásott kincs. Míje van? Két erős karja a munkára és jó egészsége! Sok vagyon ez a szegény embernek. Mégis mikor a kisebbik, a tökmag vagy a hangyatojás szüle-

tett, Pénzes Mihály, a gazdag szomszéd így szólt Zsigához:

— Sok egy kicsit, Zsiga!

— Az Isten adta, Mihály gazda. És akinek az Isten egy gyereket ad: melléje tesz egy darab kenyeret is.

Erre aztán Mihály gazda egy szót se szólt. Vagy azért, mert hideg idő volt, amikor fázik az ember a beszélgetés miatt állongálni, vagy azért, mert nem akarta kétségbevonni az isteni gondviselést. Mindegy! Maradjunk a hideg idő mellett. Mert hullott a hó és bokáig ért. A torony körül kóvályogtak a csókák. Mindjárt mondották is az emberek:

— Nagy hideget jelent.

A hideg tél pedig ellensége a szegény embernek. Megszaporítja a terhet és megapasztja a keresetet. Télen többet eszünk és kevesebbet dolgozunk. Több fa kell a tűzre, több dohány a pipába. Ezért veszedelme a tél a szegény embernek. Veszedelme hát Karó Zsigának is, aki szerencsére szembe tudott nézni a bajjal, akármennyi volt. Az erős, munkás és szorgalmas kezek elől szalad a nyomoruság. Az uraságnál télen ő aprította a fát, ő reparálta a kerítést, ő segédkezett a disznóölésnél. Ha nem csordult, csöppent. Most is munkára indult. A fejszét, a fűrészt előkereste. Ránéz az asszonyra, aki a tűz előtt ülve, pörgeti az orsót; azután a gyerekeket nézi, akik egy kaszás-pók hosszu lábait tépték le s most azt lesik, hogy melyik kaszál tovább. Sem az aprók, sem az öreg Karó nem sejtik,

hogy az Állatvédő Egyesület nem nézné jó szemmel, ha látná.... Egy pillanatra gondolkozik, hogy nem felejtett-e el valamit, aztán a kilincsre teszi a kezét:

— Ügyelj a gyerekekre! — mondja az asszonynak.

Kilépne már az ajtón, de ebben a pillanatban a lábai alá gurúlt a hangyatojás és úgy néz az apjára, mintha fontos mondanivalója volna.

— Nó, — mondja Karó, — mi újság?

A tökmag furfangosan mosolyog. Mond valamit, de az idegennek arabusul van; Karó Zsiga azonban érti a nyelvét, de nem tudja, mire vélje a különös kijelentést, amely szokatlanul hangzik.

— Jó vagyok, — mondja a gyermek. — Julíska is jó, Pisti is jó.

Az apát hihetőleg meghatotta ez a kijelentés, mert nyomban megcsókolná a hangya tojást, ha nem volna vállán a fűrész és karján a fejsze. Igy csak örvendetes tudomásul veszi a következő családi helyzetet és indulni akar. De most a legkisebb a lábaiba kapaszkodik, — Kapanyél pedig, a nagyobbik, esdeklő tekintetet vet rá. „Fele se tréfa", gondolja magában Karó és az asszonytól vár felvilágositást.

Karó Zsigáné annyiba hagyja a fonást. Ebből megérti aztán Karó, hogy a felesége többet tud, mint ő. Odalép az asszony mellé és várja a szót.

— A nagyobbik az urasági udvarban járt, — mondja halkan az asszony. — Ott hallotta az inastól, hogy karácsony estéjén a Jézuska ajándékot viszen a jó

gyermekeknek. Látott is ott lovat, birkát, hajas babát. Elbeszélte a többieknek, hogy a hajasbaba ki nyitotta a szemét és sivitott, ha nyomták az oldalát. Ilyesmit csak a jó gyermeknek visz a Jézuska, aki nekik mindeddig azért nem hozott semmit, mert gyakran verekedtek és a porba fetrengtek. Azóta jobb az egyik, mint a másik. Akarják, hogy az apjuk is tudja, ha tőle kérdezősködnék a Jézuska.

A fűrész meg a fejsze nem volt nehéz Karó Zsigának, de mégis letette, hogy könnyebben bírja azt a másik terhet, ami most rászállott. Révedező pillantása a gyermekre esett. A kis ravasz hangyatojás olyan ártatlan képpel ült a helyén, mintha a Jézuska nézné az ablakon keresztül. Eközben megint az asszony szólalt meg:

– Hátha faragna nekik valamit fából.

— A németöt faragja azt, feleség, — válaszolta búsan Karó Zsiga. A magyar ember csak megveszi.

— Hátha a boltos adna valami rosszat, olcsón, vagy napszámra.

— Meglehet, meglehet. — mondogatta magában Karó. — Majd arra fordulok.

Egy kicsit gondolkozott. Egyet-kettőt sóhajtott. Aztán vette a szerszámait s indult az urasághoz fát apritani. Nagyon törhette a fejét a Jézuska helyett, mert amikor az utcán Horgos János, a kecskepásztor, jóreggelt köszönt, Karó csak annyit mondott:

— Szegénykék!

A boltos előtt haladt el. A bolt ablaka ugyancsak

megvolt rakva minden, széppel minden jóval, amit a Jézuska viszen a jó gyermekeknek. Aranyos huszárcsákó papirosból, délceg paripa fából és vitéz katona pléhből. Közbül kékszemü hajas baba, olyan mint egy angyal, olyanforma, amilyenröl Kapanyél beszélt a hangyatojásnak. Egy ideig nézegeti, aztán belép a boltba.

— Dohány kell-e, vagy pálinka? kérdi a boltos.

Karó Zsigának igen különös mosoly derüje sugárzik ki a bajusza alól, amikor mondja:

— Egyebet vennék, ha meg tudnánk egyezni. Afféle játékokat . . . Valami gyermeknek való izét.

— Talán megbolondult? — csodálkozik a boltos.

Már az igaz! Bolond a szegény ember, ha ezen jár az esze. De csak úgy van. Venni szeretnék. Mennyi volna a buba, amelyiknek haja van?

— Másnak több, de magának csak egy korona.

— Sokacska, — mondja Zsiga és vakarja a tarkóját.

— Akkor vegyen katonát. Ezt a sánta tábornokot, odaadom húsz fillérért. A hadnagyot tíz fillérért is odaadom. Letörött az orra, de meg lehet ragasztani. . . Ez a huszár is csak tíz fillér. Meghasadt egy kissé a lova s a huszárnak csak féllába van, de azért nem esik le a lóról. Különben, ha nem kell katona, van itt egyéb is. Vegyen ökröt. Legalább ökrös gazda lesz kendből is.

— A buba kéne, — mondja Zsiga.

— Miért épen a baba? Van otthon elég. Hármat hozott a gólya, de már útban van a negyedik is.

— Az, istenuccse! — dörmögi magában Zsiga. — Arról meg is feledkeztem. No, no! — mondja aztán hangosabban. — Majd csak lesz valahogy! Hát csakugyan egy korona!? Alább nem lehet!?

— Nem, nem, feleli a boltos. — Nézze kend, milyen fáin haja van. Ha pedig megnyomja a mellét, akkor visít.

— Az a! Épen azér' kellene. Hát jól van úgy is. Ne tessék estig eladni. Megveszem. Úgylehet, hogy megveszem.

Aztán kifelé indul a boltból. Alig húzza be maga mögött az ajtót, szembe jő vele Pozdorja Sári, a bábaasszony. Nagy híre van a tudományának. Spirituszért megy most is a boltba. Azzal kenegeti meg Gomba Dániel főbíró derekát, akibe bele költözött a köszvény. De még jobban ért az újszülöttek istápolásához. Ha vasfű levelét csöppenti a csecsemő fürdővizébe,, nem kell félteni sem a torokgyíktól, sem a kolerától sem a némettől! Olyan sugár lesz, mint a fenyőszál és olyan erős, mint a kőszikla. Ha pedig fehérnép a gyermek: míre fölcserepedik, hat kérő akad minden ujjára, ha olyan szegény is, mint a templom egere.

Mihelyt meglátja Karó Zsigát, mindjárt köszön s mert szereti szaporítani a szót, hát kérdezi is:

— Hogy van az asszony, Zsiga öcsém? Meddig viszi még?!

Zsiga mgint dörmög, aztán a tarkójához kap, kissé alább görbül, mintha a Kati néni kérdése nehéz követ gurítana a hátára. Csak későre mondja:

— Megadja a jó isten nemsokára. Otthon lesz-e, Sári néni!?

— Otthon, fiam, otthon! Jere csak utánam, ha eljö az órája.

Zsiga erre meggyorsítja lépteit, hogy minél hamarább kezdhessen munkához; az uraságnál nagy rakás fa áll a szín elött; azt kell felvágni. Nem baj annak, aki nem fél a munkától. Színte csikorog a hideg, de Karó Zsiga még a sapkáját is olykor megemeli a meleg miatt. Ha arra gondol, hogy meg kell venni a hajas babát, még szaporábban jár a keze, még gyorsabban apritja a fát. Estefelé már alig van belöle. Eközben nagy kosár lím-lomot hoz az úri lakból valami inasféle. Beüríti a kis kamrába és mondja:

— Elromlott játékok! Jó lesz a cselédek gyerökeinek. Aztán bezárja a kamra ajtaját és távozik. Karó Zsiga már az utolsó hasábot fűrészeli, de mintha nehéz volna a keze. A fűrész is akadoz. A kamara deszkaajtajára függeszti a szemeit, de aztán hirtelen az égre néz. Talán rosszat gondolt és fél az istentől. Mégis úgy tetszik, hogy nem siet úgy, mint az elöbb. Nem is olyan jókedvü. Az ajtó alatti nyilást nézegeti. A kidobott játékszerek közül egy megrongált, megtépdesett hajasbaba feje látszik. Valahogy odagurúlt a nyiláshoz. Onnan akárki kihúzhatja.

Karó Zsiga körülnéz . . . keze görcsösen mozog a fűrésszel, de a lelke már nincs a munkájánál. Most senki sem látja. Most megtehetné . . . Ebben a pillanat-

ban a kamraajtóhoz ugrik, leguggol, kezével benyúl a keskeny nyíláson s a következő pillanatban zsebébe rejti a lopott zsákmányt. Gyorsan visszalép a munkájához. Most még jobban akadozik a fűrész, még nehezebb a keze. Eddig egy öl fával is könnyen végzett, most egyetlen szálat is alig bír fölvágni. Valahogy esik, de minden megváltozott körülötte. Eddig a munkától letörölt verejték meleg volt és most hideg. Fázik . . . csaknem didereg és fél is valamitől. A holnapi karácsonyra sem tud örömmel gondolni. Hogyan menjen a templomba és hogy járuljon az úr asztalához? Pedig az isten talán meg se haragszik. Egy rossz játékszer az egész. Azt is a lim-lom közé dobták . . . Újat sem vehet. Sokfelé kell a pénz és Sára néni sem segít ingyen. Ezt tudja a jó isten. De az emberek mások. Hátha megtudják. Pedig megtudhatják, mert csak ő járt itt. Majd neki mondják, hogy tolvaj Karó Zsiga. Akkor aztán vége. Akkor aztán nem kap több munkát . . . A zsebébe nyúl és megfogja a babát. Pedig a hangyatojásnak, meg a tökmagnak volna öröme. De megéri-e az ő bánatát? Ilyent se tett még életében . . . Megtegye, ne tegye . . .?!

Mozdulatlanul tartja a fűrészt, mialatt kezét kékre marja a hideg. Előregörbülve nézi a havat és szemei előtt a fehérségen sötét foltok táncolnak. Egyszerre fölkapja a fejét és körültekint. Sehol senki! Visszaugrik az ajtóhoz és gyorsan begyömöszöli a nyíláson az ócska babát. A következő pillanatban gyorsan, vigan

riszál a fűrész. Könnyü, kis dolog volt a zsebében, de most, hogy nincs ott, egy mázsa teher szakadt le róla . . .

Mikor fölveszi a munka árát, vigan kocog hazafelé. Elkerüli a boltost. Szegény ember nem adhatja játékért a pénzt, — biztatja magát. Hát igaz. Szeretné, ha örömet szerezhetne azoknak a gyermekeknek. Olyan jók, hogy csupa gyönyörüség. De mégse adhat annyi pénzt, amire nem muszáj.

Sötét este érkezik haza. A gyerekek alusznak már. Korán reggel talpon akarnak lenni, mert akkor jö a Jézuska. A tüz elébe ül és törí a fejét . . .

— Majd faragok nekik fajankót, — mondja magában.

Az asszony csendesen megszólal:

— Hallja-e? Közeledik az órám.

Karó Zsiga nyaka köré veti a condrát:

— Mindjárt itt leszünk.

Jó félórába se került és Sára nénivel tért vissza. Mikor az éjféli harangok megszólaltak és „ hirdettek nagy örömet, mely az egész népnek öröme lészen", — Karó Zsiga szegény hajlékában is új élet fakadt. Hajnal felé járt az idö, mikor a szegény Zsiga lehúnyhatta szemét. Még akkor se aludt el nyugodtan, mert egyre azon töprengett, mit feleljen reggel, ha kérdeznék: „Miért nem jött el a Jézuska?" Végre elnyomta az álom. Egyszerre hangos nevetés, visitás riasztja föl. A fölébredt gyerekek körülállták a bölcsöt, melyben az újszülött, egy pompás, egészséges hajasbaba feküdt.

Karó Zsigának nem kellett törnie már a fejét a karácsonyi ajándékon, mert a gyerekek újjongva táncolták körül a bölcsőt és hangos örömmel visitották:

— Hajasbabát hozott a Jézuska!

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

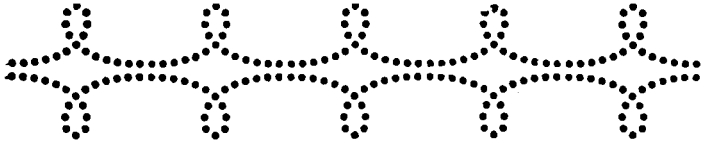

SZALMATŰZ.

I.

Aki a miklósfalva Patakutcán végig megy és meglátja az utolsó kis falusi házat, kétszer is odanéz, mert megcsodálni való az a rend és tisztaság, ami ott szemébe tünik az embernek. A házikó hófehérre van meszelve és az ablakszemek olyan tisztán csillognak, mint akármelyik úri portán. Még a házikó zsupfedele is olyan izléssel van körülnyirva, mintha művészi kéz szabott volna szalmasisakot az épület fejére. A rendes kis telket sövénykerités futja körül és a kaputól az ajtóig megsöpört, gondozott ösvény vezet. A pázsitos udvaron bóbitás tyúk karatyol és ugyanannyi gyerek hentereg a gyepszönyegen. A kis kertben nehány nagyfejü káposzta terpeszkedik. A karóra futó paszuly zörög már — mivel öszre fordult az idő. A kevély napraforgónak is alácsüng érésre hajló tányérja. A gazdasági épületeket egy szerény disznó-ól képviseli, amelynek ez idő szerint nincs lakója. Az egyetlen malac néhai már s lakóhelyére napszálltakor befészkelődik a három bóbi-

tás. Ezek is búsan tipegnek, szomoruak, mint a ki özvegy sorsra jut. Rabló görény ragadta el a büszke aranykakast közülök és most minden örömük abban telik, ha átküldi a szomszédból tüzes kukurékolását, a szemétdomb lovagja.

Ha nem mondom is, ki lehet találni, hogy itt Rezi János familiájával együtt lakik a szegénység. Rossz lakótárs, de beletörödik az ember. Megszokja, mert megszökni elöle nem lehet. A Rezi-pár különben napszámra jár a falu módosabb gazdáihoz. Ha dologidő van: egész nap a mezön vannak. Ilyenkor a három gyereket, meg a három tyúkot a gondviselésre bizzák. Nem is esett kár bennük. Csak a legjobban féltett malac kapta meg a torokgyikot és egy szép holdvilágos estén, amiben Rezi János nem gyönyörködött — megvált a földi élettől. Nem is olyan kicsiség ez, ha jól meggondolja az ember. Ez a malac lett volna arra kiszemelve, hogy a Rezi familiának megédesitse a tél keserü napjait. A röfögö kis jószág körül szövödött a családnak leggyönyörübb ábrándvilága. Milyen szépen nöhetett volna; milyen kövérre hizhatott volna addig, amig megérkeznek a szálló hópelyhek és fehérre festik a nagy fakó mezöt, a kertet, az udvart és a szürke szalmatetöt. Eljött volna Késes Istók a felszegből és — uram isten, kimondani is sok — disznóölés történik a szegény ember házánál. Gazdagnál is ünnepszámba megy. Hát a szegénynél! Sürgölödik az asszony. Feni a kést, surolja a lapitót, mossa a hurkatöltöt. A

gyermekek minduntalan láb alatt vannak. Az udvaron fellobog a szalmatüz. Örömnek, dicsőségnek, boldogságnak tüze ez, amelynek fénye, rövid, de boldog jövőre veti világát. Arra a boldog jövőre, ahol a füstös sodar, szalonna és kolbász megkönnyíti a kenyeret hajszoló ember gondjait.

Most aztán ennek vége van. Nem lobog az ő udvarán a szalmatüz, a falu téli világának tüzsugaras költészete. Beszéltek, ábrándoztak róla, de a szegényt az ág is jobban húzza. Bezzeg a szomszédot nem látogatta meg az isten haragja. Gazdagabb ember, jobban elbírta volna. Nem irigy ember Rezi János, de ha öffen a szomszéd disznója, mindig azt gondolja, hogy nincs elég igazság a földön.

Hanem akármit gondolt, változtatni nem lehetett rajta. Egy esztendőben nem jut a pénz kétszer disznóra. Megvárták türelmesen a másik esztendőt. De a — míg várták, mégis történt valami. Közeledett karácsony ünnepe. A Rezi család a tüz körül ülve sütkérezett. A gyermekek valahol egy gombot találtak és azon vitatkoztak, hngy melyik tulajdona is. A vita tettlegességig fajult úgy, hogy Rezinének osztó igazságként kellett közbelépnie a tenyerével. Azért nem felejtette el, amit mondani akart az urának:

— Tudja-e kend?

— Ha tudom: megmondom, — felelé János.

- Hajnalba disznót ölnek a szomszédban.

János vállat vont:

— Szerencsés ember.

A gyerekek élénkebben kezdettek figyelni. Marci bele is szólt a beszédbe:

— Megperzselik?

— Gyermök ne kotyogj — intette az apa.

Marci a testvéreihez fordult és halkabban magyarázta:

— Szalmát tesznek rá. A szalmát meggyújtják. Nagy lángja lesz és a láng megperzseli a fülét, a farkát.

— Jó az? kérdezte Kató.

— Jó mondta Marci. — Jobb mint a kolbász.

— Annál nem jobb, mondta Jánoska.

— Bizony jobb. A tavaly adott Mák Sanyi. Amikor ott voltam a perzselésnél sötét hajnalban.

— Szép az? kérdezte Kató.

— Gyönyörü szép. Messze, messze világít. Ugy látsz mellette, mint nappal.

— Gvermekek — szólott az apa, — egy-kettö aludni!

A gyermekek hamar elkotródtak. Reziék még egyideig eldiskuráltak a tüz világánál, aztán pihenni tértek ök is. Hajnal táján kipattant a szeme Jánosnak. Vagy azért, mert rosszat álmodott, — vagy azért, mert eleget aludott. De ha már nem alszik valaki, hallgatja a többi alvó lélekzetvételét. Az asszony elég darabosan hortyogott, de a gyerekek felöl nem jött semmi nesz. Máskor forgolódtak és beszéltek álmukban, de most mély volt a csend. János elökotorászta a gyufát, melynek lobbanó fényénél döbbenve látta, hogy a gyerekek fekvö helye üres. Ijedtében a feleségét kezdette rázogatni:

— Ébredj asszony! Nincs gyerök!

— Bolond kelmed — mondotta az asszony álmosan. Nem elég kendnek három darab?!

— Egy sincs, ha mondom!

De akárhogyan mondta is az ura, nem hitt neki az asszony és tovább hortyogott. János pedig az első meglepetés után fontolóra vette a dolgot:

— Csak nem lopták el? szólott magában. — Gyerök nem kell senkinek... Ha csak nem a cigányok. Hallottam, hogy azok gyereket is lopnak... Vagy tán a gonosz lélek... Mondják, hogy kicseréli a gyereket. Ejnye, ejnye! Hátha elbujtak valamerre...

Rossz sejtelmek kezdették gyötörni. Nem is háborgatta az asszonyt, hanem magára kapta a ruháit és a következő percben kilépett az udvarra. Enyhe téli idő volt és a borús égről szállingóztak a hópelyhek. A keleti égboltot a hajnalhasadás halvány rózsaszínre festette, de még sötétség borult a falura. Az ember gyors léptekkel sietett az utcára, ahol a vékony hóréteten mintha apró lábnyomokat vett volna észre. Lehet, hogy látott valamit, — lehet, hogy a szeme káprázott, de azért gyorsan követte a vélt nyomokat. A falu már ébredezett. A kakasok harsonáztak és az apró ablakok tűzszemeikkel az utcára pislogtak. Káka Dániel már talpon volt. Pálinkás ember és az ilyennek nincs hajnali álma. Az ilyen ember hajnal táján csak fetreng az ágyban. A keze reszket, a feje zúg és a füle cseng. Nincs nyugalma és rossz órái vannak, a

míg meg nem issza a porcióját. Most is a kapufélfát támogatja és lesi, hogy nyissák ki a korcsmát.

János jó reggelt kíván és a gyerekeket kérdi, akik hogy s hogy nem, eltüntek az éjszaka.

— El? kérdi a pálinkás.

— Mintha a föld nyelte volna el, mondja János.

— Hány óra tájt lehetett? kérdi ismét a pálinkás.

— Nem tudnám megmondani.

— Mikor a fiastyúk a toronyirányába emelkedett, neszeltem valami hangokat.

János érdeklődve lépett közelebb:

— Mit hallott kend?

— A fene tudja, sírás volt-e vagy kacagás, de gyerök hang volt, azt tudom! Arra, a felvég felé haladtak.

Meglehet, hogy Dánielnek csak a pálinkás füle csengett, de János úgy neki eredt a felvégnek, mintha ostorral ütték volna. Útközben, futtában szólítgatta is a gyereköket.

— Merre vagytok Jánoska? Kató, te putypurcty szólj már!

Semmi felelet. Csak a kuvaszok vakkantottak a szavára. A falu végén megállt; törülte a kabátja ujjával a homlokát és körülnézett. Mégse erre lehetnek, gondolta magában és visszafordult. Ebben a pillanatban olyant dobbant a szive, mintha az istennyila csapott volna melléje. A házatájékán erös, vörös tüzfény sugárzott a fellegekre.

— Tűz, tűz — kiáltotta torkaszakadtából és rohant vissza. Az jutott eszébe, hogy a háza gyult meg. Talán a gyerekek gyujtották meg, mivel szerettek disznóperzselést játszani. A rémülettől mintha megbénultak volna az érzékei — nem látott és nem hallott, — csak rohant előre. Mikor aztán otthon volt: akkor látta, hogy a szomszédnál lobog a szalmatűz és javában perzseli a leölt koca kövér hátát.

— Ejnyje, ejnye de megijedtem — mondogatta magában. — Tudhattam volna...!

Egyebet nem szólt, de bizonyos, hogy nem tartotta magát ebben a pillanatban okos embernek. Amint így hányta-vetette a dolgát, egyszerre a szomszéd asszony szavára lett figyelmes.

— Nini! Hát azok a kölkek már felébredtek?! Mit néztek, mit leskelődtök itt?! Nézze meg az ember. Ott fénylik a szemük a kerítés mögött.

János ebben a pillanatban látta meg, hogy elveszett gyerekei ott guggolnak a kerítés mellett és a nyíláson át nagy gyönyörűséggel nézik a disznóperzselést. Akármilyen szigoru akart lenni, mégis elnyomta a haragját az öröme. Valami haragos szó ki akart pattanni a száján, de nem szólt semmit. Melléjük lépett és mind a hármat az izmos karjaiba ölelte. Úgy vitte őket az asszonyhoz, aki csak akkor ébredt fel édes hajnali álmából.

— Mégis megtaláltam, mondta János. Öröm és büszkeség volt a hangjában.

— Mi az isten csodáját talált kelmed, kérdezte az asszony, aki nem értette a dolgot.

— Gyerököt, vagy hármat!

Az asszony félálmosan félreértette Jánost, a haragja hirtelen felemelte az ágyból és úgy ültében pergette nyelvét urára:

— Gyerököt?! Hármat?! Van esze?! Meg kell kötözni kelmedet...!

Még folytatta volna, ha már ekkor János nem önti le az öléből a három gyereket az asszony mellé az ágyba:

— Mesze nó! Ezeket találtam!

— Mondom, hogy vén bolond kend!

János nem az asszonynak felelt, hanem saját gondolatait szövögette:

— Ha erőt és egészséget ad az isten, — másképen lesz esztendőre! Én mondom ezt asszony!

— Mond kend eleget, csakhogy épen az értelme nem sok. Tán bizony még gyerek kellene?! No abból nem eszik kend!

— Várd meg a tavaszt. Majd megértesz akkor!

— Inkább szeme nélkül marad.... Nézze meg az ember!

János mosolygott az asszonyi állat értelmetlenségén, de nem árulta el, hogy mire gondol.

II.

Az idő is csak úgy fogy, mint a gyertyaszál. Lassankint alább hagy a nagy hideg. Addig hull az eső,

addig fúj a szél, addig járunk a pocsolyába, a míg egyszer csak előkerül nehány meleg sugaras nap, amely kibontja a fák zöld lobogóját, tarka virágot hint a mezőkre és dalra fakasztja a ligetek, az erdők szárnyas poétáit. Ez volna a tavasz. Erre várt Rezi János, aki két szorgalmas tenyerével addig dolgozott, amíg összekapargatta azt az összegecskét, amivel aztán megvette azt a bizonyos malacot, amelyik mégis egykor megszerzi a gyermekeknek a disznóperzselés gyönyörüségét. Azt meg se próbálom leirni, hogy mekkora öröm volt a háznál, mikor János haza állitott a malac nagyrabecsült társaságában.

— Mondtam ugy-e asszony, ha az isten erőt és egészséget ád . . . .

— Mondta. Ilyenformán mondta! Hát ez a?! A már más! — De gondját viseljétek... — Ez a!

Hát abban nem is esett hiba. Úgy kényeztették mintha örökhagyó rokon lett volna, nem pedig disznó. A gyerekek laboda és nyúlsaláta után szaladgáltak, — az asszony korpás italt készitett a számára. A gyerekek este sem akartak megválni tőle. János az ólba akarta elhelyezni, de aggodalmai támadtak. A másik is ott kapta a halálos bajt. Hadd maradjon a pitvarba. Meleg idő jár már és ott alusznak a gyerekek is szalmán.

— Négyen lesznek a disznóval, mondta az asszony. — Épen annyi hely van.

Már ez a kijelentés is mutatta, hogy a szóban forgó háziállatnak nagy tisztelője a család. Ez azonban

nem zárta ki azt, hogy koronkint szó ne essék a téli disznótorról, ami földi életük egyik jövendő boldogságát képezte. A gyermekek foglalatossága a disznó gondozásban merült ki, de a szülők is rajta voltak, hogy házuk szemefényének hája és szalonnája gyarapodjék. És a derék disznó, akit eddig a névtelenség homálya vett körül, Manci nevet nevet nyert a dédelgető ajkaktól és annyira bele találta magát a házi szokásokba, hogy maga János sem tudta megmondani: a gyerekek sivitanak-e jobban, vagy a Manci és hogy a Manci maszatosabb-e vagy a gyerekek?

Bizonyos, hogy a barátság is rendkívüli módon kifejlődött. A Manci nyakára szalagot kötöttek és hogy annál furcsább legyen, kalapot csináltak a fejére papirosból. Volt ezen nevetés. Manci is annyira jó kedvü volt, hogy gyakran bolond táncot járt, vagy pedig a piszkos orrával mindent összevissza turt. Tilalom ellenére kiturta a kertben a krumplit, mert bár okosnak látszott, de disznó ter nészetének ellenállani nem tudott. Falánk volt és tolakodó. De amennyire megszólják ilyen jellemvonásáért az embert, ép annyira dicsérik érte a disznót. Manci tehát kitünő jellemü állatnak mondható. Ennek a tulajdonságának köszönhette, hogy gyorsan nött és hizott. Hizott, de mennyire. Ilyen hizástól például minden primadonna kétségbe esnék, de Manci kevélyen röfögött, mert méltán lehetett büszke erre a disznóerényre. Arra bizonyára nem gondolt, hogy vesztére hizik. De már a pajtásai:

a három gyerek is, inkább tekintette játszótársnak, mint olyan eledelnek, amihez gyilkosság árán jut az ember. Pedig veszedelmesen közeledett az idő, mely egy rövid, vidám és jól táplált életnek a végét jelenti,

A fecskék rég elmentek az eresz alól. A falombot leforrázta a dér. A természet színes pompája eltűnt, megfordult és rohamos lépésekkel közeledett a tél. Egy napon, — titokban, hogy a gyerekek ne hallják, meg is kérdezte János az asszonyt:

— Feleség, mikor öljük le a Mancit. Akkora tokája van már, mint a kalapom.

— Ha egy kicsi hó lesz, vége neki, mondta az asszony.

Az a kicsi hó pedig hamar megérkezett. Reziné sietet is a boltba. Vásárolt sót, borsot, szegfűszeget, szerecsendiót és minden jó fűszerszámot, ami kell az ázalékhoz. János pedig arra a bizonyos nagy napra a disznóölő embert invitálta meg. Mikor pedig Mancira nézve utoljára ment le a nap, hogy a rákövetkező hajnal a hálálát jelentse, — János maga köré gyüjtötte a gyerekeket, hogy nagy örömöt csináljon nekik:

— No gyerekek — mondta olyan hangon, mint aki kellemes meglepetésben részesit — talpon legyetek hajnalban; nem kell a szomszédba kandikálni, mint a tavaly, ha disznóperzselést akartok látni.

— A gyerekek némán tágra nyitott szemekkel néztek az apjukra, mintha nem értenék.

Az asszony úgy gondolta, hogy világosabban kell szólani:

— Megöljük a Mancit, mondotta nagy kurtán.

Aki nem volt Jérikó ostrománál, annak nincs fogalma arról, hogy milyen sirás, rivalgás tört ki erre. A három gyerek olyan torkaszakadtából orditott, mintha nyúzták volna. János akkorát szédült, hogy csak a falnak köszönhette talpon maradását. Egyelöre vigasztalni probálta a gyerekeket. Édesiteni igyekezett a keserüségnek ezt az orgiáját:

— Tietek lesz a füle, a farka — rivalta béle a pokoli zajba, ahonnan ridegen zugott vissza:

— Nem kell, nem kell!

Reziné a megbontott házi rendet, egy kipróbált eszközzel: a keritésről tört vesszővel igyekezett helyreállitani. De ez olaj volt a tüzre. Annál kétségbeesettebben jajveszékelték a Manci nevét. János végre is cselhez folyamodott. A feleségének intett a szemével és aztán hangosan kijelentette, hogy Manci kegyelmet kap.

A hangos jajveszékelés csendes zokogássá enyhült. A bánat hangja halkabban szakadt fel az apró keblekből s lassan szelid megnyugvásba olvadt át. János, amint külön kapta az asszonyt, igy szólt:

— Korán hajnalban, a mikor alusznak, végezni fogunk a disznóval. Miért keseregtetném a kicsi szivüket?

— Baj is az! mondta az asszony.

— Baj biz a! Ugy látszik minden baj — erösködött

János. A tavaly azért volt a baj, mert nem volt disznó; az idén az a baj, mert van disznó.

János aztán ezen nagyon törte a fejét. Okos ember akart lenni, mert okos ember kell ahoz, hogy ebből kiokosodjék. A végén mégis azt állapitotta meg: hogy jobb ha van, mintha nincs. Estére aztán elő is készitettek mindent úgy, hogy hajnalban hamarosan megtörténhetik a szomoru vidámság.

Késes uram megkocogtatta hajnalban az ablakot. János már talpon volt és halkan kiszólt:

— Csendesen, nehogy felébredjenek a gyerekek!

Hát hiszen abban nem volt hiba. Mindnyájan csendesek voltak. Mancitól azonban sem a jótékonyság, sem a közmüvelődés és közcsend nevében nem lehetett azt kivánni, hogy akkor is hallgasson, amikor a torkára teszik a kést. A bizony olyant visitott, hogy az ablak is belezörrent. E pillanatban három hang visitott vissza és pokoli sirás riogatta szét a hajnali csendet. János fogta a fejét, dugta a fülét. Az asszony suhogtatta a vesszőt, csak Késes uram nem törődött a keserüséggel. Gyorsan végzett és hasra fektette a hájas Mancit, aztán berázta szalmával. A következő percben fellobogott a szalmatüz és fényét a három gyermek mosolygó arcára veté. A szomoru arcok lassan neki gömbölyödtek. És amikor a szalmatüz lángnyelve sisteregve, pattogva csapott a magosba: a nagy, bámuló szemekben a boldogság fénye megcsillant.

Aki e pillanatban látja őket, bizonyára megesküszik rá, hogy a pillákon reszkető könnyek az öröm könnyei.

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

KAPÁS GYURIÉK KECSKÉJE.

I.

Vasárnap délután volt az idő. Kapás Gyuri, — vagy azért, hogy unta magát, avagy azért, hogy ráért a dolga miatt — elkullogott a korcsmáig és ugy félszemmel benézett az ablakon. Ha jól látta, az abrosszal teritett asztal mellett ültek: a biró, jegyző és Nagy György Elek a hatökrös gazda. Ilyen előkelőségeknek abroszt teritenek az asztalra, annál is inkább, mert bort isznak és kurta szivarfüst mellett sercegtetnek a padlóra. A többi asztal kopasz és vedlett, de jó arra, hogy pálinkát igyanak rajta azok, akiknek nem telik a borra meg a szivarra. Kapás Gyuri látja, hogy a többi asztalnál is ülnek egy páran. Ezek már kurta szárú pipából pöfékelik a csípős trafikdohányt, hogy verje meg a Krisztus azt is, aki kitalálta. Nem a dohányt, hanem a trafikot, a hol pénzért adják, mégis rossz. Kapás Gyuri közben hátat fordít az ablaknak és köhécselget. Nem azért mintha más nézni valója volna,

vagy erőltetné a köhögés, hanem azért, nehogy azt gondolják, hogy leselkedik. Ekkor látja, hogy a vállai közé húzott nyakkal és erősen puffadt arccal siet az ajtóhoz Pók Marci, aki segédjegyző volt valaha, de a sok italtól-e vagy a sok sikkasztástól „lemondott" a hivataláról s most írást csinál az ügyes-bajos embereknek és levelet ír azoknak, akiknek messze földön katona fiuk vagy szolgáló leányuk van. Valami kevés pénzt és három deciliter pálinkát kell vinni hozzá annak, aki levelet írat, mert Pók urnak ital nélkül úgy reszket a keze, hogy nem tud betüt vetni a papirosra. De ha lenyelte az italt, úgy ír, mint a folyóviz és olyan szépen szól a levele, hogy megkönyvezi, aki hallja. Hát még aki olvassa!

Jól tudja azt Gyuri, hogy Pók úr olyan már, mint a földhöz ragadt. Azt is látta, hogy a vedlett asztalnál olyan szörü-börü emberek ülnek, mint ő, mégis meggondolja, hogy bemenjen-e vagy se? Vasárnap délután egy keveset inni nem szégyen. Müves nap nem tenné. Olyankor megszólnák az embert, de most nem szégyen. Csak az a baj, hogy jelenleg nincs pénze. Oda adta az asszonynak húsra. Azt pedig szégyelné, ha nem kapna hitelbe. Megeshetik, hogy nem kapna hitelbe, mert van egy kis tartozása. Kevés az igaz. Még egy koronára se rug. De a korcsmáros rossz máju ember, a mi abból is kilátszik, hogy cipó van a hátán. Verekedésből kapta. Kötekedő természetü és csufondároskodik a szegénnyel. Be se menne, de mégis bemegy,

ne mondja a cipós, hogy azért kerüli, mert tartozik. Hát bemegy és illedelmes lassusággal mondja, hogy erőt, egészséget kíván.

Az előkelőség nem igen veszi észre. A többi mond rá valamit, de csak dünnyögnek. Nem lehet érteni. Az olyan köszöntésben nincs szívesség. Gyuri le se ül, mindjárt, hanem nézegeti, válogatja a helyet. Tenyerébe üti pipájából a kormot, onnan a padlóra bíleni ti. A pipát a szájába fogja és matat a zsebeiben a dohánya után, mint aki pipára akar gyújtani. A bíró, a jegyző és Nagy György Elek, a hatökrös gazda készülődnek.

— Fizetünk, mondja a jegyző.

A korcsmáros odalép az és üvegekre néz. Úgy számítja, hogy kinek mennyi volt. A hatökrös egy tízkoronás bankót tart a cipós orra alá:

— Húzza ki!

— Mind?! kérdi a bíró.

Mind! felel Nagy György Elek.

— Szivar is volt, mondja a jegyző.

– Azt is! Én fizetem azt is!

A jegyző visszacsuztatja a mellénye zsebébe a kivett két koronást és a bíróhoz intézi szavait:

— Ne legyünk a jónak elrontója.

— Üm, — int rá a bíró a fejével, de nem szól.

A hatökrös fizet. Pőre van, hát vesztegetni kell az elöljáróságot. A jegyző az ajtóhoz lép, kinyitja s Nagy György Eleknek a vállára teszi a kezét és úgy tessékeli.

— Nem, mondja a hatökrös. — A biróé az elsőség.

— A jegyző az első, szabadkozik a biró.

— Korra jár, mondja a jegyző.

Ekkor már mind a hárman fogják és tologatják egymást, hogy melyiknek kell előbb kilépni!

— Menjen akkor Elek koma, szól a biró. — Elek koma az idősebb.

A hatökrös erre kilép, utána a biró és a jegyző, a ki a legfiatalabb. Kapás Gyuri még mindig áll, mintha azt várná, hogy üléssel kinálják. Nem szól senki. Nem is akarják észrevenni. Pók Marci a pálinkás, magyarázgat valamit. A többi bambán, zavaros nézéssel hallgat és iszogatja a pálinkát. Gyuri mégis lassan ahoz az asztalhoz lépeget, ahonnan a biróék eltávoztak és félénken csak a szék szegletére ül. A kalapját hátra tolja a tarkójára, mintha félig levenné. A korcsmáros ránéz és foghegyről böki a szót:

— Az a boros asztal! Urnak való!

Kapás Gyuri erre a kopott asztalhoz ül, de itt is csak félig ereszkedik a padra és igen jámbor hangon mondja:

— Két decit meginnék.

A korcsmáros olyan mozdulatot tesz, mintha nem akarna adni, de hirtelen mást gondolhatott, mert megtölti a két decist és Gyuri mellé teszi az asztalra. A mint leteszi, abban a helyben állva marad, mintha valamire várna. Kapás Gyurit zavarba hozza a helyzet. Hátha az árát várja, azért nem mozdul mellőle.

Nem nyúl mindjárt az ital után, hanem az ablakra néz és úgy mondja:

— Mintha eső akarna lenni.

A korcsmáros nem válaszol és nem mozdul.

Gyuri sokalja találgatni, hogy mit akar? Az üveghez nyúl és a szájához emeli.

Ebben a pillanatban a korcsmáros gyors mozdulattal kikapja kezéből az üveget és gúnyosan csúfolodva, fenszóval kiáltja:

— Majd ha fagy! Most jut eszembe, hogy még tartozása van. Azt se fizette meg. Az ilyen ember nyeljen száraz kortyokat. Se pénz, se becsület! Hát hitel sincs!

Ezzel viszi is az italt Gyuri elől. A többiek oda figyelnek, vigyorognak és összesúgnak. Gyuri megérti, hogy szégyen érte. A korcsmáros megalázta emberek előtt. Nem is szól, ha senki se hallja, de jól látja, hogy azok ott róla sugdosnak. A nyaka egészen elvörösödik. Érzi, hogy valami erős szó, valami nagy istenkáromlás akar kitörni belőle. De küzd és visszanyomja a haragját. Jaj annak, aki vasárnap szidja az Istent. Csak forgatja egyideig a fejét, amig eszébe jut, hogy mit feleljen:

— Nincs pénzem most az igaz, de becsületem több van, mint neked!

Fel is állott erre a szóra és a mellére ütött. Olyan volt most már, mint a bátor és önérzetes ember. A koresmáros dühbe jött a felelettől. Ez mondja neki,

aki a száját se igen merte kinyitni? Ez a rongyos, aki neki adósa? Ez mer beszélni?, dühtől reszketve ugrott Gyuri mellé és az orra alatt hadonázva, harsány, veszekedő hangon kiáltotta:

— Mars ki innen! Vidd oda a becsületed, ahol adnak reá! Mars ki innen!

Kapás Gyuri egyik lábát előre csapta, a kalapját jól a fejére nyomta, mint aki készen áll a támadásra. Erősen szembe nézte a korcsmárost és elszánt hangon mondta:

— Azért sem, cipós!

A „cipós" gúnyneve volt a korcsmárosnak, akit most már Kapás Gyuri kihívó, gúnyos hangja annyira dühbe hozott, hogy öklével akart az arcába vágni. Gyuri azonban még mielőtt megüthette volna, megragadta a ráemelt kezet és ugyanekkor olyan erővel lökte hátra, hogy a korcsmáros neki repült a söntésnek s nagyot nyekkenve ütötte be a lécajtót, amely nehány üveget és poharat pozdorjává zúzott.

— Jaj a gyilkos! kiabálta a korcsmáros. Gyuri pedig villogó szemekkel, kiegyenesedett testtel állott a helyén és várta, hogy mozdul-e valaki? De csak a cipós lármázott és káromkodott. Fogta a lécajtóhoz csapott derekát és fenyegetődzött a törvénnyel. A többiek összebújtak, hallgattak. Hol Gyurit, hol a korcsmárost nézegették lopva, hogy vajon összeakadnak-e még egyszer? De nem akadtak össze. A korcsmáros még bennebb húzódott a söntésbe és onnan rikoltozott

ki. Gyuri pedig nem hallgatott rá. Mintha kifújta volna egyszerre a dühét olyan alázatosan összehúzódott; csendesen lesütötte a fejét és jámborul lépett ki az ajtón, mintha semmi sem történt volna.

II.

A korcsmáros kijött a söntésből és az ablakon keresztül még egyszer megfenyegette:

— Megállj csak rongyos kutya! Ennek megadod az árát.

Aztán a pálinkázó, tétova nézésü emberekhez fordult:

— Ezt úgy-e látták!?

Valamit dünnyögtek, morogtak, de érthető választ nem adtak. Pók Marci kezébe vette az üres üveget és úgy nézte mintha olyant még soha sem látott volna. A korcsmárosnak egyre járt a szája:

— Tudják kentek, hogy hitelbe adtam neki dohányt is, italt is; aztán nemhogy fizetne, hanem még megver. Látták, hogy megvert, — tudják, hogy tartozik. Hát szabad-e csalni!? Szabad-e megverni az ártatlan embert?! A tekintetes segédjegyző ur tudja a törvényt! Mit mond a törvény?! Tudja, ugy-e mit mond a törvény?!

Pók Marci a fénytelen szemeivel még mindig az üres üveget nézte és csak úgy félvállról dörmögte:

— Tudni, tudom...!

A pálinkás cimborák hallgattak. Pók Marci se mu-

tatott további kedvet az ügy megbeszélésére. A korcsmáros még egy ideig magyarázta az igazságát, de mikor látta, hogy a szem és a fültanuk késnek a megnyilatkozással, benyult a söntésbe és egy félliter fodormentást tett az asztalra:

— Ebből igyanak! mondotta. — Ez fáinabb mint a másik.

A társaság megmozdult. Egyik másik köhintett és a fejökkel kezdettek bólintgatni a korcsmáros beszédjére:

— Szinte eltörött a derekam, úgy csapott a söntéshez.

— Ugy a! hagyta helybe a nagy sárgás képü paraszt, aki már töltötte a finomabb italt a poharakba.

— Meg is ütött az a bitang! Meglátják kendtek, hogy megkékül a helye!

— Meg a! vágta rá a csorba, akinek három fogát verték be egy korcsmai ütközetben.

Pók Marci koccintott, kihúzta az italt a pohárból. Csettintett a nyelvével, végig törülte a száját és igy szólt:

— Ide hallgassanak! Mi láttuk is, hallottuk is az egészet. Tudjuk, hogy Kapás Gyuri tartozik, mert hogy ivott azt láttuk, de hogy fizetett volna, azt nem láttuk. Hallottuk, hogy a korcsmáros komát „cipós"-nak csúfolta és úgy elagyabugyálta, mint a kétfen kü dobot.

— Úgy lett volna? szólalt meg a sárgás képü.

— Úgy! kiáltott az elcsapott segédjegyző és ráütött az asztalra.

— Kend fogja be a száját Mihók sógor, mondta a csorba. — A jegyző ur tudja a törvényt. És az áll, amit a törvény mond.

— Már most folytatta Pók Márton — élő tanuk vagyunk arra, hogy a korcsmáros koma úgy nem vétett annak az embernek, minthogy ez az asztal nem vét senkinek.

Ekkor a cipós cigarettát vett elő és rendre kínálgatta:

— Használják ezt is!

Pók Marci rágyújtott, de a csorba ezt modta:

— Nem élünk vele. Köhögtet a papiros. Mihók sógorral a pipa embere vagyunk. Egy pakli négy krajeáros többet ér száz olyanrál!

Előkerült a pakli pipadohány is. Ekkor ismét Pók Marci szólott:

— Ha pedig a korcsmárosnak adós valaki, annak fizetni kell, ugy-e?! Ha pedig az ártatlan embert megveri valaki, annak lakolni kell, ugy-e?! Aki pedig tud róla, az akár megis esküszik arra, amit tud. Ennek igy kell lenni! Ezt mondja a törvény. Ezek után tehát megcsinálom a panasz-levelet, felbélyegezzük annak rendje szerint. Belefoglaltatnak a tanuk is és a korcsomáros koma beadja az illetékes-hatósághoz, a hová megidéznek minket is, hogy meg mondjuk és megesküdjünk az igazságra!

— Meg! Akár sajátkezüleg is meg, ugy-e Mihók sógor?

Mihók sógor a pipáját szortyogtatta és nem ért rá válaszolni, de köpött és bolintott annak jeléül, hogy megértette.

III.

Kapás Gyuri mikor haza érkezett, akkor is röstelkedett magában. Enné meg a suly a pálinkáját, — gondolta — csak szégyent csinál az embernek. A felesége kérdezte is, hogy mi dolgon töri a fejét, de Gyuri legyintett a kezével és azt mondotta:

— Semmin!

Az asszony pedig azért se faggatta, mert ekkor érkezett haza a két gyerek a mezőről, ahol Cugunak, — igy hivták a kecskét — labodát és nyúlsalátát szedtek. Cugunak pedig szüksége volt a jó táplálkozásra, mert anya volt és egy kis gidóról is kellett gondoskodnia, amellett, hogy a Kapás gyerekek is az anyakecskétől részesültek estéli tejkúrában, ami egyuttal a vacsorát is jelentette. Ezért lehetett olyan nagy a hálaérzés a kecske iránt, amelynek a legjobb és a legkövérebb füvet szedték össze. A kis gidóval pedig valóságos tejtestvéri barátságban éltek. Piros szalaggal diszitették a nyakát, amelyen apró csengő csilingelt. A Pista fiu úgy eltanulta a hangját, hogy mikor elkezdette mee, mee, — a kecskemama is zavarba jöt és a hangról saját gyermekének képzelte

lehet tudni, mert ha Pista valahol mekegni kezdett, a kecske futva rohant a hang után és olyan szerető készséggel felelt, mintha saját gidóját édesgetné. Volt ugyan még nehány juhocskája Kapás Gyurinak, de azok künt tanyáztak valahol a közlegelőn és nem tartoztak olyan szorosan a családhoz, mint a kecske. Ezt a gyermekek kedvéért, de főleg bőséges tejéért, sokra becsülte az asszony is. A kezükből etették, a pitvarban hálatták. A szegény ember akárhányszor úgy összeszokik a háziállatjával mintha hozzája tartoznék. Simogatja és diskurál vele, mintha az értené. Egyik másik meg is siratja, amikor el kell válni tőle.

Kapás Gyuri nem gondolta, hogy míg ő otthon a házi boldogság ápolásával foglalatoskodik, az alatt a cipós vermet ás a részeges Pók Marcival, házának derűs nyugalma ellen. Szomoru meglepetés érte, amikor a kisbíró irást kézbesitett arról, hogy adósságért is, meg verekedésért is, meg kell jelenni az érdemes elöljáróság előtt, ahol törvényt ülnek felette. És amíg Kapás Gyuri aggodalmak közt várta a kitüzött tárgyalási napot, az alatt a korcsmának mindennapos vendégei voltak a tanuk, Pók Marci vezetése alatt.

— Akinek olyan három tanuja van, mint a komának, mondta Pók Marci, annak nyert pöre van.

— Mivel hogy az igazság is részemen van, jegyezte meg a cipós, amikor a félliterest átnyújtotta.

Marci jót húzott az italból és gürüzdölő torokkal kiáltott fel:

— Olyan igazsága van, mint a fényes nap.

Pók ur aztán diktátori hangon magyarázta a törvényt és csak akkor tartott szünetet, a mikor az itallal kiszorította a szót a szájából. A csorba ember és Mihók sógor füleltek pipáztak és sűrű sercentések között azt mondották.

— A bion!

A korcsmáros nem sajnált ugyan egy két liter pálinkát a derék tanuktól, de mikor azt tapasztalta, hogy nagyon sürün isznak, de ritkán sem fizetnek, szeretett volna mentől hamarább keresztül esni a peres ügyén. Mikor végre megérkezett a terminus, szinte megkönnyebülve mormogta:

— Holnap a pokolba mentek. Ott az ördög mér nektek hitelbe.

Az érdemes elöljáróság, élén a jegyzövel, kihallgatta a feleket. Azután a tanukat.

— Még meg is verte kend a korcsmárost, mondotta a biró, Gyurihoz intézve szavait.

— Nem vertem én, mondotta Gyuri. — Csak elutasitottam magamtól az egyik kezemmel.

- Erre nincs tanuja. Ezt nem látta senki.

— Látta az egy igaz élő isten, felelte Gyuri.

— Tartozik is kend tiz koronával. A tanuk tudják, hogy kend többször ivott hitelbe és nem fizetett.

— Vaj hatvan, vaj hetven fillér lehet, de több nem!

— Ezt is csak kend mondja, de kivel, mivel bizonyitja? pattogott a biró.

— Tudja az egy igaz élő isten!

. . . . . .

Nem lehet téged tanunak idézni, minden igazságnak, minden bölcsességnek, minden erőnek és minden hatalomnak örökké élő kútforrása, és mégis igazságot szolgáltatsz mindazoknak, akiknek igazuk van. . . .

IV.

Kapás Gyurit elítélte a földi igazságszolgáltatás. Még a verekedés dolgában is vétkesnek találta a szolgabiró, a hová az ügye került. Meg kellett fizetni a tíz koronát tartozás és még 10 koronát fájdalom cimén. De a baj nem jár egyedül. A bokor is tépte szegény Gyurit s így esett meg, hogy a kitüzött időben nem fizethetett és a végrehajtó hatalom a kecskére tette a kezét.

— Hát vigyék a kecskét, mondotta Gyuri, — mert az elkeseredett ember nem bánja, ha világ vége lesz is.

A jegyző megüttette a dobot, de senki sem akart a szegény ember kecskéjére licitálni. Végre is a korcsmáros vette meg s még akkor is úgy beszélt, mintha károsodott volna:

— Veszett fejszének a nyele, mondotta és cibálta a kecskét a kapu felé, mert a derék házi állat nem akarta respektálni a végrehajtási törvény intézkedését. A gidó tévedésből nem volt lefoglalva és így a jegyző kénytelen volt elrendelni, hogy az anya kecske elszakit

tassék a gidójától. Ezért csapott a kecske nagy ríbilliót. A vége csak az lett a kínos ügynek, hogy a cipós erővel elhurcolta a kecskét és nem törődött se a Gyuri szemrehányó tekintetével, sem az asszony pityergésével. Még jó, hogy a gyerekek nem voltak oda haza. Csak előbb mentek el, hogy a füves barázdákról izletes eledelt tépjenek a kecske számára. Mikor haza kerültek alkonyat táján és az apjuk megmagyarázta, hogy a kecskét ellicitáltatta a cipós korcsmáros, nagy, bámuló szemekkel néztek hol egymásra, hol a kesergő szülőkre. Akárhogy hányták-vetették a dolgot, csak annyit tudtak megérteni belőle, hogy a korcsmáros valami nagyon hatalmas ember lehet, aki elveszi a más ember kecskéjét, ha neki úgy tetszik. Kecske nem lévén, a gidót vették gondozás alá, de az árván maradt teremtés egyre sírdogált az anyja után. A gyerekeket mind nagyobb nyugtalanság fogta el. Már jó késő este volt. Kapás Gyuri valami szekérlőcsöt faragott, az asszony pedig a gyerekek ingeit foldozta. Észre se vették, mikor Jánoska és Pista kisurrantak az ajtón. Holdsugaras este borult a falura. Az utcán már nem jártak az emberek és a nagy csendességgel csak a nyári est altató zsibongása ölelkezett. A gyerekek összesúgtak, aztán kiléptek a kapun. Egy pillanatig körülnéztek s azzal gyors iromodással szaladtak a korcsma felé. Az ivó szobából világosság derengett ki az udvarra, de egy lélek se járt sehol. Jánoska csendesen megnyomta a kapukilincset és halkan szólott:

— Bevan zárva.

Hallgattak. Valami csüggedés szállta meg őket. Jánoska egyszerre a kerítés mellé ugrott és a tágas nyíláson át kémlelte a korcsma udvarát. Pista hozzá lépett és susogva kérdezte:

— Látod?

— Látom, mondotta Jánoska.

— Valyon alszik? kérdezte ismét Pista.

— Nem alszik, csak hever. Most a fejét erre forditja és néz.

— Hadd lám, mondotta Pista és most ő kukucskált át a nyíláson.

— Most mit csinál? kérdezte Jánoska.

— Semmit, csak szomoru, felelte Pista.

— Most be fogok mászni és a kapu reteszét félre tolom, súgta Jánoska és már mászott is a kerítésre. Az alsó, széles deszka lazán volt a sasfához erősitve s mikor Jánoska rátette a lábát, egyszerre levált a helyéről és jókora széles nyilás támadt a kerítésen.

— Megállj, szólt Pista. — Most hívom. Meee-meee hangzott halkitva a hosszúra nyújtott gidósirás.

A kecske visszafelelt és talpra ugorva sietett a hang után.

— Meee, meee... hangzott ismét a Pista szava, de már ekkor gyorsan szaladtak hazafelé.

A kecske, a kerités nyilásán keresztül bujva, rohant utánuk és csakhamar futva érkeztek haza mind a hárman. A gidót csendesen kilopták a pitvarból és meg se állottak, amig el nem jutottak a kertnek

abba a részébe, ahol a nagy bodzafa állott, melyet sürün futott keresztül kasul a vad komló indája. A földig sürü fa alá kötötték a kecskét és melléje helyezték a gidót, amely müvelet után megelégedve siettek a szobába, ahol az apjuk bámulva nézett reájuk.

— Ne te ne! Hallod asszony? Hogy ezek még nem álmosok, azon csodálkozom.

— Hamar a kuckóba hé! mondta az asszony. — Azt hittem, hogy már rég alusztok.

Tovább nem is firtatták a dolgot. Bizonyára a szomszéd Jóskájánál felejtették magukat, gondolta Gyuri és tovább faricskált. A gyermekek összebujtak de nem aludtak el mindjárt. Jánoska a Pista fülébe súgta:

— Ott nem talál rá a cipós ember!

— Nem, mondta Pista. — Reggel sok füvet szedünk, hogy legyen mit egyék.

— Aztán épitünk egy kis házikót, folytatta Jánoska, — ahol négyen fogunk lakni.

— Jó, hagyta helyben Pista. Elcsendesedtek és a következő percben lenyomta pilláikat az álom. De pitymalatkor már talpon voltak és a kertbe lopóztak, hogy megtekintsék az elrejtett kecskét. A gidó akkor reggelizett; kecske mama pedig vidám képpel kérődzött, jeléül annak, hogy boldog és jó egészségnek örvend. Innen aztán a mezőre siettek, mert a legjobb eledellel akartak kedveskedni.

Gyuri épen a fiait, meg a kis gidót ügyelte, hogy

merre lehetnek, amikor a jegyző, a biró és a korcsmáros beléptek a kapuján. El sem tudta képzelni, hogy miben fáradoznak, míg a jegyző nem mondta:

— Az éjjel ellopták a kecskét a korcsmáros udvaráról. A kerítésről egy deszkát lefeszitett a tolvaj és azon vitte el. Kelmed is gyanuba van fogva... hát kutatni jöttünk.

Kapás Gyuri gunyosan, de a nyugodt lelkiismeretü ember csendességével felelt:

— Hát csak kutassák! Hátha megtalálnák! Különben a zsebemben is meg lehet nézni.

A korcsmáros azt súgta a birónak, hogy hátha megölte, aztán elásta...

A hivatalos kutatás ebben az irányban is kiterjedt.

A jegyző különben nem tartotta lehetségesnek, hogy Kapás Gyuri lopta volna vissza a kecskét s már be akarta fejezni a további keresést, amikor a kert felöl félreérthetetlen kecskehang ütötte meg az elöljáróság hivatalos fülét.

— Ugy-e mondtam, ugy-e mondtam, kiáltotta a korcsmáros! — Szerette volna kelmed, hogy a zsebében keressük. Csakhogy nekünk is van eszünk!

Hiába érezte Kapás Gyuri azt, hogy ártatlan, mert mégis belesápadt abba a tudatba, hogy öt most, addig is míg tisztázza magát, tolvajnak tartják az emberek. A szégyen égette a homlokát, amikor a biró kisütötte, hogy a kecske nem magától jött vissza, mivel meg van kötve. Itt bűnös kezek müködtek,

ami nyilván való. Ezzel indultak is a község házára, ahová a kecskét, mint corpus delictit, Gyurinak kellett vezetnie, az egész falu elképedésére és csodájára. A kecskét a ház előtt álló kisbíró felügyeletére bízták, bent pedig összeült az elöljáróság és megkezdődött a Kapás Gyuri vallatása:

— Vallja be kend az igazat, mondotta a bíró.

— Nincs mit vallanom, felelt Gyuri, — nem tudom, hogy került oda. Esküszöm az egy igaz, élő Istenre!

— Megint a jó istent emlegeti kend? mondotta a korcsmáros.

A jegyző csendet intett és felszólította a vádlottat, hogy beszéljen azokról az eshetőségekről, melyeknél fogva a kecske hozzá kerülhetett, ahol pláne kötve találtatott, mely ténykörülmény kizárja azt a lehetőséget, hogy a szóban forgó állat, önként ment volna vissza előbbi gazdájához, — jogos tulajdonosától.

Szegény Gyuri a nagy izgalom miatt alig értette meg, hogy az elnyújtott hivatalos stílus, mit kíván tőle. Egyre az ártatlanságát hangsulyozta és kétségbe esve kezdette belátni, hogy a falu szégyenére a kóterbe kerül és onnan tán a tömlöcbe tiszta ártatlanul. A jegyző már fogalmazta is az ítéletet, amikor hirtelen felnyílt az ajtó és az ott álló kisbíró tiltakozása ellenére is a két Kapás gyerek a szobába toppant.

— Tekintetes úr, mondta nagy lihegve Jánoska a jegyzőnek -- nem az édes apám a hibás.

— Nem ő hozta haza a kecskét folytatta Jánoska.

— Hát ki? kérdezte szigorúan a jegyző.

A két gyerek egyszerre felelt:

— Én!

— Mind a kettő, vagy az egyik?

— Én, sietett a felelettel Jánoska.

— Nem, nem ő! Én! mondotta Pista. — Tessék csak ide hallgatni: Meee! Meee!

Kívül a kecske majd elrántotta a kisbírót, úgy elkezdett ugrálni, amialatt nagy készséggel felelgetett Pistának: Meee! Meee!

A szigorú jegyzőnek úgy tetszett, mintha az igazságszolgáltatás komor kérlelhetetlen útján napsugár csillogna. Hangja már nem volt olyan kegyetlen, amikor mondotta:

— Tehát ti loptátok el a kecskét?

— Mi nem loptuk, szólt Jánoska.

— Csak haza hívtuk, egészítette ki Pista.

— De a kecske nem a tietek!

— A mienk, mondta a két gyerek. — Mi ismerjük! Ez a mi kecskénk!

— De most már a korcsmárosé. Tőletek elvette a törvény.

— Nem a törvény. A korcsmáros vette el. A kecske a mienk!

— Jól értsétek meg, szólott a jegyző. — A kecske most már a korcsmáros tulajdona. Aki tőle híre és tudta nélkül elviszi, vagy elhívja, az tolvaj, mert a

korcsmárost tulajdonától fosztotta meg. Ti nagy hibát követtetek el. Most megdorgállak és figyelmeztetlek, hogyha ismét ilyen bűnbe estek: el foglak záratni. Megértettétek?

— Meg! De a kecske a mienk, mondták.

A jegyző belátta, hogy a két gyerek minden gondolatát az a tudat foglalkoztatja, hogy velük nagy igazságtalanság történt. Azért az apjukhoz intézte szavait:

— Kapás György most menjen kend isten hírével és vigye haza a gyerekeket és intse arra, hogy jövőre hasonló cselekedetektől óvakodjanak.

Ezzel véget ért a tárgyalás. Kapás György a két gyerekét, a korcsmáros a kecskét vezették haza. Mindkettőnek nehéz volt a dolga, mert úgy a kecske, mint a gyerekek módfelett ragaszkodtak egymáshoz.

V.

Mikor a cipós ember hazaért a kecskével, a tanuk már az ivóban várakoztak. Pók Marci a puffadt képét vigyorgóvá szélesítette és így szólt:

— Megér a kecske ötven koronát. Jó tejelő állat. Megér ötven koronát.

— Meg a! bizonyította a csorba és Mihók sógor.

A korcsmáros savanyu képpel nézett a züllött társaságra. De aztán úgy tett, mintha nem hallaná, hogy mit beszélnek. A csendet Pók Marci törte meg.

— Egy kis pálinka nem a világ. Annyit megérdemel az ember.

A korcsmáros legyintett a kezével:

— Elég volt! Nincs több!

— Nincs?! Már hogy nincs több? azt mondja a koma. No jó! Már ameddig jó. De hátha nem is úgy történt a dolog, ahogy történt. Hátha nem láttuk, hogy Kapás György megverte volna a komát! Hátha nem tudjuk, hogy Kapás György mennyivel tartozott a kománák. Hátha csak arra emlékszünk, hogy a koma ütötte meg először Gyurit és azt találjuk mondani, hogy a koma addig itatott, amig belénk fért és azért itatott, hogy tanuskodjunk hamisan. Ha aztán minket megbüntetnek: a komát is meg. Ha bezárnak: a komát is be!

A korcsmáros kényelmetlenül kezdette érezni magát. Jött-ment, tett-vett az ivóban. Egyszer aztán jó arcot vágott a dologhoz és igy szólt:

— Jól van jól. Hát nem azért mondtam. Foglaljanak csak helyet koma. Ebben a pillanatban itt leszek. Csak egy kicsit kell várniok. Amennyi kell, annyit adok. Várjanak csak, mert egy kis dolgom van!

Ezzel ki sietett az ajtón, fogta a kecskét és vitte magával a jegyzőhöz, akivel irást csináltatott arról, hogy Kapás Gyuri neki mindent megfizetett. Megfizette a fájdalom díját és megfizette a tartozását kamatostól. Ennél fogva a kecskét visszaadja és szent köztük a békesség.

A jegyző csak annyit mondott: „nó lám, ki hitte

volna!" és megcsinálta hamarosan az írást. A korcsmáros most már az írással és a kecskével sietett Kapás Gyuriékhoz, akik elcsodálkozva hallgatták a szavait:

— Tudja mit Gyuri, kend engem megvert és kend nekem tartozott, de mindenért megfizetett, itt van az írás is, itt van a kecske is. Ezt az írást én adom kendnek. A kecskét is én adom. És akárki akármit mond, kend azt feleli: igaz, hogy megvertem, igaz, hogy tartoztam, de megfizettem és szent a békesség. No kezet ide, mert sietek!

Kapás Gyuri elvette a nyugtát, átvette a kecskét és a cipós ember markába csapott:

— Mondhatom. Nem kerül pénzbe!

A korcsmáros rohant haza. A tanuk már nagyon nyugtalankodtak. Pók Marci reszketett a pálinka után és meg is sürgette a cipóst. Csakhogy majd hanyatt esett bámulatában, amikor a korcsmáros hetykén felelgettte:

— Ma pénzért, holnap ingyen!

— Megbolondult koma!?

— Meg én koma! Annyira megbolondultam, hogy egy csöppet se adok! Pók Marci felrántotta a szemöldökét, előre feszítette a mellét és rekedtes hangon kiáltotta:

— Magammal rántalak, a tömlöcbe cipós!

— Oda kerülsz te és onnan az akasztófára Pók! De több véremet ki nem szívod! Ekkor már lezárta a söntést és gyorsan kilépett az ivóból.

A csorba oldalba lökte a Mihók sógort:

— Menjünk!

Pók Marci forgatta jobbra-balra a fejét. Nagyokat fújt és dühösen mondogatta:

— Megállj csak te cipós gazember!

Aztán kikullogtak az utcára és összehúzódva mendegéltek Kapás Gyuri lakásához. Már indultak is a kapu fele és akkor látták, hogy otthon a kecske és jóízüen falatozik a friss füből, melyet Pista és Jánoska pazar kézzel szórnak elébe. Gyuri a nyitott kapunál álldogált.

— Kenddel volna egy pár szavam, mondta Pók Marci.

Kapás Gyuri becsukta a kaput és csendesen kiszólt:

— Le is út, fel is út!

OSZK Országos Széchényi Könyvtár

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

KÖKÉNY SÁNDOR ESETE.

Vasárnap délután volt és esett az eső. Ilyenkor a józan életü ember is bevetődik a kocsmába, mert nem mehet sem a templomba, prédikációt hallgatni, sem a mezőre, dolgozni. Úgy lehet, hogy Kaczor Pista nem volt szigoruan józan életü, noha részegesnek sem mondhatnám. Az azonban bizonyos, hogy ezt a jó alkalmi időt nem szivesen mulasztotta el. Csak most szabadult ki a katonaságból. Az ilyen ember már azért is iszik egy keveset, hadd lássák a virtusát. De meg szivesen is elbeszélget, hogy bámulják a tudományát. Most is a nagy kocsma felé bandukolt. Az extra sapka volt a fején. Ebben az útjában találkozott Káka Marcival, aki száraz, vékony, mint a deszka és szeplős, mint a pulykatojás.

A legény köszönt. Pista leereszkedő tempóval fogadta.

— Szervusz, anyámasszony katonája!

— Egyszerre kerültünk a sor alá, de ha nem kellettem, mentegetődzött Marci.

— De nem ám, felelte hetykén Kaczor. — Libapásztornak való a díb-dáb legény, nem katonának.

A szeplős nevetett és tovább indultak a kocsma felé Ott aztán megálltak egy keveset. Pista az égre tekintett.

— Szomoru idő. Megint csöpög!

— Csöpög, hagyta rá a szeplős.

— Csak nem állunk itt! mondotta Kaczor.

— Bemehetünk, felelt a másik.

A kocsma meglehetős népes volt. Egy sarokasztalnál néhány legény könyökölt. Fogytán volt előttük az ital. Haza is mennének, de Kaczor azt mondja:

— Ne siessetek! Hozatok egy litert!

— Én a jónak elrontója nem vagyok, jegyezte meg Szurkos Mihály, a púpos.

Úgy látszik, egy véleményen voltak valamennyien, mert egy se mozdult a helyéből. Kijött a liter bor. Kijött a másik és a harmadik is. Kaczor már benne volt nyakig a katonai élmények mesélgetésében. Egyedül volt köztük kiszolgált katona, hát nagy volt a tekintélye. Csak úgy nyelte a többi a szót, amikor beszélt:

— . . . . Hát ez mind semmi, mondotta egyik elbeszélése után. — Hej, furcsa egy eset volt a Kökény Sándor esete. Az igaz, hogy kutya egy fiu volt ez a Sándor. Lassan forrott a vére, de ha egyszer forrni kezdett, az ördög se birt vele! Abban az időben a Rózsa-utcába járogattunk a „Fehér galambhoz." Közel volt a kaszárnyához, de ha hét mértföldre lett volna mégis eljártunk volna oda, mert úgy tudd meg szeplős, hogy abban a fogadóban volt a leggyönyörübb leány, aki valaha erre a

világra született. De milyen szeme volt! Csak úgy égett a sötétben, mint a szent János-bogár. De tán még szebben! Elhiheted, púpos, ha én mondom . . .! Hát az arca! Az volt csak az igazi szép. Mennél tovább nézte az ember, annál tovább kivánta látni. Borcsának hívták, de nevezhették volna Tündér Ilonának is, mert arany volt a haja és gyémánt volt a szeme. Azt hittem, hogy megbolondul miatta Kökény Sándor, a tizedes. Jól hittem én azt, szeplős . . . Mi a külső szobában borozgattunk rendesen; a belső szobába a tiszturak jártak olykor-olykor, ha enyelegni akartak Borcsával. No hiszen, volt ilyenkor melege Sándornak. Vigyáznunk kellett, hogy földhöz ne csapja az üveget. Ha tiszt úr vetődött a belső szobába: három napig se lehetett a szavát venni. Nem is igen evett, csak sóhajtott, mint a kárvallott cigány és fogyott, mint az égő gyertyaszál . . .

Hogy szerette-e Sándort?! Kellett, hogy szeresse, te púpos, mert ha nem voltak tiszt urak a belső szobában, mindig Sándor mellé ült és úgy kacagott a szemébe, mint egy gilice madár.

Hanem egyszer, honnan honnan nem — odavetődött két jókedvü tiszt úrral kapitány úr Tüzes. Nó, az áldóját — gondoltam — most lesz, ami nem volt. Hej, mert kapitány úr Tüzes, tudott bánni a fehér néppel. Szép, sugár ember volt, mint egy fenyőszál és úgy csörömpölt a kardjával, hogy száz lépésröl is ránéztek az úri dámák. Aki pedig egyszer látta, nem könnyen felejtette

el. Mikor belépett, Borcsára tekintett és Borcsa jól szembe nézte. Tudod, szeplős, úgy egymásba akadt a szemük, mint két vaskapocs. Egyik sem akarta elereszteni a másikat. No, ebből elég ennyi! Kutya dolog lesz még belőle . . .

Kapitány ur Tüzes ettől kezdve vagy a Borcsáék italát, vagy a Borcsa szemét olyan kedvére valónak találta, hogy a nagy fényes éttermekben sem lakott jól addig, míg a „Fehér galamb"-nál ki nem pótolta a hiányt. Ne kacagj, szeplős, mert így volt! De mi tűréstagadás, Borcsa se húzódott messze a tűztől. Ott melegedett a kapitány mellett legszivesebben. Szerető szavakkal hívogatta, csalogatta a tizedes magához, de a leány csak félvállról felelgetett neki. Nagy volt már ekkor a veszedelem . . . A fiu megérezte, hogy hol jár a Borcsa szive. Nem lelte a helyét, amikor kapitány úr Tüzes a parádés szobában kocczintgatott, ahová Borcsa vitte a bort. Ilyenkor a tizedes felállt, meg leült. Kapkodott a fejéhez, dörzsölte a homlokát és hol az asztalra ütött, hol az assztalra borult. Majd felkapta a tele üveget és egy hajtásra kiüritette. Nagyot sóhajtott utána, azután elkezdte szomoruan dalolni, hogy:

Három golyó a zsebemben, elrejtve . . .
Kapitány úr nagy a szivem szerelme!
Három golyó, három szivet találhat . . .
Kapitány úr, ne bántsa a babámat!

Szomorú egy nóta volt ez, púpos! Majd hogy nem könyeztünk tőle. Hanem Borcsa kutyába se vette. Jól

hallottuk, hogy ott benn a tiszt urakkal csak úgy nevetgélt a Kökény Sándor nótáján. De ennek se kellett több! Nagyot csapott az asztalra, nagyot káromkodott a világra és se szó, se beszéd, úgy elrohant tőlünk, mintha puskából lőtték volna ki. . . .

Csak másnap hallottuk, hogy mi történt. A fiunak elment az esze. Úgy kell lenni, hogy megbolondult. Tőlünk egyenesen a kaszárnyába szaladt, leakasztotta a szolgálati fegyverét és a sötét éjszakában rálesett a kapitány úrra. . . . És mikor kapitány úr Tüzes hazafelé csörtetett, egyszerre csak puff! A kapitány úr megtántorodott, a földre zuhant és vége volt. Erre még jobban megvadulhatott a gyerek, mert egyenesen Borcsához rohant. Végezni akart azzal is, hogy aztán utoljára magát puffantsa agyon. De ott cirkált az őrség . . . Halt! Egyszerre lefülelték!

Bánta is az már szeplős! Leszámolt az élettel. Ami hátra volt még neki, nem ért egy ütet taplót. Ugyse volt az élet, csak nehéz rabság. Hanem Borcsának is lehervadt a rózsa az arcáról. A gyémántosan csillogó szeme vörös volt a sírástól és fájdalmában csak úgy tépte a szép aranyhaját. Mert ilyen a fehérnép! Megcsinálja a hibát, azután sír. Az irgalmát valamennyinek!

Csakhogy sírhatott már . . . Hej, úgy sírhatott, mint a záporeső. Egyiket a temetőbe vitték, a másikat nehéz vasba verték . . . Telt, múlt az idő, amikor csak azt hallottuk, hogy a tizedesnek ütött az órája.

Életével kell fizetnie az életért, amit kioltott. Azt mondották, hogy a hóhér köti fel. De nem úgy van az, púpos. Nem bizony! Kökény Sándor vitéz egy katona volt. Ügy verte háboruban az ellenséget, mint a kétfenekü dobot. Mikor megtudta a felséges császár, azt mondotta:

— Nagyot hibázott. Nincs pardon! De ha meg kell halnia, haljon meg golyótól. Az illik a katonához. Ott nem piszkál a hóhér!

Hát úgy is történt. Mikor a siralomházban ült, azt kivánta, hogy adjanak neki egy kis bort még utoljára, hadd koccintson a pajtásaival. Vele voltunk egynéhányan az utolsó estén, hogy vigasztaljuk. Csakhogy elakadt a szavunk, amikor arra gondoltunk, hogy a cimboránkat reggel fóbe lövik. Huncut egy állapot volt az, szeplős, mert a végén is ő vigasztalt:

— Vigan, cimborák! mondta nekünk. — Katonának nem szabad félni!

Az asztalra borult néha, azután felkapta a fejét és a mellére csapott az öklével:

— Ez sajog itt! Itt fáj, itt belül valami. Innen nem tudtam kiverni azt a leányt. Ez fogta meg, ez nem eresztette! Ez a hibás, ez a bolond! Baka, vigyázz! Ne a reszkessen a kezed. Ide, a szivemre! Ide célozzon minden fegyver, ide süvöltsön minden golyó. Ezt üsse át, ezt szaggassa szét . . .!

Aztán az asztalra könyökölt. Maga elé nézett és a Borcsa nevét sóhajtotta. Nem szólt többet. Észre se vette, mikor magára hagytuk. Már csak a pap jött utánunk, hogy elkészitse a hússzu útra.

Nekünk hajnalban fujták az ébresztőt . . . Már tudtam, hogy nemsokára örökre elszenderül a mi pajtásunk. Hamar ment minden, te szeplős. Nem teketóriáznak ott sokáig az emberrel. Egy-kettőre ott álltunk a vesztőhelyen töltött fegyverrel a vállunkon . . . Szuronyok között hozták Sándort. Csak az arcza volt halovány, de a szemei bátran tekintettek reánk s a lábai nem reszkettek, púpos! Akkor se ingadozott, mikor a szemeit bekötötték. Akkor is kifeszitette a mellét és kemény hangon kiáltotta el magát:

— Ide célozz, baka! A szívemre . . .

A többi szavát elnyelte a dobpörgés. Elhangzott a vezénynszó és eldördült a sortűz . . . Úgy lőttünk, ahogy parancsolta. Meg se nyikkant szeplős, én mondom ezt! Csak Borcsa reszketett, jajgatott és tépte a szép aranyhaját, amikor temették . . . Hát — mondom — ilyen a fehérnép! Megcsinálja a bajt, aztán csak sirni tud, aki irgalma van!

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

A RAVASZ DÁNIEL.

I.

Dániel gazda filozófus természetü ember volt. Vagy annak született, vagy azzá lett. Hogy aztán született-e vagy lett, azt nem tudnám megmondani. Azt azonban tudom, hogy gyakran járt a templomba. Otthon pedig olvasgatta a bibliát. Lehet, hogy a prédikáció, lehet, hogy a szent könyv hatott rá és érdeklődni kezdett, nemcsak a kézzel fogható és szemmel látható világi dolgok iránt, hanem azok iránt is, amiket csak az tud, aki a szíveket és veséket vizsgálja. Szerette volna tudni, hogy őszinték-e az emberek, vagy csak mutatják. Van-e barátság és becsület, vagy csak látszat mindaz, amit a biblia, istentől származó emberi tulajdonságnak nevez. De főkép arra volt kiváncsi, hogy hites társa, a szépséges Sári, igaz-e a hozzá való hűségben és állja-e a „holtomiglan"-t!? Mert Dániel gazda előtt semmi sem bizonyos a nap alatt. Már pedig a bizonyos dolgot szerfelett kedveli és még azt

is szeretné tudni, hogy aki azt mondja neki: „isten áldja meg!“ úgy érzi-e, vagy csak mondja. Mert a szó, a mit kimondunk, csalhat. Csak az érzés igaz, amit el is titkolhat az ember.

De hogyan jusson Dániel az emberek gondolatához? Hogyan lesse ki, amikor őszinték? Hogyan kapja rajta, amikor elárulják magukat? Nem is értı egészen az ember, hogy miért akarja mindezt, de ilyenkor azt szokták mondani, hogy az a *bogara*. Ez azonban nem elég ahhoz, hogy célját elérje. Azt pedig mindenkép el akarta érni és még éjszaka is ravasz terveken törte a fejét. Egy reggel nem kelt fel az ágyból.

— Talpra no, a hasára süt a nap, mondotta az asszony.

— Süthet, de én nem kelek fel ebbe a világba!

— Ne ijeszgessen kend! Mire való?!

— Oda vagyok asszony! Akkora a fejem, mint egy szénás szekér. A fülem pedig úgy zúg, mint a malom.

Az asszony az ura fejére nyomta a kezét:

— Forró, forró, — de nem is olyan forró.

— Még forró is legyen?! Nem elég, hogy fáj, pattant föl Dániel. No most menj innen, a mig a javán vagy!

— Áldottúr isten, — mondta az asszony. — Valaki megigézte kendet. Pedig nem is olyan szép.

Dániel úgy tett, mint aki nem hallja. Nem is felelt, csak nyögött keservesen. Sára asszony pedig

sietett, hogy beteg urához hívja Csutoránét, aki híres volt a tudományáról. Hét darab eleven szenet vetett egy pohár vízbe, ami felett keresztet húzott a levegőben varázsigéket mormolt és azután kilenc cseppet itatott a beteggel. Ettől a halálos beteg is jobban lett, ha ígézet verte meg. Csutoráné hamarosan elkészítette a bűvös italt. Sára asszony pedig gyöngéd szavakkal kínálgatta az urát:

— Kilenc kortyot nyeljen kend! Úgy elmúlik a fájás, mintha kézzel vették volna el.

— Még egy kortyot se! mondta Dániel. — Nem ígéztek meg. Más bajom kell, hogy legyen. Tán bizony meg kell halni!

— Hogy is ne! Igyék már no! Ne legyen gyermök! Meglátja, hogy használ.

Addig beszélt, addig kérlelte, amíg Dániel reszkető kezekkel a szájához vitte a poharat. Az asszony számította, amíg kilencet nyelt. Akkor kikapta a kezéből:

— Nehogy többet igyék. Akkor nem használ!

— Nem a, mondta Dániel, így se, úgy se! Megtettem a kedvedért, de semmit se ér.

Csutoráné úgy érezte, hogy Dániel gazda lebecsülte a tudományát. Durcásan ment ki a szobából és becsapta az ajtót. Sára utána sietett:

— Álljon meg már! Ne legyen olyan puzdori! megadom, amit ígértem!

Kimért egy kupa lisztet, átadott egy darabocska szalonnát és négy tojást.

— Tegye el!

Csutoráné összepakolta a holmit. Sára asszony visszatért az urához!

— Múlik-e a fájdalma? kérdezte.

— Dehogy múlik: Mintha késsel hasogatnák, mondta Dániel és nyögött.

Mikor délutánra fordult az idő már orditott, mintha nyúzták volna. Néha csillapult; hallgatott és várta, hogy mit mond az asszony.

— Mit csináljunk? szólott a felesége. — Muszáj szekeret küldeni a doktor után. Az öreget hívjuk-e?

— Ne azt mondta Dániel. — Az vérszipót rak az emberre. Inkább a zsidó doktort. Az olcsóbb. Pedig jobban érti magát.

Estefelé mást gondolt:

— Nem kell ide hivatni a doktort. Sokba kerül! Oda tudok én menni magamtól is. Nincs messze a város. Valahogy oda kinlódom.

Többet nem is szólott. Felöltözködött. Meleg kendőkbe bugyolálta a fejét, ráhúzta a kötésre a kalapját. Pálcát vett a kezébe és súlyos nyögésekkel terhelve indult a város felé.

— Nagy beteg Dániel gazda, mondták az emberek akik látták, — mégis gyalog vánszorog a doktorhoz. Pedig volna annyi módja, hogy szekeret fogadjon. De fösvény kutya!

Mikor kihaladt a faluból már nem nyögött. Cammogó lépteit is megszaporázta és fürgén haladt a város

felé. Útközben kikötötte a fejét és nem a doktorhoz ment, hanem a patikába, ahol inerestő kenőcsöt vett tíz fillérért s aztán vidáman sietett haza. Öreg este érkezett meg. Bús volt megint és beteg. Fogta a füleit, amelyeket bemaszatolt a kenőccsel. Nyögött és azt mondotta, hogy vége a füleinek.

— Mit mondott a doktor?! kérdezte az asszony.

— Nem kell vacsora! Nem tudok enni, felelte komolyan Dániel.

— Azt kérdem, hogy mit mondott a doktor, kiáltotta Sára asszony.

— Azért nem megy kárba. Hátha holnap meg tudom enni!

— Uram isten, sóhajtott az assszony, — ez tisztára megsüketült.

— Azt hiszem, meg kell bolondulni, úgy zúg! mondotta Dániel és egyre fogta a fejé..

Nagy későre még is megértette, hogy mit kérdez az asszony és elmondotta, hogy nagy baj van, mert a doktor szerint a kenőcstől elmúlik a fájdalom, de hallása nem lesz. Úgy megsüketül, mint a krumpliverem. Később úgy nyilatkozott, hogy a fájdalom szünni kezd és nyomja az álom. Lefeküdt és csakhamar hangos hortyogás jelentette, hogy Dániel mélyen alszik. Mikor reggel felébredt, azt hazudta az asszonynak, hogy egész éjjel alig aludt valamit?! — De hogy van az? kérdezte, — hogy az óra nem ütött, a kakas nem kukorékolt es a kutya nem ugatott.

— De bizony ütött is, kukorékolt is, ugatott is, csakhogy kend nem hallotta.

Dániel bambán mosolygott és fáradt hangon mondotta:

— Nem fáj már hál' istennek! Felkelek és a dolgom után nézek, ha nem mondod is!

— Kelmed csakugyan földsüket. Nem azt mondom, hogy keljen fel, hanem azt, hogy az óra ütött, a kakas kukorékolt és a kutya ugatott.

— Látom, hogy jár a szád, mondta Dániel, de nem tudom, hogy mit mondasz.

Az asszony egy kicsit elpityeredett:

— Hogy ezt is meg kellett érnem!

Ezután már nem is igen beszélt, csak integetett az urának. A faluban úgy terjedt el, mint a futó tüz, hogy Dániel gazda földsüket.

Voltak akik sajnálták, de olyanok is voltak, akik nevettek rajta:

— Őkelme se hallja jövő tavasszal a „kukuk"-ot!

Dániel azonban minden megjegyzésre hallgatott. Nem válaszolhatott semmire, mert most már süketté ravaszkodta magát. Titokban még mulatott is, amikor hallotta a felesége sápitozását:

— Jaj szegény! Akár neki s akár a falnak beszéljek

Előre örült annak, hogy most már megismeri az embereket, akik előtte őszintén mondják el a véleményüket, mert hiszen úgy se hallja. Majd az asszony se lesz olyan óvatos, amikor a közös kútnál Boros Pistával, a szomszédjával diskurálgat.

Meg egyideig felkötözte az állát, hogy külsőleg is figyelmeztesse süketségére az embereket, akik az első napokon tartózkodók voltak az őszinte nyilatkozatoktól, mert hátha mégis hall. Fortélyos ember volt mindig és lehet, hogy most csak teszi magát. A gyermekek azonban nem okoskodtak így. Mihelyt találkoztak vele, kicsinylő gúnyos hangon köszöntötték:

— Szerusz süket!

Dániel felszisszent a neveletlen hangra, de olyan jámborul ment tovább, mintha illedelmes jó napot köszöntek volna. Csakhamar két vén asszony jött az utcán. Már messziről hallotta a beszélgetésüket:

— A tavaly a tinónk kiszabadult a pajtából, mondotta az egyik — és a törökbuza földjére futott. Egy-két szálat leharapott az igaz, hát nem hívatott mindjárt a jegyzőhöz? Nem kár érte! köszönje meg, hogy a szemevilága megmaradt.

— Nem ver az Isten bottal! felelte a másik.

Mikor elhaladtak mellette, megbiccentették a fejüket, mintha köszöntek volna, de nem mondták az áldást. Dániel egy haragos pillantással haladt tovább, de jól hallotta, hogy a vén asszonyok tovább szólják:

— Essék bele a nyavalya, be csúful néz!

A községház előtt a pap a jegyzővel beszélgetett. Dániel köszönt és szomorúan panaszolta, hogy istenért nem hall egy árva szót.

— Baj, baj! — mondta a pap és aztán kezeive. integetve magyarázta, hogy még megjöhet a hallása, A jegyző a paphoz intézve szavait és így szólt:

— Mintha bugyuta volna!

— Eddig se volt valami sok esze, felelte a pap.

Dániel nagyot nyelt. Köszönt és haza sietett. Arra a napra eleget kapott az emberek őszinteségéből. Másnap úgy érezte, hogy kerülni szeretne mindenkit. De épen egy adósával találkozott. Az adós ember nyájasan emelte meg kalapját és örvendő arckifejezéssel mondotta:

— Még se vitt el az ördög?!

— Adjon isten kendnek is, mondta Daniel, mintha viszonozná a köszöntését. Még kezet is fogott az adóssal és így szólt:

— Szükségem volna arra a pár krajcárra!

Az adós ember mind a tíz ujját feltartotta, mi azt jelentette, hogy tíz nap mulva megfizeti. Dániel így megérté a dolgot és mikor elváltak ezt mondotta:

— Hát tíz nap mulva találkozunk.

Az adós ember igen kedveskedő arccal felelte:

— Akkor-akkor! Akkor lássalak, mikor a hátam közepét!

— Megálj gazember, — dunnyogta magában Dániel. Fogok én még hallani! Ezzel tovább ment és csakhamar hazafelé vette az utját. Még megüti a guta, ha több emberrel találkozik. Nem is látott akkor mást, csak a csonka cigányt, akit a falu tartogatott. Ezt nem is akarta észrevenni, de a csonka utána szólt:

— Azt hittem, hogy csak süket vagy, de már meg is vakultál, hogy bolondulnál meg!

Dániel a fogát csikorgatta. Haza ment és szó nélkül ült le a ház előtti kis padra. A felesége kérdezett, integetett neki, de ő mindenre csak azt mondta: „dísznó egy világ ez!“ És amint ott a padon üldögélt, látta, hogy a felesége vízért megy a kútra és azt is látta, hogy Boros Pista hasonlóképen vízért megy a kútra. Most vagy soha, — gondolta Dániel és ravasz közömbösséggel arra felé somfordált, mintha valami dolga akadna a kút közelében. Nem is kellett nagyon fülelnie, hogy meghallja a Pista szavát:

— Sok bajod lehet Sári. A süket ember: nehéz ember.

— Annyiban, hogy nem hall. Egyébként nem roszszabb.

— Aztán nem is igen szereted...

— Hát...! Nem olyan szép... De azért jó ember.

— Nézel még te másfelé is!

— Hogyne! Tán bizony kend felé?!

— Nem mondom, de...

— Ne is mondja. Elmondtam a hűtöt. Nem akarom, hogy megverjen az Isten. Így is elég ért az uram süketségével. Dániel nyugodtan sóhajtott fel. Nyugodt volt azért, mert hűséges az asszony, de sóhajtott azért, mert úgy gondolta, hogy nem lakozik elég szerelem a szívében. Aztán ki tudja...? Ahol a szerelem nem rak fészket, onnan elszáll a hűség madara. Talán jobb lett volna semmit sem tudni, mind ennyit tudni. Akármennyit hányta-vetette a dolgot, végén

mégis azt gondolta, hogy nem volt érdemes megsüketülni.

Ilyen tépelődések között lépegetett Dániel a kis tehénpajta felé ahol egy Jóska nevü síheder, szolgalegényke tisztogatott. Dániel nem talált mindent rendben és szemrehányást tett a kamasznak, aki különben jó képet vágott a dologhoz, mintha igazat adna a gazdájának, egyébként pedig a saját mulatságára arcátlanul feleselt.

— Nincs megkefélve a tehén, mondta Dániel.

— Keféljen hátba téged az isten nyila, mondotta a suhanc.

Dániel hallgatott, de forrt benne a méreg. Most már csak azért is sok hibát talált és szidta mint a bokrot a szolgalegényt.

— Mennyit hadar ez a süket bolond, mondogatta a fiu.

— Te haszontalan, kiabált Dániel, — a borjut sem kötötted jól a jászolhoz.

— Kössenek fel téged jól neved napján feleselt Jóska.

De már erre Dánielt is elöntötte az epe. Hirtelen a kamasz mellé lépett és egy csattanós poffal zárta le a párbeszédet:

— Mesze gazember! Jusson eszedbe, hogy megjött a hallásom.

A kamasz a pof helyére nyomta a tenyerét és szepegve mondotta:

— Gazduram a hibás, mert honnan tudjam én, hogy nem süket, amikor úgy tudom, hogy süket.

Dániel megfenyegette a fiut, nagyot fújt és komoran ment be a lakasába.

— Vigye el az ördög a süketségét, csak bosszuságot okoz az embernek, mondogatta magában.

Az asszony nem értette, hogy mit dörmög. Egy kicsit durcásan jegyezte meg:

— Magában beszél, mintha én is süket volnék.

— Vagy a fenét! szólott hangosan Dániel. — Meghallod te Boros Pistának még a suttogását is!

Sára majd kiejtette kezéből a tejes bögrét:

— Uram ne hagyj el! Hát kelmed hall?!

— Hallok hát! De te jobban szeretnéd, ha nem hallanék.

Dánielnek még se volt igaza, mert az asszony nyomban melléje pördült és örömében megcsókolta. Dániel azonban eltolta egy kicsit:

— Hagyj békét! Nem vagyok én olyan szép ember, mint Pista.

— Olyan amilyen! Mégis az én uram. Hát aztán?! Mondtam-e, tettem-e valami rosszat?!

— Eddig nem! — mondta Dániel.

— Ezután sem! felelt az asszony nyomatékosan.

— De ha kelmednek nem kellek . . . Hát nagy a világ!

— No, no! szólott Dániel most már kérőleg. Itt is elférsz! Csak ezután én járok a kútra vizért....

II.

Másnap már ujságolták a faluban, hogy Dániel gazdának megkerült a füle hallása. Az orvosságtól-e, mitől-e?

Csakhogy egyszer nagyot csattant valami a füle dobjában és azótától olyan hallása van, mint a pinty. El is jártak csodát látni a házához. Még az az öreg asszony is meglátogatta, aki azt mondta, hogy „az isten nem ver bottal". Most azonban így szólt:

— Mégis kelmedre tekintett a jó Isten!

— Pedig kend nem bánta volna, hogy ha nem is bottal, de valamivel megverjen.

— Oh, oh, sipánkodott az öreg, — nem vagyok én pogány. De amikor eltávozott, azt beszélte, hogy süket se volt, csak tetette magát a semmirekellő.

Az adós ember is meglátogatta:

— Hála Istennek, hogy jobban van kelmed. Elhoztam a három koronát, de ha kerülheti még, egykét hétig hagyja nálam. Szükségem volna. Az interest se sajnálnám...

Dániel csendesen a zsebébe csúsztatta a pénzt és minden szót jól megnyomva, így szólt:

— Akkor látja ezt kend, mikor a háta közepét. —

Erre csakugyan nagyot nézett az ember. Nem is próbált tovább beszélni, csak távozóban szidta:

— Nézze meg az ember a sunyi kutyát!

Dániel viszatromfolta ugyan az emberek őszintességét, de azért mégis csak röstelkedett, amikor egyik szomszédja, aki ellenséges lábon élt vele, így vigasztalta a vak koldust:

— Ne búsuljon öreg! Kendnek is megjő még a szeme világa, mint Dániel gazdának a hallása.

Kerülte is egy ideig az embereket, mert úgy tetszett neki, mintha gúnyosan tekintenének reá. Úgy érezte, hogy rájöttek a turpisságára. Nem ment el jó darabig templomba se, hanem üle otthon, olvasta a a bibliát és elmélkedék:

— Legjobb ha hall az ember, állapitá meg magában, — mert akkor nem beszélnek szemébe olyanokat, amivel megbántják. Azt is el lehet türni, ha süket, mert akkor nem hallja, hogy mit mondanak róla. De aki azért lesz süket, hogy halljon mindeneket: azt megverte az úr isten mind a két kezével.

Igy elmélkedék Dániel gazda és igen bánja vala, hogy ravaszkodott.

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

TARTALOM:

	Oldalsz.
Rica	
A karaván	3
Rica és Pikkó	11
A medve király	15
Béka	27
A medve	35
A lakodalom	59
A szabadulás	71
Mihályék gyermeket fogadnak	103
Az idegen	115
A harmadik	131
Karácsonyi ajándék	139
Szalma tűz	149
Kapás Gyuriék kecskéje	163
Kőkény Sándor esete	187
Ravasz Dániel	195

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár
ORSZ. SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁR

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár